

PROPERTY OF
University of
Michigan
Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

PŘEMYSLOVCI.

PŘEMYSLOVCI

OD

JANA ERAZIMA WOCELA.

DRUHÉ, OBNOVENÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.
TISK A NÁKLAD JAROSLAVA POSPÍŠILA.
1863.

PŘEDMLUVA.

Pět a dvacet let uplynulo od doby prvního vydání těchto básní. Během času tohoto nastaly v životě národu českého změny velké, spasitelné. Rolník český stal se samostatným pánem půdy své a svobodným údem společnosti národní; sňata jest klatba s jazyka českého naň ode dvou století uvalená a idea národnosti tudíž sobě volný průchod proklestila. Jinak to bylo za mých mladých let. Národní uvědomění křísilo se ovšem již tenkráte, avšak musilo se tajiti před veřejností; censura jen zřídka nechala proklouznouti ostýchavé stesky Čechů v nevinných básních se ozývající, neboť zjevné líčení příkoří národu činěného příčilo se zásadám vládním tenkráte panujícím. Dle zásad těchto byl český jazyk z normálních a všech středních i vyšších škol vyloučen,

úřady byly naskrz německé, a jazyk český se nejvíce jen v lidu rolnickém i řemeslnickém a v malém kruhu literátů českých ozýval. Bylť jsem vychovancem doby této. Z normální školy města ryze českého, jižto jsem navštěvoval, byl český jazyk vypuzen; játť pak zalíbení maje v knihách, čítal jsem již v útlém věku svém spisy české, ježto se mi náhodou do rukou dostaly. První kniha, kterou jsem se již co osmileté pachole obíral, byla hojnými obrazy ozdobená bible Kutnohorská od r. 1489; později jsem se pohroužil do Hájkovy kroniky, a z novějších spisů tehdejších jsem s velkým zalíbením čítal básně Puchmíra, Javornického, Štěpničky a j., zvláště pak divadelní spisy J. Štěpánka. Nabyl jsem takto jakési známosti slohu českého, nemaje ovšem než velmi chatrné vědomosti o pravidlech mluvnice české. Z Pražského gymnasia piaristů, kde jsem pak studoval, byla česká řeč taktéž vyloučena, byť i tam někteří učitelé alespoň vlídně se chovali k jazyku mateřskému a zvláště ctihodný učitel tříd humanitních, V. Benátský, snažení mé v oboru českého básnictví schvaloval a jemu vlídně napomáhal. Ku tvoření básni-

ckému mocně jsa puzen skládal jsem co žák páté třídy básně české a o prázdninách divadelní hry, ježto jsme co studující v Kutné Hoře provozovali. Některé z dramatických těchto pokusů o čtveru i pateru jednání složil jsem k nemalému podivení soudruhů svých za šest dní. Jeden z mladších soudruhů mých byl zvěčnělý J. K. Týl, jenž, jak v předmluvě k sebraným spisům svým vypravuje, povzbuzen a rozčilen jsa výsledkem dramatických plodů mých na prknech studentského divadla, touhou zahořel něco podobného sepsati a taktéž divadelní kusy skládati počal.

Psalť jsem básně a dramata pouze k zalíbení svému, abych mocnému pudu obraznosti vyhověl, nemysle ovšem na vydání plodů svých tiskem. Pokusem tohoto druhu byla i truchlohra *Harfa*, kterouž jsem o prázdninách r. 1823 sepsal. Skládaje básně své býval jsem přesvědčen o zdařilosti jich; avšak když jsem po nějakém čase výtvory tyto bedlivěji skoumal, obrátila se v nechuť prvotní spokojenost, tak že jsem obyčejně plody Musy své Vulkánu obětoval. „Harfa“, na kteroužto jsem více času a píle byl vynaložil, ušla tomuto osudu,

neboť odcházeje po skončených prázdninách na studia nechal jsem rukopis truchlohry té v domě otcovském, a brzo na to byl jsem překvapen zprávou, že otec můj rukopis ten příteli svému, ctěnému Janu Hostivítu Pospíšilovi odevzdal a tento že se k vydání jeho chystá. I vyšla „Harfa“ na konci r. 1824 v Hradci Králové, ovšem co do jazyka professorem Chmelou silně opravená.

Odebrav se brzy na to do Vídně, musil jsem síly své studiím a později zaměstnání vychovatelskému věnovati, a tím se stalo, že jsem celých deset let strávil v kruzích cizokrajných, žádného podílu nemaje ve snažení literárním již tenkráte v Čechách zdařile se vyvinujícím.

Za to jsem se pustil okolo r. 1832 do spisování německých básní, novel a historických článků, ježto v různých časopisech Vídenských, nejhojněji pak v Jugendfreund'u byly uveřejněny, jehož redaktorem byl přítel můj (nyní svob. pán) K. Hock. Některé z oněch novel, jako „Poslední Orebita“, „Hrad Buchlov“ a t. d. později jsem i v jazyku českém vydal. —

Bylo to v podzimku r. 1834, když při čtení kroniky české Mart. Pelcla myšlénka ve mně vznikla,

znamenitější výjevy starší historie české v básních opěvovati; idea ta opanovala tak mocně ducha mého, že jsem ihned k dílu přikročil a celý cyklus básní o Přemyslovcích v nedlouhém čase složil. Avšak vědomosti mé co do slohu a jazyka českého byly tenkráte velmi nedostatečné, ba chatrnější nežli před desíti lety, když jsem Harfu skládal. Meškaje dílem ve Vídni, dílem za Rýnem na pomezí Hollandském, psal jsem básně tyto, a poněvadž jsem za mnohá léta jen zřídka zvuku českého zaslechnul a výhradně ve společnosti německé a francouzské obcoval, odveden jsem byl tím od způsobu vyjádření českého a sveden k formám a obratům nečeským, jichžto jsem, nemaje při sobě ani pramenů mluvnických ani rady zběhlého posuzovatele, zniknouti nemohl.

Zaslal jsem nicméně rukopis Přemyslovců panu Pospíšilovi, a po dlouhém meškání v censuře vyšlo dílo to na podzim r. 1838.

Obecenstvo přijalo skládání toto nad míru příznivě a první vydání jeho bylo v dosti brzkém čase rozebráno. Přední příčina příznivého výsledku toho byla

idea národnosti, podstatný živel básní těch tvořící. Obecenstvo české nalézalo v Přemyslovcích ozvěnu toužení svého po volnějším hnutí národního života, tehdejšími neblahými okolnostmi sklíčeného; nalezlo tu nejednu myšlénku zřejmě vytknutou, která se až dosud před veřejností tajiti a bedlivě střežiti musila. Máť tedy dílo toto jakýsi historický význam, neboť naznačuje dobu, kde vláda počala v Čechách poněkud uzdy popouštěti vlasteneckému snažení, propůjčujíc volnějšího vzletu duchu národnímu. —

Položil jsem tu zběžný nástin počátků svých spisovatelských jakož i osobních poměrů, v kterýchžto jsem se nalézal, skládaje před osm a dvacíti lety básně tyto, abych tím vysvětlil, proč staré vydání Přemyslovců, zvláště co do formy jazyka, tak nedokonalé jest.

Bylť jsem později od přátel svých mnohokráte požádán a vybídnut, abych přikročil k druhému vydání Přemyslovců. Avšak nahlédna do díla tohoto a znamenaje nedokonalosti jeho zděsil jsem se nesnadné práce, jižto by opravování přehojných jeho vad požadovalo, a mimo to shledal jsem, kterak nejedna

z básní těchto na nepodstatném neb docela planém příběhu jest založena, kdežto mnohé skvělé momenty dějin českých mlčením tam pominuty jsou. Ostatně úřad můj a vědecká dráha, jižto jsem meškaje v Praze nastoupil, odváděly činnost mou daleko od podniknutí takového. Když ale r. 1862 mi uloženo, abych vedle starožitností a historie umění také literaturu českou na zdejších vysokých školách přednášel, cítil jsem, žeby slušné bylo, aby literární ona památka po mně, co professoru literatury české, v dokonalejší formě se zachovala, i přistoupil jsem ku práci nesnadné. Nechtěje text jednotlivých básní rušiti, musil jsem nicméně mnohé změny učiniti, jakých buď pravidla mluvnická, buď logická a historická důslednost požadovaly. Nemohl jsem ovšem veškerých nedostatků a vad odstraniti, neb jinak bych byl nucen byl mnoho básní buď vynechati nebo zcela nové na jich místě složiti, tak že by z původního textu pramálo bylo zůstalo. Avšak předce za dobré jsem uznal, některé básně prvního vydání, buď ceny příliš nepatrné (jako „Bitva Kouřímská“ a sonety pod název „Jitka“ položené), aneb

v dějinách českých základu nemající („Mlynář Dupavský“ a „Vyhnanci“) z tohoto vydání vypustiti; za to jsem složil a přidal několik nových, v nichžto se výjevy historické, látku básnickou poskytující, obrazí, chtěje takto poněkud vyplniti mezery v osnově historické prvního vydání se jevící. Nové tyto básně jsou: ***Břetislav na Velehradě***, ***Božetěch***, ***Vězeň na Hammersteině***, ***Libice***, ***Královna Dragmira*** a ***Pěvec neznámý***. Ostýchavě kladu nová tato skládání do řady básní za svých mladých let složených, věda dobře, že Musa básnická sestárlost vavřínem nezdobí.

Odevzdávám tedy druhé toto vydání mladému pokolení národa svého co upomínku na minulé nepříznivé doby, jichžto ohlas se zvláště v básni „Hroby Přemyslovců“ ozývá, nemaje ovšem naděje, žeby se v nynějších národnosti české mnohem příznivějších poměrech básně tyto s podobným výsledkem jako první jich vydání před čtvrt stoletím potkati mohly.

V Praze dne 5. srpna 1863.

Skladatel.

ÚVOD.

O pieśni gminna, ty stoisz na straży
Narodowego pamiątek kościoła.
Mickiewicz.

Odcero dávné slávy, vlasti má!
Hle, lyru kloním k stupni tvého trůnu,
By ozvěna tvých dějů posvátná
Zachvěla jemně v syna tvého strunu!

Tě tvůrce světa jako perlu drahou
Evropě veleslavné k srdci pnul,
A nad tebou oblohu modroblahou,
Své věčné lásky prapor, rozvinul.

Rozstavil mocné, mrakonosné skály
Kol tebe, vlasti, v šírém pomezí,
By k ochraně tvé věrně, věčně stály
Co neproniklé, silné pavezy.

A na palouky tvé milostné nebe
Květ úrody přehojně sypalo,
By Čechů plémě tam, o matko, tebe
A dary věčné lásky vzývalo!

O vlasti má! tě nebe milovalo,
Posvětivši tvou dávnou minulost,
A símě zlaté tobě věnovalo,
By vzešla z něho dějin velebnost!

Aj! zanechali velkých předků dnové
Nám zrno slávy — kryl je časů led;
Duch Páně budí nyní jaro nové,
A opět pučí dávných věnců květ!

Jak věneček miláčka zemřelého
Na srdce tiskne ruka milenky,
Jíž nezbylo než kvítka uvadlého:
Tak chovej, matko, slávy pomněnky!

O chovej vroucně věnce toho kvítí,
Byť v něm i míhala se krve zář:
Dar nejskvostnější v krvi té se třpytí,
Jejž národ vložil Slávě na oltář! —

I odpusť, máti! že má struna výše
Odvážným letem nese píseň svou,
Že tam se vznáší do tajemné říše,
Kde skrýváš kořist věků posvátnou.

Tam, vlasti krásná! v dalekém nebesku,
Tam tvůj se jeví nejjasnější tvor:
Tam rekové se skvějí v slávy lesku,
Tam českých Přemyslovců kráčí sbor.

Tam vojíny zdobené křížem víry
Odívá mráčků purpurových lem,
A mistry zvuků bohatýrské lyry,
I silné reky v hávu královském.

A mezi křížem se a mečem, lyrou
Co lilie a růže panny pnou,
A oblohou pak rozloženi širou —
Stráž královská — rytíři čeští jsou!

*

Hle! jako plavec, jenžto nazpět pluje
K severním břehům z palů jihových,
Svým druhům známé hvězdy ukazuje,
Radostně zdvihna k nebi zraků svých:

Tak, an Vás lyra zvukem vlasti zove,
Teď bránu časů dávných otvírám,
By bohatýři, královští rekové,
By hvězdy slávy zjevily se Vám!

LIBUŠE.

Na Petříně na posvátném vrchu,
Před svatyní Peruna mocného
Stojí řadou děvy lepotvárné,
Hvězdy jasné dvora panenského.
Vůkol večer rozkochal se libý,
Po nebi rozložil záři zlatou,
Rozesel po hájích vůni máje,
Líbal Vltavu tichostí svatou.

Aj! tu zdvihne opona se chrámu,
Otvorem se záře ven vylívá,
Záři svatou sbor děv lepotvárných
Na kolenou zpěvem zbožným vzývá.

V kobce socha jeví se Peruna,
Vyvýšená nade koulí zlatou,
V pravé ruce nesouc klíny blesku,
V levici korouhev svatosvatou.
Na skráních se koruna mu jiskří,
Purpur královský mu zdobí šíje,
Na. obličej přísný, svatohrozný
Plamen obětnice blesky lije.

Před oltářem na třínožce zlaté
Sedí kněžna v rouchu běloskvoucím,
Větev líští v pravici bělounké,
Nadšena jsouc duchem věštby vroucím.
Jak se dmou jí ňádra labuťová,
Oči jiskří, tváře se jí rdějí!
Rtoma růžovýma duch pohrává,
Z úst se slova svaté věštby chvějí:

„Jak náhle změnilo se Petřínské okolí!
Hle! četné roje lidstva se hemží v údolí.

Aj! sloupy se a štíty k obloze vypnuly,
A paláce a chrámy se tam rozklenuly!

Ejhle! tři města s břehu do řeky zírají,
A vlny měst obrazy pokorně líbají.

Co koruny se skvoucí, co skrance velebné
Dvé hradů na dvou skalách se do oblohy pne!

O krásná perlo Čechů, o kníně vznešená,
Buď slavně požehnána, má dcero milená!

Jak toky krve srdcem se vřele vlnící
Do údů nesou život a oheň blažící:

Tak z tebe má se proudit, o srdce vlasti mé,
Zdar, blaženost a sláva do země žehnané!“

Mlčí panna na třínožce zlaté,
Zbožné oko zvolna pozdvihuje
K nebes báni, na níž v mráčku sivém
Loďka jasná tiché noci pluje.
V ticho noci z dálky hlasy šumné
Vltavy jen jemně zachvívají —
Tam si vlny o budoucím městě
Libým šeptem zvěsty povídají.
Aj, a Libušina tvář se jasní,
Oči jiskří, líce se jí rdějí,
Rtoma růžovýma duch pohrává,
Z úst se slova druhé věštby chvějí:

„Aj, strom to olivový mé oko znamená —
Hle koruna se jeho radostně zelená,
Neb ejhle! vroucně k němu můj český národ lne,
A nad ním strom své listy co mocné štíty pne.

O strome jarokvětý! ty strome vnuků mých,
Vítězství uhostí se pod střechou listů tvých;
Nechť příštím věkům svítí tvých jarých květů lesk
Co záře světoslávy, co živý, věčný blesk! —

Aj, druhý strom olivy mé oko znamená,
Jenž korunou nádhernou se bujně zelená:
Hrdinství, věhlas, slávu i teskné úpění —
Slyš, zvěstuje šumící olivy lupení!

A třetí strom olivy mé oko znamená,
Jenž v temných mlhách časů se bujně zelená,
A ratolesti jeho se šíř a šíře pnou,
Až ke všem světa stranám se bujně rozklenou!“

Takto dověštila kněžna panna
V svaté záři chrámu Perunova;
Ticho věštbu zbožně vyslechnuvši
V lůno své zavírá milá slova.

Vystoupí teď z chrámu kníně panna,
S ratolestí v pravici bělounké;
Chrámu opona se dolů shrne,
Děvy skočí na nohy lehounké.
Kníně v sboru družek lepotvárných
K hvozdům Libošinským již odchází;
Luna jasná letem tiché loďky
Kněžnu spanilou tam vyprovází.

PŘEMYSL.

Jsou to mlhy aneb vlny prachu,
Jež tam z modrých dolů vyplynuly?
Jsou to střely, jichžto v mraku sivém
Záře bystroleté zakmitnuly? —
Jsou to střely Libošinské růže,
Věhlasní to lechové a kmeti,
Měří sem, by zvali k stolci vlády
Voleného vůlí bohů muže.

Důstojnost milostné kníně byla
Sveřepostí lecha potupena:
Protož k stolci zove panna muže,
Jenž by vládl krutěj nežli žena.

A tuť poslové co střely rána,
Zvěstující slunce příchod jarý,
Dopádili o polední době
Sem, by pozdravili Čechů pána.

Před vyslanci komoň sněhobílý
Jeleními skoky půdu bije;
Doskočiv vykázaného místa
Před oráčem kloní hrdé šíje,
Před oráčem koří se na luhu,
Přemyslem to, vládykou Stadickým,
Jenž, dokonav půli práce denní,
Stoluje u železného pluhu.

Rolníkovi za železným pluhem
Koří se věhlasní vládykové,
Zvolajíce: „Budiž zdráv, oráči!
Lada tebe k stolci vlády zove.
Věštba bohů lidu objevila
Lepost tvou a jarost ducha tvého,
Protož jasná dcera Kroka tebe
Za chotě a pána vyvolila.

Kázalať nám spěti ku severu
Modrovlnnou řekou, květným dolem,

Pozdraviti za pahorem třetím
Pána země za železným stolem.
Překročivše důl a třetí horu,
Přeplavavše řeku modrovlnnou,
Vyvolence kněžny panny zovem
K Libušině knížecímu dvoru."

K obloze povznesa mužnou tváři,
Ode pluhu Přemysl se zdvihne;
Dotknut boha věstitele září
Tato slova mluví s citem vroucím:
„Den to slavný, bohem zvěstovaný!
Poupě to budoucích ratolestí!
Símě to budoucích hájů slávy!
Dennice to budoucího štěstí!

Slunce na poledne vystoupilo —
Nedokoná pluh můj práci denní,
Úlohu rolníka vůle věčná
Ejhle v úkol velebnější mění! —
Mé i plémě, slavně vystoupivši
Na poledne, zhasne v jarém lesku,
Nedokoná úkol vykázaný —
Tak to psáno věčném na nebesku!"

Dorokovav, hůl rolnickou zatkne
Silnou pěstí v rozorané pole,
Aj a div — tu z dřeva květy pučí,
Listí zelená se vůkol hole. —
Říza knížecí hle s beder vlaje
Rolníkovi, a v komonstvu slavném
Přemysl již k Libošínu spěje
Přes pahorky, doliny a háje.

DUMA
U HROBU PŘEMYSLOVA.

Do noci proč vlny Vltaviny
Bolné žaly šumem temným lijou?
Proč se jejich černé hlavy v skálu
Vyšehradskou v tichém pláči ryjou? —

Do mohyly skály Vyšehradské
Dítky otce svého pohrobily,
Skálu pod mohylou vlny řeky
Žalně šumějíce pokropily.

Nad mohylou černou plamen žertvy
Červené rozlévá kolem záře,
Jasní skály, jasní vlny řeky,
Jasní lidu slzícího tváře.

„Běda! běda! otec nás opustil,
Odputoval do neznámé země;
Blahodárce, pána mileného
Oplakávej, českých luhů plémě!

Obětujte bohu neznámému
Obět za otčíka nad mohylou;
Bohům spásám klaňte se, by libě
Uvítali duši jeho milou.

Luno krásná, jež blankytnou drahou
Ode hvězdy k hvězdě tiše pluješ,
Aj ty jistě hvězdám, družkám jasným,
Příchod hvězdy nové oznamuješ!

Luno krásná! hvězdy vy nebeské!
Dobří bozi! věkověčné spásy!
My za duši otce orodujem,
Národa vyslyšte zbožné hlasy:

Ať se otec a Libuše matka
V sboru vašem mile rozradují,
Ať nad námi na nebeské báni
Co milostiplné hvězdy plují!

Bychom mohli v strastech milé vlasti
Ruce k hvězdám o pomoc zdvihati,
Bychom mohli v dobách blaženosti
Vděčné oběti jim posílati!

Nad mohylou obět dohořela,
V popeli již tuchnou jiskry jasné —
V srdci Čechů však památka drahá
Otce Přemyslovců neuhasne!

STYR A SLAVOJ.

Což pak na Šumavě jarní jitro
Bory lesknym sněhem přiodilo? —
Aj, toť slunce plamenné své střely
V štíty nepřátelské potopilo.
Ejhle z černopustých hory lesů
V údolí se řítí hvozdy nové:
Jsouť to lesy nesčíslných kopí,
Ježto nesou Franků zástupové. —
Pod jasným teď blankytem nebeským
Hřímá bouře děsným rykem běsů:
Jsou to ryky cizozemských vrahů,
Valících se dolinami lesů.

Za lesem tam Čechů vyslancové
O příměří uhodili s Němci;
Avšak zrádně na ně vyrazili
Z tmavých hvozdů škůdci cizozemci.

Tam na skále sluncem ozářené
Vůdce Čechů, silný Slavoj stoje
Slovem chrabrým sílu v prsa volá,
V prsa bojem umdleného voje.
„Bratři! věrní hajitelé vlasti!
Povodeň se vůkol na nás řítí;
My co třtiny pod kypící pěnou
Utoneme v děsném vlnobití!
Luděk král daň stříbrnou a stáda,
Znamení poroby, od nás žádá;
Naše záhuba, toť vůle krále!
Němec opovrhnul slovem míru —
Nám teď volit porobu a chlapstvo,
Aneb smrt v krvavém bitvy víru!“

Prudký Styr tu zvolá tura hněvem:
„Kdo nám hlásá slova cizí zloby?
Lépe věčná tma v Morany lůně,
Nežli slunce v okovech poroby!

Pluky hrůzné Karla velikého
Kyje otců z vlasti vyrazily:
Chcemeť padnout pod nebem svobodným,
Aneb žít jak otci naši žili!“

„Buďto padnout pod nebem svobodným,
Aneb žít jak otci naši žili!“
Opětují rázem Čechů pluky;
Ve hvozdě pak duše otců slavných
Opětují jasně synů zvuky.

V Slavoje sokolím oku plane
Záře bohatýrského plesání:
„Nuže, napínejme rámě české
K smrtnému o volnost potýkání!
Však — kam spěje Styr jelením skokem?
Kam odvádí části mého voje?“
Zabouří tu Slavoj — než tu řítí
Řváním býků naň se Franků roje.

„Plece mužně na plece přitlačte,
Paty rázné v půdu pevně rejte,
Kopí v bod a nad kopím mlat hromný,
Luky smrtonosné napínejte!“

Slavoj vévodí tak zvučným hlasem;
Češi se dle slova ozbrojili —
A již Němci v bodavý les vráží,
Udeřivše, krví zem zbrotili.
Však nastojte, nové vrahů houfy
Vyrazily hvozdem, dolem, luhem;
Hejno škůdců pluky české svírá
Úžícím se víc a více kruhem.
Nechť i Čechů kyje, meč a mlaty
Brázdy šíré v hejna vrahů rejí,
Nad těly nechť klesajících vrahů
Štíty jich a touly hrůzně znějí:
Čechů voj se těsněji již úží,
Z údů silných strašněji krvácí,
Již co loďka v přívalu hltícím
Hrstka junů statných se potácí.

Tu po hvozdech, skalinách a horách
Rudé plameny se rozlítnuly,
Z Frankův stanů prudké šlehy ohně
S praskotem se k nebi vyšvihnuly.
Noc se leká ohně krvošlehů,
Lítajících za horu až třetí;
Palů zář přes lesy, doly, vojska
Mrtvoly a bahna krve letí.

Zděšení to Frankové uzřevše
Ustanuli v prudkém potýkání;
Tam kde s táborem jich kořist hojná
Plápolá, se valí v děsném řvání;
Vrahů voj se táborem rozplaší,
Loupeže přehojné bránit chtěje,
Sbor za sborem kol hořících stanů
Proudem vzteklé bouře se rozleje.

Hle! tu z dýmu tábora vyletí,
Jak vyslanci mstivých černobohů,
Postavy se rdící v záři ohně,
Jasný zvuk vyrážejíce z rohů.
„Aj, to Styr! aj druhové to naši!
Slyšte českých rohů jaré zvání —
Zamnou, bratři!“ Slavoj tak zajásal,
Vymrště se ku plamenné stráni.

Hoj, jak Češi v blesku rudých ohňů
Mlatem těžkým Franky v úval drtí!
Hoj, jak rozplašené Němců davy
Meče, kyje, dým a oheň smrtí!

Slavoj z úvalu tam Franky tepe,
S vrchu hory škůdce Styr potírá,
Oheň vlevo, oheň vpravo soptě
Kouřem je a palem žhoucím svírá.

„Hu! toť zlobozi podzemské výhně
Spojili se s dravých Čechů luzou!“
Křičí vrazi, sem tam těkajíce,
Rozprášeni, omráčeni hrůzou.
Dýmem hustým prchají cizinci
Do Šumavy nejtmavějších lesů,
Za nimi šlehají mečů blesky,
Za nimi výskají hlasy plesu.
Styr pak zvolá, tepaje do hřbetů
Prchajících ku západní straně:
„Vypravujte druhům, Čechové jak
Kyjemi vám vypláceli daně!“

BOŘIVOJE KŘEST.

(Roku 871.)

Jako večer po květoucím luhu
Dál a dále stíny prostírá,
A již do temného mlhy kruhu
Rajské nivy halí, zavírá:
Tak shrnuje tiše do závoje
Svého čírá nepaměti noc
Dávné říše, skutky reků, boje,
Slávu národů a králů moc.

Zapomenutí! ty strážce hrobů,
V hrůze tmavé bdící na rakvích,
Skrze němou mohyly útrobu
By nevzdechlo lkání věznů tvých:

Pokyň žezlem černým, stínů kníže!
By se zjevil dávno zhaslý svět,
By se rozevřely hrobů mříže,
Rezem hlodané tisíce let!
Otevři žaláře staré brány,
Jasné obrazy pusť ze tmy ven,
Nám dej zříti slávské velikány,
Jimiž nový věk byl zasvěcen! — —

Aj! jak tam se na Moravě modré
Z mlhy vypínají stavení,
Hle jak hrdě v mohutnosti bodré
Báň nad bání, hrad nad hradem ční!
Týmě pahorku tam korunuje
Palác skvělý s bání stříbrnou,
Báně, svisle, sloupy pozlacuje
Slávy slunce září velebnou!

Hle, z paláce královského brány
Kráčí slavně reků leskný dav;
Patřte na vládyky, kmety, pány,
Oděné v nádherný zlatohlav!

Za nimi pak stříbrozvonky znějí,
Ejhle kněz tu s žezlem biskupským!
Sbory mnichů svaté hymny pějí,
Kaditelny lijou vonný dým.

Za velebným sborem vážně kráčí
Postava hrdinská z brány sem;
Plášť se zlatý k zemi skvostně vláčí,
Skráně věnčí krále diadem.
A hle, muž tam po vladaře boku
V rouše sněhobílém putuje,
S blahým zápalem ve zbožném oku
Ruce vroucně na prs křižuje.

Zástup mužů v sukních běloskvoucích
Zkroušeně se za ním ubírá;
Sbor vojínů v brních se lesknoucích
Průvod veleslavný zavírá.
Zvonů jasný hlahol zástup vítá,
Za nímž teď se zavřel svatý chrám;
Darmo báseň obřad nebes zpytá,
Tajnost svatiny nezjeví vám.

Na popraží chrámu klečí Musa
Varyto své k prachu klonící,
Jež provívá svatá nebes hrůza,
Od oltáře tajně chvějící.
Tu se píseň ze svatiny leje,
Budíc v duchu mír a zbožný cit,
„Hospodine polituj ny!“ pěje
V kobce Páně bohumilý lid.

Dvéře chrámu teď se rozstoupily,
Trouby vyrazily zvučný hlas,
Zvony slavně k nebi zazvonily,
Hřímot kotlů hlásá svatý kvas.
Slavně hlaholí tu mnichů zpěvy,
Lid teď zbožně na kolena kles' —
Na stupni se chrámu, ejhle! zjeví
Method, žehnající arcikněz.

Muž pak jasný v rouchu labuťovém
Zlatým diademem zdoben jest:
Bořivoj, posvěcen Páně slovem,
V chrámu Velehradském přijal křest.

Svatopluk tu bratra v svaté víře
K srdci tiskne v blahém zachvění —
Dva národy znamení teď kříže
Spojilo k věčnému spasení!

Tu an biskup Method požehnává
Hlavy reků, rozléhá se hluk:
„Čechů pánu, Bořivoji sláva!
Náš ať žije velký Svatopluk!“ — —

Kde jste dnové slávy moravanské
S mocným žezlem vlády Slovanů?
Krutost staré závisti germanské
Zhasla hvězdu veleslavných dnů;
Chrám rozbili krutí Maďarové,
Slávie kde první kříž se skvěl,
Naznaj' dějin otců potomkové,
Nad svou slávou Slovan zanevřel!

Nezbývají ani rumy hradu,
Rod kde Svatoplukův panoval,
K velebných by upomínek skladu
Poslednímu pravnuk putoval;

Velehradských dnů jen zbytek dvojí
Chrání Morava a český lev:
Víry kříž — a v chrámu, též i v boji
„Hospodine politnj ny!“ — zpěv!

OTEC A SYN.

Temnou leje vůkol
Lampa zář,
Osvěcujíc mladou
Mnicha tvář;
Kněze oko v slzách
Tiše pluje,
Ruka blánky bílé
Popisuje.

Jistě slova hrozná
Píše mnich,
Neb se duch i ruka
Leká jich;
Písař v boloteskném
Povzdychání
Neznamená dveří
Otvírání.

Tiše sem vznešený
  Vstoupil pán,
Písaře by sluchem
  Nebyl znán;
Přes ramena mnicha
  V blánku hlédne,
Čte — a hrůzou trne,
  Čte a bledne.

Hle, tu písař péro
  Odložil,
Čelo bledé rukou
  Bolně kryl;
Po mlčení dlouhém
  Oči sklopí,
Slova čte, jež horká
  Slza kropí:

„Ejhle! má ruka hříšná budoucím věkům píše,
Jak Václav, rytíř svatý, si dobyl nebes říše,
Jak již co pacholátko anjelské konal ctnosti,
Osloněn leskem rajským nadzemské velebnosti.“

„Opuštěným utěchou, sirotkům otcem býval,
V hříšníku bídném obraz posvátný Tvůrce vzýval;

By bloudících uvedl k věčnému nebes otci,
Obětoval své péče, poklady, dny i noci.“

Mnich teď slova taje
Zaslechnul,
Jak tu hlas bolestný
Povzdechnul.
„Slyš! od němé stěny
Bolně pluje
Ozvěna, již hlas můj
Vyluzuje!“

Stařec, za mnichem jenž
Hrůzně zbled’,
Zdvihá bolupiný
Zhůru hled;
Za pilířem kleče
Slzy leje,
Ano mnicha slovo
Dál se chvěje:

„Rozdrážděn jsa nepřítel, že v prachu hříšné země
Vykvétá rajský kvítek, zdobící lidské plémě,
Uzavřel z prsou bratra cit lásky ven vyrýti
A starý klam pekelný v útrobu jeho vlíti.

By obět duše zbožné nerušil lomoz denní:
Než zaznělo do jitra skřivánka pozdravení,
Ke chrámu v Boleslavi se béře české kníže,
V svém duchu rozjímaje tajemství svaté kříže.

A Václav kořící se u brány chrámu klekne —
Tu nad ním meč zableskne a v bok mu ránu sekne,
A rytíř svatý klesá, ach tvář milostná bledne,
Neb oko mroucí vraha — vlastního bratra zhlédne!“

„„Dost, o dost! nevolej
Věčný soud!
Běda, duši hltá
Hříchů proud! —
Smilování, synu,
Smilování!“ “
Tak u sloupu zazní
Bědování.

Uděšen tu Christan
K sloupu spěl,
Odkud hlas žalostný
Starce zněl.

Před svatým zde křížem
  Kmet se vine,
Srdce těchy prázdné
  Strastí hyne.

„Kníže můj! ach odpusť,“
  Zvolá mnich,
„Syn že otci v pamět
  Hlásá hřích!“
Starci na prs klesla
  Šedá hlava;
Temně znějí slova
  Boleslava:

„Vítěze, jenž říše
  Vydobyl,
Červ jediný hříchu
  Pokořil;
Duch, jenž vlasti získal
  Pokoj svatý,
Kvílí, ach, okovem
  Hříchu spiatý!

Neukojí duše
Lekání
Ani krvoslzí
Kapání,
Neutichneť v hlučném
Sboru reků,
Neutichne v bitvy
Bujném jeku!

Vítězství a věhlas,
Slávy svit
Nenavrátí duši
Blahý klid;
Utíkáť se otec
K synu mnichu —
Ten o hrozném píše
Otce hříchu!“

Boleslav tu zhaslé
Oko kryl;
Nad kmetem syn horké
Slze lil:

„Odpusť, otče! odpusť
Svému synu,
Že vyjevil pérem
Otce vinu.

Květ pokání z krve
Svaté zrost';
Bude ť velebit svět
Tvou i ctnost;
Před soudícím trůnem
Věčné spásy
Orodují za tě
Čechů hlasy!“

DUBROVKA.

Panna vnadyplná sedí v jarním loubí,
Kadeře jí zdobí věnec zelený;
Zlatý křížek se jí v ruce jasně třpytí,
V oku planou svaté lásky plameny.

U nohou milostné děvy jinoch klečí,
Třesoucí-se ruce maje sepiaté,
Touha v oku nyje, srdce jinochovo
Slovem jest a vnadou děvy dojaté.

Panna krásná zdvihnouc oko modrojasné
Hledí zamyšlena v nivy květoucí;
Tknouc se rukou něžnou kadeřů jinocha
Promluví pak slova lásky horoucí:

„Druhu srdce mého! hle jak blesky nebe
Od matičky země rouško zdvihají,
Ledné zimy roucho rozeplynulo se,
Paprsky již slunce kvítka líbají.

Druhu srdce mého! slyš mlaďounká kvítka,
Kterak vypravují v blahém šeptání:
Zima nás pohřbila v lůno tmavé země,
Slunce nás k novému volá plesání!

Tak po spánku zimním v chladné, tmavé zemi,
Jako kvítky máje v jara bodrosti,
V životě se novém mile rozradujem,
Vzkříšeni věčného otce milostí!"

„„V životu se novém rozradujem mile!""
Opětuje jinoch s rděním blahostným;
„„O ta víra krásná, víra věčné lásky
Srdce k srdci váže věncem svatostným!""

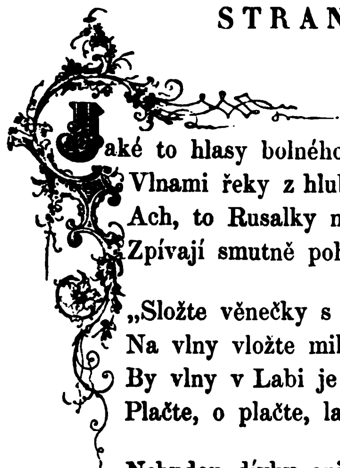
„Hle," dí zbožná děva, „spasitel na kříži,
Hrůzou smrti sklíčen, rámě rozepnul,
Aby k svému srdci, zdroji věčné lásky,
Pokolení lidské vroucně přivinul!"

„„Poselkyně drahá víry blahoplodné!
V ducha mi sesíláš svatosvatý klid;
Před znamením kříže **Mečislav** se koří —
Koří se před křížem slavné Polsky lid!“ “

A tu k srdci tiskne dceru Boleslava
Národa polského veleslavný pán;
V oku Dubrovky se slza díku svítí,
Neb jí důkaz lásky nejvyšší byl dán.

STRANOV.

Jaké to hlasy bolného žalu
Vlnami řeky z hlubiny šumí?
Ach, to Rusalky na dně Jizery
Zpívají smutně pohřební dumy:

„Složte věnečky s kadeře leskné,
Na vlny vložte milostné šperky,
By vlny v Labi je pochovaly;
Plačte, o plačte, ladné sesterky!

Nebudou dívky ani jinoši
Na břehu s vámi více pohrávat,
Nebudou dárky, oběti milé
Vám na rokytí více ukládat.

Růžové toky země tam pije,
Morana líbá krásné milence,
Je uloživši v krvavé kvítí;
Plačte, Rusalky, pohřbite věnce!“

Žalujít víly východu růžím,
Ježto hladinu Jizery zdobí,
Neb podél řeky bitva burácí,
Kovajíc mečem pouta poroby,

Pouta poroby pohanům Čechům,
Střežícím bohy svatého háje;
Prapor již kříže nad mrtvolami
Četných milenců Peruna vlaje.

Svaté již ptactvo háje opouští,
Dřeva posvátná k zemi klesají,
Boří se kobky milených bohů,
Pod rumem skřítci bolně vzdychají.

Slunce vystoupí v horké poledne,
Lomoz se tiší na hory stráni,
Hlouček jen věrných ctitelů bohův
V zápasu smrtném svatinu brání.

Slunce se chýlí k západu horám;
Soptící ryky bitvy zmírají,
Mlhy večerní krvavé luhy
Pokrovem vlhkým již pokrývají.

Letí krkavci z hájů posvátných,
Přes řeku tichou mlhami plují,
K Labi se nesou s krákorem žalným,
Za Labem nyní se usazují.

Pod Řípem v háji se usadili
Na mohylách posvátného kruhu,
Kde po staletých dubů haluzích
Těkají duše Čechových druhů.

Tam usednouce jsou zaplakali
A zaplakavše zakrákorali:
„Duše otcovské, synové vaši
Bohům se spásám obětovali!

Krvavé toky Stranovské hory
Rmutné tam vlny Jizery ssají;
Jizera nese krev synů věrných
K družnému Labi, k Řípskému háji.“

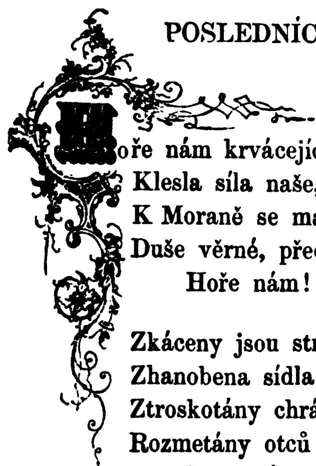
Dokrákoralo věštící ptactvo —
Hle tu Rusalky Labem plovají,
Kolébajíce krvavá těla,
Rány miláčků bledých líbají.

Tu zahučela z větví a hrobů
Ozvěna hrůzná bolného jeku —
Kvílící duše ve vzduchu mizí,
Háje opouští na věky věků!

DUMA

POSLEDNÍCH POHANŮ.

Hoře nám krvácejícím v prachu!
Klesla síla naše, síla vlasti;
K Moraně se matce utíkejte,
Duše věrné, před poroby strastí —
Hoře nám!

Zkáceny jsou stromy svatých hájů,
Zhanobena sídla naší slávy,
Ztroskotány chrámy bohů dobrých,
Rozmetány otců spících návy —
Hoře nám!

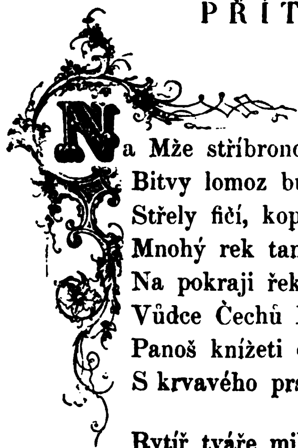
Odletělo ptactvo svaté z hájů,
Ježto duše otcův opustily;
Zůstala nám krev jen předků slavných —
Ejhle, tu jsme pro vlast vycedili!
Hoře nám!

Dokonejte, bratří, hrobní dumu;
Běda, běda, žádného tu není,
Jenž by zdobiv těla kvítím vonným,
Třebu konal v žalném lásky pění!
Hoře nám!

Svatovíte! plémě tvé poslední
Mroucím okem v blesky tvoje zírá,
Duše plesá — krev se doronila,
Brána slávy věčné se otvírá —
Blaze nám!

PŘÍTEL.

Na Mže stříbronosné břehu
Bitvy lomoz burácí;
Střely fičí, kopí praská,
Mnohý rek tam krvácí.
Na pokraji řeky leží
Vůdce Čechů Boleslav;
Panoš knížeti odpíná
S krvavého prsu háv.

Rytíř tváře milokrásné
Vůdci hlavu podpírá,
Jemuž panoš věrný ránu
Mokem jasným vymývá.
Slyš — teď přestal lomoz seče,
Smrtící utichnul hluk;
Klusotem se jezdec blíží,
Trouby jej provází zvuk.

Vyslanec tu krále Němců
Knížeti se pokoří,
Třikráte zatroubiv zvučně
Slova tato hovoří:
„Král přejasný dověděv se,
Že jest raněn Čechů pán,
Ještě jednou přísně žádá,
Nazpět by mu vězeň dán:

Vězeň Jindřich, sok koruny,
Jehož Čechů hájí meč;
Po vydání škůdce ihned
Záští skončí se i seč.
Avšak nevydáš-li vraha,
Věz, že Oto přisahal
V zem tvou pustit meč a oheň!“
Takto posel provolal.

Vyslanec když rokoval tak,
Rytíř lepotvárný zbled',
Na knížete raněného
Upínaje teskný hled.

Boleslav však přemáhaje
Rány pal, se zhůru pne,
Orličím zajiskře okem
Meč krvavý vyšvihne:

„Odpověd nes králi svému:
Boleslav že příklad dá,
Kterak vojín, kterak kníže
Slovo dané plnit má!
Hájiti chci životem svým
Přítele nešťastného;
Tak že tomu, meč dokáže
Knížete raněného!

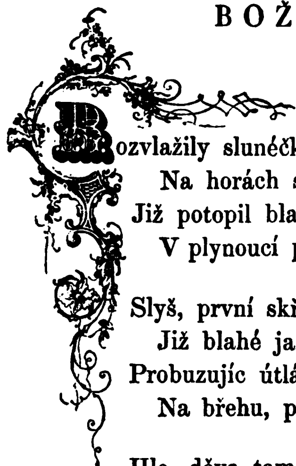
Připněte mi krunýř k prsu,
Nechť i krví zbrocen jest;
Nad krev světější mi slovo
Knížecí a Čecha čest!“ —
Aj tu líce milokrásné
Kníže Jindřich vyjasnil,
Neb jej Boleslav přeslavný
Čecha ctí a slovem kryl.

Posel k Otě králi spěchá;
Boleslav vyletí v boj,
Za bleskem pak meče jeho
V seč se řítí český voj.
Již se ráznou bujarostí
Kníže vrhl v hustou seč;
Hrdě kyta jehò vlaje,
Nad kytou se jiskří meč.

Kníže kácí Němců těla,
Klín co blesků hromových;
Za ním Čechů pluk rachotí
Do oděnců Otových.
Rozrazila, rozdrtila
Voj cizinců česká pěst,
Na bedra utíkajících
Spravedlivý ryla trest.

BOŽENA.

Rozvlažily slunéčka blesky
  Na horách sněhy a ledy,
Již potopil blankyt nebeský
  V plynoucí potok své hledy;

Slyš, první skřivánka písenka
  Již blahé jaro vyzvání,
Probuzujíc útlá kvítenka
  Na břehu, palouku a stráni.

Hle, děva tam u studánky
  Tvář slzami zrosujíc stojí,
Nadarmo kvítka se v blánky
  A v pestré lupénky jí strojí,

Potůčku milé bublání
  Nepudí trudné myšlénky,
A slavíka klokotání
  Neblaží srdce Boženky.

Větérků teď políbení
  Jí slzu s tváře utírá,
Se tázajíc v libém zachvění:
  Co, Boženo, srdce ti svírá?

„Miláček o lásce mi zpíval,
  Když kvetlo jaro milosti,
Mě vinul k srdci a líbal
  A sliboval lásku věčnosti.

A s létem i jeseň uplynul,
  Tu čekám s pláčem milého:
Jak pod sněhem kvítek zahynul,
  Tak láska svadla i jeho!“

Tak truchlila dívka, plakala,
  Až jí usedalo srdénko, —
Tu za ní se slova ozvala:
  „Netruchli, drahá milenko!“

Hle, slza se žalu rozplyne
  A promění v blahou perlinku,
Neb jinoch k srdci již vine
  A líbá krásnou děvinku,

A zvolá: „Nechť listy padají
V jeseni do hrobu chladného,
Oldřichovy sliby trvají
A láska nevadne jeho!“

A hle! milence a děvu
Obstoupí statní junoši,
A dívce v sprostém oděvu
Se koří hrdí panoši.

„Nuže, vládykové moji!“
Teď zvolá věrný milenec,
„Hle kníně vaše tu stojí,
Uviňte jí svatební věnec!

Mé srdce vroucí milostí
Se k sprostné dívce sklonilo,
Neb znakem ji spanilosti,
Hle, samo nebe zdobilo!“

*

BŘETISLAV NA VELEHRADĚ.

(Roku 1028.)

Od Moravy břehu ku západu
Rozvaliny se rozkládají:
Zdi a sloupy chrámů, slavných hradů
K obloze se temně zdvihají.
Jest to hřbitov velké minulosti,
Upomínka dějeslavných dob,
Památka národní velebnosti,
Moravanů světoslávy hrob!

Chrámu rozstoupené nahé stěny
Vetché roucho mechu odívá,
V kobce svaté oltář opuštěný
Zimolez a břečtan objímá;

Keř se růžový pne u oltáře,
Stíníc v dlažbě desku hrobovou;
Hrob a růži zlatí slunce záře,
Světící památku velebnou.

V chrámu ticho, větry jen šumící
Z hloubi lesa nesou žaly sem,
Jimžto hlavy stromů kývající
Přisvědčují oken otvorem.
Slyš — tu z dálky dusot ozývá se,
Půda duní, slyšet kovů zvuk;
Jasněji to hlučí, ano zdá se
Jak by válečný se blížil pluk.

V chrámu rozléhá se kovů znění,
Sem již vstoupil ozbrojený dav,
V čele jinoch v knížecím odění,
Jehož bedra kryje zlatohlav.
Před ním kráčí mnich velebné tváře;
Zbožně mužů sbor se ukloní,
Mnich pak u zbořeného oltáře
Stoje vroucím hlasem promluví:

„Ejhle kníže můj! toť jsou ostatky
Chrámu Páně Velehradského!
To jsou zbytky církve, drahé matky,
Z níž paprsky slova svatého,
Šířící velebnou v Krista víru,
K slovanským všem národům
Požehnání nesly v blahém míru:
Metropole naše — tento rum!

Zde stál oltář svaté boží děvy,
Velkým Methodějem svěcený,
V těchto stěnách první zbožné zpěvy
Zapěl národ náš pokřestěný.
Běda! oltář, kde oběti Páně
Jsem co diakon přisluhoval,
Stěny posvátné a zlaté báně
Kletou pěstí Maďar ztroskotal!

Porušil i kámen, jenžto kreje
Hrobku, pomník vírou svěcený,
Hrob, v němž blahověsta Methoděje
Drahé ostatky jsou složeny;

Růžový keř, ejhle! kámen zdobí,
Jak by růže, kvítek milosti,
Ukrýt chtěla stopy lidské zloby,
Stopy pohanské ukrutnosti.

Meč tvůj, kníže, pomstiv hroznou vinu,
K Velehradu přístup otevřel,
Na svatém by místě Hospodinu
Z úst slovanských hlahol víry zněl,
Lid by nad památkou svatověsta
Píseň apoštolů hlaholil,
Nad rumem pak Svatopluků města
V tichém pláči horké slze lil!

Nuže poklekněte, bojovníci,
K Bohu Otci vroucí vzneste cit,
K Synu, Duchu i boharodici:
Žehnán budiž veškeren slávský lid!"
Stařec mlčí — ticho svatoteskné
Ruší klekajících mužů chřest;
V nejednom se oku slza leskne,
K meči pomsty sahá jiných pěst.

A tu kníže Břetislav povstane,
Zdvihna pravici svou nad hrobem
Zvolá: „Žehnej na nebesích, Pane,
Činům našim! Játť pak hotov jsem
Národu a víře věnovati
Srdce krev! Již pokořeni jsou
Slávy Velehradské podlí kati
Zbraní naší Kristem svěcenou!

Kořist války hojnou, přebohatou,
Kořist mečů našich vítězných
Kladu co povinnou žertvu svatou
Na oltáře chrámů zbořených:
Aby na posvátné této zemi
Víry kříž se opět zakotvil,
Jehož lesk nejzazších vlasti lemy
Národů slovanských posvětil.

Byť i tyto Hospodina chrámy
Vrazi obrátili v pustý rum:
Pravda věkověčná — Pán jest s námi
Žehnaje slovanským národům!“

Kníže, jemuž zbožná slza v tváři
Rdí se, domluviv hrob políbil;
Za pánem se hrobu a oltáři
Sbor vojínů vroucně pokořil. —

Ticho opět v rumech chrámu Páně,
Stín večerní kolem panuje,
Zář červánku otvorem jen báně
Hrob a oltář teď osvětluje.
Jako socha na kameně tiše
Klečí mnich v prostoru jediný,
Vroucně modlí se, a s nebes výše
Světí záře jeho šediny.

„Pán je s námi, duch i svatověstů,
Jenžto světivše ten boží dům
K sjednocení ukázali cestu
Žezlem kříže všechněm Slovanům!
Duch můj v naději nebude zmámen:
Národ zvelebí a posílí
Hospodin na věky věkův, Amen!“
Šepce mnich, políbiv kámen,
Pod nímž svatý popel tlí.

BŘETISLAV A JITKA.

(Roku 1029.)

Před branou stojí harfeník,
Žádaje slyšán býti.
„Nuže, toť předků chvalný zvyk,
Zpěv český velebiti;
Otevřete mu bránu jen,
Ať zpěvem duch jest oblažen!“
Tak kníže Oldřich káže.

Tu vstoupí mladý zpěvec sem
A knížeti se klaní,
Pak líbá skvostné řízy lem
Boženě, kněžně paní;

Před knížecí přistoupiv trůn,
Probíhá řady zvučných strun
A takto počne zpívat:

„Bohatýr statný miloval
Přemilostnou děvinku;
Však běda! krutý tajnec jal
Mu srdce konvalinku.

Ach, on za mnohých dlouhých dnů
Okolo týnce bloudí,
Ozvěnu lásky sladkých snů
Z varyta trudně loudí.

„Kde dlíš, má děvo růžová,
Kde krutost tě zavřela?
Z okénka hlédni, Jitko má!“
Tak píseň jeho zněla.

„„Ach slyš! toť ke mně vane hlas
Miláčka v sladkém zpěvu;
Aj, směle meč svůj silný tas,
Vysvoboď věrnou děvu!““

„O díky za útěchy zpěv,
O díky, lásky nebe!
Buď s životem vyroním krev,
Neb vysvobodím tebe!“

A na nohy jun vyskočil,
A v poutníka oděvu
Práh svatyně jest překročil,
By vysvobodil děvu.

Tam v kobce panny nábožné
V modlení svatém klečí;
U sloupu bohatýr se pne,
Po skrytém sahá meči.

Sbor panen zpívá libý zpěv,
An z chrámu teď vykročí;
Tu poutník, drážděný co lev,
Do řady dívek skočí.

Nechť křik a hřmot se rozléhá,
Otřásá týnce báně,
V náruči jinoch děvu má,
Ji nesa k hradby bráně.

Však vrátný bránu řetězem
  Přetěžkým zavíraje,
Poutníka pláště chopí lem
  A svatokrádci laje.

Tu panic, mečem zableskna
  A hromoráznou ranou
V dvě půle řetěz rozetna,
  Vyskočí volnou branou.

A vrátný stál tu omámen,
  Jeptišky strachem trnou,
A žoldnéři z ohrady ven
  Se úprkem vyhrnou.

Než jinoch s děvou uhání
  Již v mlhách na komoni;
A zvonec v prudkém klinkání
  Na poplach marně zvoní.

Aj rcete medle, kdo to byl,
  Jenž panny tak polekal,
Milenku z týnce vydobyl
  A řetěz mečem zsekal?“

Tak píseň skončiv harfeník
  Před trůnem se pokoří;
V komnatě temný hlahol znik',
  A panoši hovoří:
„Jen smyšlená to bájka jest,
Neb rcete, která lidská pěst
  Rozrazí kruh železný?“

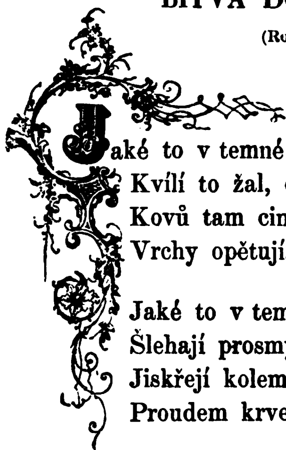
Tu rozesmál se Oldřich pán,
  Líbaje rty Boženky:
„Aj, pěst, takových schopnou ran,
  Neplodí panské ženky;
Než bohatýrský tento čin,
By jistě dokázal náš syn,
  Náš Břetislav rekovný!“

Hle, tu se dvéře rozletí,
  Sem jinoch s pannou vkročí,
Se kloně, mládec knížeti
  Do slavných hledí očí
A zvolá: „Ano, otče, byl
Syn tvůj to, jenž si vydobyl
  Milostnou Jitku mečem!“

BITVA DOMAŽLICKÁ.

(Roku 1040.)

Jaké to v temné Šumavě ryky?
Kvílí to žal, či hlaholí ples? —
Kovů tam cinkot, hřímání bubnů
Vrchy opětují, skála i les.

Jaké to v temné Šumavě blesky
Šlehají prosmyků mlhavou tmou,
Jiskřejí kolem stoletých sosen,
Proudem krve na skály se pnou? —

Tam hle! nad holým temenem hory
Do mraků pne se nádherný stan;
Orel nad stanem hrdě se třpytí,
Neboť tam Němců vévodí pán.

Odtud v hluboké údolí zírá
Císař Římské říše, a hlas
Slavný pozdvihna káže svým vojům,
Hnát mezi Čechy hrůzu a třas.

„Čechů kníže koruně naší
Zpurně odpírá manskou daň;
Statní rytíři, orlové moji,
Smrtícím kopím udeřte naň!“

Za horou druhou, za horou třetí
Na Němce čeká český voj
S ostrými meči, těžkými mlaty,
V prsou bujarství kypící zdroj.

Za vojem vpředu, za vojem vzadu
Hemží se lesních divochů sbor,
Zdvihaje sekery, širokou dlubnou
Kácí dřeva stoletá hor.

Němci sem spějí s jekotem hrůzným,
Dřeva kde rachotí ráz a ráz;
Šíří se záseka před vojem Čechů,
Za vojem též i věží se hráz.

Břetislav chrabrý, Čechův Achilles,
Mužně rozšvihna široký meč
Vyvolá: „Věrní druhové válek!
Rámě rozpřáhněte v českou seč!

Vpředu jsou hráze, by Frankův oděnci
Drsnatou cestou hledali nás,
Záseky vzadu, by v bitvě nešťastné
Padnul, kde bojoval, každý z nás!“

Hoj! již krutostí rozpálení Němci
Tesají bujně záseky hrad,
S bouřícím vztekem rozduté řeky
Dolů se valí přes návaly klad.

České vy bubny, jak rachotem hřmotným
Jasných trub provázíte zvuk!
Rachotem bubnů, výzvukem trouby
Hlaholí písně český pluk:

Píseň rekovná prsa rozdýmá,
V žíly nalévá bujarý tok;
Na sbory škůdců se vyřítivše
Zamezí Češi nepřítele krok.

Jaký to sikot kalených šípů!
Jaký to hrotů třeskotný lom!
Mlatů tepání, zuřivé lkání,
Mezi tím kotlů divoký hrom!

Břetislav, hle! na vysokém oři
V nejlítější se potápí seč,
V houfy nepřátel široké struhy
Reje zakalený knížecí meč.

Hle! nezahálejí divoši lesů,
Co krupobití řítí se v boj,
Kamenným mlatem, sekerou břitkou
Tepají Němců železný voj.

Válčeno dlouho, válčeno strašně;
Slunce již kleslo k vrcholům hor,
Silné když pěstě českého lidu
Potřely Němců železný sbor.

Tam již nad holým temenem hory
Do prachu klesá císařův stan;
K Bavorům spěchá Šumavou temnou,
Stonaje bolně, Němců pán.

Šumavo temná, do tvého lůna
Květ rytířstva německého kles'!
Zachovalť ohlas té Domažlické
Bitvy až posud Šumavy les:

V noci, když vichr sosnami hučí,
V Šumavě hrůzný ozývá se hlas,
Ohlas té bitvy, zakletý v skály
Osudem přísným na věčný čas!

*

SPITIHNĚV SPRAVEDLIVÝ.

Pan Spitihněv do pole jel
Z Vyšehradského stanu;
Kol něho nádherně se skvěl
Sbor rytířů a pánů;
Na bojiště se kníže bral,
Neb Rakušan úkladně vzal
Mu Znojmo, město dobré.

S komonstvem hlučným Spitihněv
Se branou z hradu bere;
Ajhle! tu z davu žen a děv
Stařena ven se dere,
O berli přiklopýtá sem,
A klekajíc před knížetem
Vyvolá: „Spravedlnost!“

Tu kníže oře zadržel,
Jenž bujně zhůru vstává;
Potají mnohý panoš klel,
Neb právě poprchává.
A kníže dí: „Mně nelze dlít,
Hleď ženo věc svou předložit
Mým raddám velemoudrým.“

„„Jsem, pane, vdova chudobná,
Mne boháč utiskuje,
A soudce cinkot stříbra zná,
Dle toho rozsuzuje.
O vyslyš, pane, prosbu mou,
Jen ty jsi vdovy útěchou,
O kníže, spravedlnost!“ “

Pan Spitihněv se zamračil
A dí: „Zajisté, máti!
Ten bídník, jenž tě utlačil,
Má na pranýři státi;
Až zpět se z boje navrátím,
Tvou křivdu v právo obrátím;
Teď dále spěchám — s Bohem!“

A kníže k skoku oře bod',
  A stařena se zdvihne,
Neb koňstvo vůkol na pochod
  S rytíři se vyšvihne.
Tu žena zvolá: „Běda nám,
Útěcha chudých, kníže sám
  Spravedlnost odkládá!“

To slyše mocnář zatrhne
  Komoně v bujném skoku,
Se sedla hbitě se vrhne,
  Zamíří k ženě kroků.
„Nežaluj, máti! přední ctnost
Knížete je spravedlnost;
  Na místě soud ustavím!“

Že deštík ale nepřestal,
  Teď kníže kráčí v bránu,
A za ním chumelem se bral
  Sbor rytířů a pánů;
Na nízkou mocnář lavičku
Tam sedna, chudou matičku
  Pozorlivě poslouchá;

A bedlivost neunaví
  V žvatlavém ženy proudu;
Zrádného soudce pohoní
  K přísnému v bráně soudu.
A rokoval, vyslýchal zas
A soudil dlouhý, drahný čas
  Až k hodině polední.

Nechť chytře soudce bezpravý
  Se kroutí kolem práva:
Konečně kníže pravdu zví,
  Za právo ženě dává,
A než se cestou dále bral,
Nad škůdcem nález provolal:
  „K pranýři budiž vlečen!“

Za pánem žena klopotá,
  Radostí slzy leje:
„Nebeský Pán ti štěstí dá,
  Neb spravedlivým přeje;
Dejž Bůh, bys dlouho, šťastně žil,
Bez boje slavně zvítězil,
  Náš kníže spravedlivý!“

Tu Spitihněv se pozasmál:
„Bez boje zvítězení
Mi hlas matičky staré přál;
Ten zázrak možný není!“
A zvučně volá Pražský lid
Mocnáři slávu, štěstí, klid,
A zástup z Prahy klusá.

Již minul jarní deštíček,
Oblahu přines' luhu,
Nasypav vonných kytiček,
Rozklenul krásnou duhu;
A tu obloukem nebes zván,
Hle branou míru dobrý pán
Do boje s vojskem jede.

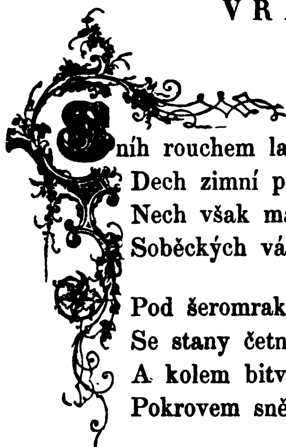
Když Spitihněv na třetí den
Moravských dojel lesů,
Tu jej radostný zástup jen
Uvítá v jarém plesu;
Neb jemu Znojem nazpět dán,
Co přítel kloní Rakušan
Se knížeti českému.

Tu vládce oko k nebi pne
 Zdobené leskem drahým,
Pak slzu krásnou z oka mne,
 Zašepce s citem blahým:
„Bez boje, hle, jsem zvítězil!
Stařenky prosbu vyplnil
 Nebeský pán a kníže!“

VRATISLAV.

(Roku 1080.)

Sníh rouchem labuťovým již les a hory kryl,
Dech zimní přes potoky své mosty upevnil;
Nech však matička země v poklidu tichém spí,
Soběckých vášní krutost na klidné zemi bdí.

Pod šeromrakým nebem, nad bílou krajinou
Se stany četných vojů do zimní mlhy pnou,
A kolem bitva zuří, tam slyšet kovů třesk,
Pokrovem sněhu kmitá krvavých toků lesk.

Tam Jindřicha stoupenci sraženi v četný voj
S Rudolfem saským svedli o trůn německý boj;
Dva panovníci ženou své lidstvo v krutou seč,
By půtku o korunu rozhodnul smrtný meč.

A Vratislav král český, Jindřicha věrný druh,
Rozráží klínem Čechů železný Sasů kruh;
Král Rudolf děsně zuří, neb Sasi prchají
A Jindřichovy pluky vítězně plesají.

Tu z hlubokého lesa se zdvihne strašný jek,
A kvapně ven vyrazí Nordhauský Sasů rek;
Na vítězné se houfy uvrhne jeho sbor,
Je tiskna žene k stráni durynských pustých hor.

Zà vojskem rozplašeným se Jindřich lkaje bral,
Za ním se Rudolf vítěz na hrdém oři hnal:
Tu vůdce houfů českých co blesk naň vylítne
A proti vítězovi krvavé kopí ‛pne,

Zvolaje hřmícím hlasem: „Rudolfe zrádný, stůj!“
A v pochvy oře jeho zarazí oštěp svůj,
Až oř se králův zpíná v divokém řehcení
A s praskotem i puká komoně brnění.

Tu Sasů pán rozšvihna oštěpu lesklý hrot,
Hrdinským namaháním odplácí bodem bod;
A vůkol bojovníků se šíř rozstoupí voj,
S úžasem obdivujíc udatných vůdců boj.

Děsný to lomoz ořů hlavami sražených!
Jak srší jiskry z kovů vše krví zbrocených,
Neb kladiva s krunýřů si oba odpjali
A rány pronikavé si v lebky tepali.

I prudce rozlítli se teď opět rytíři,
Hrot k srdci soka svého si každý zamíří,
Na peruti vichřice zas k sobě cválají —
Tu praskot — ryk, a Češi vítězně jásají.

Neb s ořem krví zbrocen do sněhu Rudolf kles';
Sasíci zuří děsně, an bouří Čechů ples;
Rozvzteklení odpůrci se hustěj sypou sem,
Houf český rozrážejí divokým útokem.

Tu Vratislav rekovný se s oře vymrští
A mečem břitkým dráhu si davem proklestí,
A vůkol se tesaje až tam se dobrodil,
Kde Rudolf poražený zem krví pokropil.

A z Rudolfovy pěstě vytrhnuv kníže hrot
Vyskočil na komoně, jej k skoku rázně bod';
Vydobyté pak kopí v povětří rozšvihne
A cválaje k svým houfům hlas chrabrý pozdvihne:

„Byť vrtkavé dnes štěstí nepřálo věnce nám,
Játť milené své vlasti, hle, důkaz slávy dám,
By spatře kopí toto, tam pravnuk vyvolal:
V nešťastné bitvě slavně pán Čechů bojoval!“

BOŽETĚCH.

(Roku 1092.)

Ze Sázavy šumné zdvihají se
Páry do vzduchu mladého dne,
Mlhou sivou temně kmitají se
Báně basiliky velebné.
V chrámu Páně svaté ticho chvěje,
Jediné tam lampy rudá zář
V posvátném výklenku světlo leje
Na stěn obrazy a na oltář.

Lampa osvětluje zatemnělé
Rysy stupňů, na nichž položen
Černý kříž, na kříži Spasitele
Obraz slonový jest vytvořen.

Hle! u kříže postava ležící
Na dlažbě se chrámu zjevuje:
Je to mnich, jenž čelo své kající
V prach před spásy zdrojem skloňuje.

K jitřní modlitbě tu zvonky znějí,
Mnich pozdvihna bledou, vážnou tvář
Bolně vzdychne, rty se jeho chvějí,
V očích se mu vlhká leskne zář:
„Nechť se stane! hodina se blíží,
Jižto přivolal jsem vinou svou —
Sílu ducha, sílu těla kříži
Přináším co obět povinnou!“

Zvonky dozvonily — kolem mnicha
Sbor se klášterníků objevil,
A ten v lůno posvátného ticha
Rmutný zvuk kajicích žalmů lil:

„Hospodine!
Netrestej mne v prudkém hněvu svém,
Neboť hrůzou smrti sklíčen jsem!

Hospodine!
Navrať život bídné duši mé,
Spomoz pro milosrdenství své,
Hospodine!“

Žalmy klenutím se rozléhaly,
Jak by bolné hlasy žalosti
Ve svatiny kamenech hledaly
Úpěnlivě ohlas milosti,
Jak by prosily kající zvuky,
Aby z chrámu, mnich jejž vyklenul,
Z oltáře, výtvoru jeho ruky,
Smilování hlas mu k srdci lnul.

Zpěv umlknul, Božetěch teď vstane,
Povznesa svých očí k výsosti
Zvolá: „Odpusť, na nebesích Pane,
Vinu spáchanou mou hrdostí!
Porušil jsem pýchou nezkrocenou
Práva biskupa; i vykonám
Pouť mi za pokutu uloženou
S Kristem, v nějžto víru pevnou mám!

Odputuji z vlasti do ciziny
S mého Spasitele obrazem,
Abych jej, prost poškvrny a viny,
Položil na apoštolů zem.
Vás pak, bratři! jmenem toho kříže,
Mého průvodce, zapřisahám,
Byste v lásce, naději a víře
Střežili slovanský tento chrám!

Avšak bejlí nesvornosti kvete
V sboru vašem! Bratři, běda, žel!
Nesvornost podává zbraně kleté
Protivníku, jenž by zrušit chtěl
Chrám jediný, v němž hlaholem lidu
Velebí se denně světa Pán,
Chrám, v němž Prokop opat v zbožném klidu
Jazyku založil svatý stan!

Nesvornosti had sám sebe sžírá;
Tam kde národ není sjednocen,
Klesá sláva, blaženost a víra,
Chrám i trůn tam bývá rozdrcen! —

Játť pak v pokoře chci kříž svůj nésti,
Neste svorně taktéž kříže své:
Vytrvalá svornost vede k štěstí,
Jehož kořen peklo nevyrve!

Pokoj s vámi! tato slova Krista
Mějte v mysli, srdci, na rtech svých;
Jinak kletba vám a zkáza jistá,
Jistá zkáza řádů slovanských!“ —
Božetěch pozdvihnuv dřevo kříže,
Na němž skví se jasně Spasitel,
Zhůru pne se u oltářní mříže,
Jako přísný, mocný velitel.

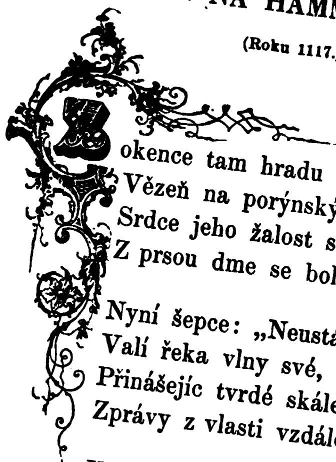
Mnichů sbor však oči klopí k zemi,
Každý, jak by ostnem viny tknut,
Stojí v zpurném zadumčení, němý,
Vnitřní bouří sevřen, nepohnut.
Kající hle hříšník s křížem kráčí,
Jako vítěz řadou vězňů svých;
Za Sázavou k chrámu zrak otáčí,
Jejžto střeží nesvornosti hřích.

Hořký žal tu srdce jeho svíral,
Dlouho v bolném rozjímání stál,
Nežli s křížem odtud se ubíral
Přes hory a lesy dál a dál;
Až po drahném čase v svatém Římě
Složiv kříž svůj v chrámě pokleknul —
Božetěch, ach! nesvornosti břímě
S rodu svého spolu nesvleknul!

VĚZEŇ NA HAMMERSTEINĚ.

(Roku 1117.)

Z okence tam hradu zírá
Vězeň na porýnský břeh;
Srdce jeho žalost svírá,
Z prsou dme se bolný vzdech.

Nyní šepce: „Neustále
Valí řeka vlny své,
Přinášejíc tvrdé skále
Zprávy z vlasti vzdálené;

Ke mně však, porobku strastí,
Nezavívá zprávy dech
Ze vzdálené drahé vlasti
O mé země osudech.

Za řekami, vrchy, bory,
Za vzdálenou krajinou,
Tam se vlasti tmavé hory,
Tam se hradby české pnou.

*

Tam mé hrady, sady, kvítky,
Tam jsem velel, miloval,
Tam jsem drahou choť a dítky
K srdci vinul, celoval.

Tam se nesou snové moji
Nocí tmavou, bílým dnem,
Tam kde stolec otců stojí,
Kde mne zdobil diadem!

Snové moji — stíny nudné
Těles dávno zetlelých!
Žaly mé — ozvěny bludné
Hlasů v skalách zaklených!

Snové moji — v řece jasné
Sluncem tkané krajiny!
Procitnu, a život hasne
V chladném lůně hladiny!

S Bohem, s Bohem, naděje má!
Dožil jsem a dodoufal,
Svět pro srdce léku nemá,
Jemuž vlast předrahou vzal!“

Vzdychna bolně v Rýna hloubi
Upne oko bledý host;
Neznamená hlahol trouby
Ani jak rachotí most.

Otevrou se jizby mříže,
Vězeň zhůru zděšen vstal.
„Zdráv buď, pane můj a kníže!“
Posel vstoupiv vyvolal.

„Jaký hlas to — zvuk to český —
Český znak a český kroj!
Je to klam neb sen nebeský?“
Zvolá trna Bořivoj.

„ „Skončeni jsou žalu dnové,
Odvrať mysl od strasti:
Vladislav tě, pane, zove
K sobě, k trůnu, do vlasti!“ “

Bořivoj tu k zemi klesá,
Prsa svírá kvapná slast,
Ruce sepna pláče, plesá:
„Nechci trůn — jen drahou vlast!“

VRŠOVCI.

I. DÝKA.

Nad bílou Cidlinou se vypíná černý hrad,
A nad ním mračna visí, ohnivých blesků sklad —
A v hradě ticho hrobu, jak by tam vymřel hlas,
Jak by tam hrůza smrti slavila noční kvas.

Jen v sklepení pohřebním, pod síní kostelní
Ozvěna těžkých kroků a rachot kovů zní;
Jediná lampa leje tam bleděmodrou zář
Na rakve skrývající kostlivců děsnou tvář.

A vůkol černých rakví temně osvětlených
Postavy tmavé bloudí, co zástup duchů zlých;
Jen kročejů hluk jeví, že zemský to je tvor;
Teď kolem rozestavil se hrůzyplný sbor.

A jako by tu zazněl hlas z rakve dutiny,
Tak ozývá se slovo teď vůdce Mutiny:
„Já na hrad Libický sem vás, bratři, obeslal,
Bych zprávu vám o válce našeho rodu dal.

Vyplemenit, rozdrtit náš veleslavný rod
Vždy toužil Přemyslovců, úhlavních škůdců, plod;
My však, nejvznešenější té slavné země kmen,
My hodni zůstaneme knížecích předků jmen!

Svých otců práva dýkou hájiti míníme,
Až tok poslední krve ze žil vyroníme;
Buď Vrš neb Přemysl — buď trůn neb srdce krev,
Vždyť orlu nekoří se královských hvozdů lev!

Tu leží sedm bratří, vyslaných v tajnou seč —
Krev junů chrabrých vylil katovské hany meč;
By smrt svých druhů pomstil, se Tista odebral —
Dnes zprávu přinese nám, jak úkol vykonal.“

A teskné, hrůzné ticho teď v sklepě nastalo,
Jako by na odpověď těch mrtvých čekalo;
Co sochy hrobů stojí bez hnutí černý pluk;
Tu klenutím zatřese divoký hromu zvuk.

A dvéře rozlítnou se a vojín pádí sem,
Pochodeň blesku za ním a v sloupy, strop i zem
A v pokrovy a kříže krvavý šlehne blesk
A děsně rakvemi teď potřásá hromu třesk.

A vojín v hávu černém vykročí uprostřed,
Na rakví otců řady upíná divý hled;
Vytrhna z pásu svého kalenou dýku ven
Zahlásá: „Opět svítil Vršovské pomsty den!"

Oděnci vůkol hlasů radostných pozdvihnou
A meče z pošev těžkých s cinkotem vyšvihnou;
Tu Tista zvolá: „Bratři! úkol jsem vykonal
A Břetislavu zhoubci odplatu dýkou dal!"

Ját̕ u Stebna jsem s Lorkem zvěř vzácnou honil dnes,
Však běda! soudruh lovu v zápasu krutém kles';
Než slyšte, bratři milí, Vršovští synové,
I slyšte, mrtvých bratrů krvaví stínové!

I slyš, můj otče milý pod černým pokrovem!
Vydařil se ti mstitel v rozeném synu tvém;
Zavražděnému otci má věrná dýko zjev,
Že tebou syn vycedil hlavního škůdce krev!"

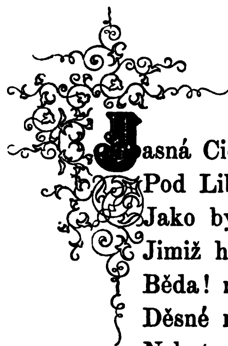
S tím slovem, by znak pomsty i v mrtvý popel vryl,
Hle! v rakev otce dýku svou strašnou zarazil.
Přehrozná klesla rána, co děsné kvílení
Tu nad rakví se třesouc krvavá ocel zní.

Nad kvílením a ranou z Vršovců mnohý zbled',
I Tista od své dýky odvrací hrůzný hled;
Hlas hromu děsně zařve — utichnul jeho zvuk —
A z hrobní skrýše chvátá zděšený, strašný pluk;

Neb hlas krvavé dýky tam zníti nepřestal,
Jak by žalostně otec své syny vystříhal:
Ach pomsta pomstu rodí, životu kopá hrob,
A děsnou škvrnou kalí i proud budoucích dob!

II. LIBICE.

Jasná Cidlina proč žalným šumem
Pod Libickým hradem proud svůj valí,
Jako by se bála černých stínů,
Jimiž hrad ten modré vlny kalí?
Běda! na Libickém hradě zvučí
Děsné ryky, přebolestné hlasy,
Neb tam, ve Vršovců sídle, slaví
Pomsta osudná krvavé kvasy.

Sto a dvanáct rokův uplynulo
Od Libické hrůzyplné seče,
V nížto Slavníkův rod vykrvácel
Pod ostřím zrádného Vršův meče.
Tam kde stála Vojtěcha kolébka,
Jenž svou krví stvrdil víru svatou,
Tam rod slavných jeho předků zhubil
Vztek Vršovců ocelí proklatou.

Dlouho, dlouho pomsta prodlévala,
Zahřímavši temně jenom časem,
Jako z dálky blížící se bouře,
Nad potomky vrahů přísným hlasem.
Avšak nyní v plné, děsné hrůze
Osudná ta pomsta vzhůru vstala,
Nález strašný nad plemenem hříšným
Ranou smrtící jest vykonala.

Místa ona, ježto před stoletím
Zbožných Slavníkovců krev skropila,
Vyslaná teď Svatoplukem luza
Krví Vršovců též poškvrnila.
Luza vražedlná, zhanobivši
Těla zbitých, nabravši pokladů,
Vrhši oheň v sídlo krutých činů,
Pádí pomstou opojená z hradu.

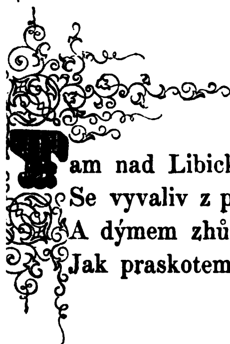
Z hradu plameny tu vyblesknuly,
Za plamenem mrak se kouře valí,
Jazyky pak ohně k nebi sičí,
Jako by obloze zvěstovaly:

Dokonáno dílo přísné pomsty,
Plápoláme, hrůzně šlehajíce,
Nad ostatky vnukův otců hříšných,
Jako krvavé pohřební svíce!

III. MATKA.

(Roku 1108.)

Tam nad Libickým hradem se vznáší hustý dým,
Se vyvaliv z požárů k oblakům červeným,
A dýmem zhůru šlehá zuřící ohně proud,
Jak praskotem by hlásal: Tak slaví pomsta soud!

A podál sedí žena, jejížto bledou tvář
Příšerně osvětluje krvavá ohně zář;
U ženy jinoch stojí, v zem oko upíná
A do rtu krvavého zub děsně zatíná.

„Ach manžel — otec zabit!“ tak zazní vdovy hlas,
Jíž v oku poblesk slzy přehrozným žalem zhas';
A jinoch oko slzou zalité dlaní kryl,
Zvolaje: „Já jsem svědkem ohavné smrti byl!

Přeběda, hlava slavných Vršovců klesla v prach!
Ach kde a kdy zastaví svou pomstu divý vrah!“ —
Tu plamen rumů praská, vyšvihnouc výše pal;
Slyš klusot oře — panoš sem cválem přispěchal.

A zbrojnoš unavený se s koně vyšinul,
Zhled jeho bledou ženu úžasem děsným tknul;
„Kde jsou mé dítky?“ zvolá, „má robátka kde máš?
Mluv, proč je nepřivádíš, kde mi je ukrýváš?“

Tak vdova Mutinova teď kvapně zarděná
Vykřikne hlasem děsným, co lvice drážděná.
„Ty mlčíš — ty ukrýváš před matkou ďáblův klam?
Kde jsou?“ — Tu k nebi zdvihna jun oko, šepce: „Tam!“

A matka osiřelá ni rtoma nehnula,
Jen oko zkamenělé na posla upnula.
„Při smrti pacholátek“ běduje panoš dál,
„Se po Praze veškeré hlas žalný rozléhal,

A lidstvo hojných slzí litosti plakalo,
Když krásné mladší robě matičku volalo;
Však prchal lid, když jemu hrdélko bílé kat
Obnažil —“... „„Dost, dost!““ jinoch tu zvolá, hrůzou jat.

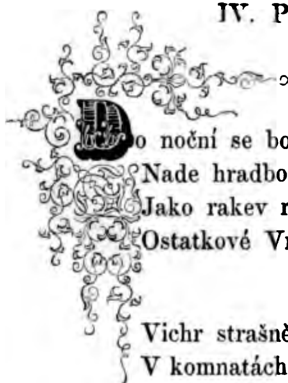
Po lícech matky bloudí strašlivé usmání —
„Neslyšíte mých bledých synáčků volání?
Slyš — slyš! to hlas miláčka — já jdu — již jdu!“ tak dech
Poslední zachvěl matčin, a tělo kleslo v mech.

Tu jinoch se na tělo své sestry uvrhne,
Zardělé hrůzou oko na mrtvé líce pne;
Tu s hůry zarachotí zbořených sloupů hrom,
Do sklepů tam se řítí řeřavé spousty lom.

A jinoch se vymrštil a hlavu k nebi pnul,
Divoce okem jiskře pravici pozdvihnul;
Čím Jan, syn Tistův, tu se zaklínal, žádný sluch
Nezvěděl, to jen slyšel krvavé pomsty duch!

IV. POŽÁRY.

Do noční se bouře věží hradba,
Nade hradbou v mlhavé šerosti,
Jako rakev rozbořená, leží
Ostatkové Vršovské pevnosti.

Vichr strašně v zříceninách skučí,
V komnatách rozvalených burácí,
Víry popele k obloze zdvihá,
Sloupy rozpukané k zemi kácí.

Luna mračnem bloudíc, jak duch bledý
Hřbitova jenž rovy navštěvuje,
Semotamo vrchol černých rumů
Přeludným pobleskem osvětluje.

Hledí v oken rozryté otvory,
Do komnaty někdejších slavností,
Na obrazy ohněm porušené,
Na Vršovců zavražděných kosti.

Vítr píseň děsnou, hrobní kvílí,
Odpovídá umrlčí mu ptáče;
Ozvěna tam z komnat hrůzopustých,
Jak by z lůna rakev zněla, pláče.

Ticho opět, vítr teskně vzdychá —
Pod dlažbou, slyš! zahučí to temně,
Nad pohřební rozvalenou skrýší
Otvírá se s děsným zvukem země.

Černá postava se zdvihá zhůru:
Výš a výše do měsíce záře
Vypíná se v hávu havranovém
Jinoch sněhobledé, hrůzné tváře.

Jako socha nad zbořeným hrobem
Stojí oděnec; železnou pěstí
Dýku zakalenou k nebi zdvihna
Volá hlasem nesmírné bolesti:

„Z rakve vydobyl jsem dýku pomsty,
Ze skrýše ji vyrvav pohřbeného,
Podruhé by krví zkropila se
Mstitelkyně rodu Vršovského.

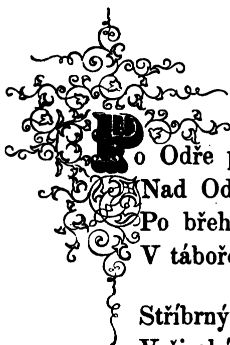
Odpolu již práce vykonána,
Doplní ji brzy pomsty ruka:
Na oceli, krev kde **Břetislava,**
Lípnout bude krev i **Svatopluka**!“

Luna klesla v černou rakev mraků;
Když pak vítr po úzkostné chvíli
Jiskry požáru k obloze zdvihne,
Z hrobky bolné vzdychání zakvílí.

V. POMSTA.

(Roku 1109.)

o Odře páry večera plují,
Nad Odrou hradby se Hlohova pnou;
Po břehu stany se táboru dují,
V táboře trouby k modlení zvou.

Stříbrným hlasem mědi volají
V široké řady německý voj;
Pluky tu zbožně na zem klekají,
Zvučně chřestí klekajících zbroj.

Hle! tam skvostná se opona zdvihne,
Kníže opouští císařův stan,
V sedlo bělouše hrdě se švihne,
Táborem jede vznešený pán.

Pán si nevšímá klečících pluků,
V mlhu upíraje zraky své;
Jezdec nevšímá si zbožného zvuku,
Jenžto jej s věže k modlení zve.

*

Kníže paloukem o samotě jede,
Časem rozbouře strašlivou řeč:
„V krvavé seče osud mě vede,
Opět se pomsty zakalí meč!

Bratr tam můj — tu stolec mé říše —
Padni, bratře! pánem jsem já!“
Ach, tu zapláče zvoneček tiše,
K modlení žalně napomíná.

Po Odře luna lesky rozsívá,
Mlha šeříc se co umrlčí pás
Závojem bílým palouky ukrývá;
V dálce již kvílí zvonečku hlas.

Ejhle, tu mlhou na vraném koni
Jezdec černý přiklusal sem:
„Modli se, kníže! Než se dozvoní,
Klesneš mrtev na tvrdou zem!“

Z úst se ta slova hrůzně mu táhla;
Kníže uděšen pohlédne naň —
Hledí a bledne, jak by mu sáhla
K srdci ledová kostlivce dlaň.

„Hu! toť Vršovec s hrozící tváří!“
Svatopluk zvolá — „pekla to druh!“
Volá a cválá měsíce záři,
Jak by jej pomsty sledoval duch.

Bělouš uhání jelením skokem,
Hrůzou uchvácený knížecí pán
Žene se luhem, lesem, potokem,
Jako by pekla bičem byl štván.

Hle! za běloušem na vraném koni
Jezdec se žene bouře letem:
„Hoj, Svatopluku! Než se dozvoní,
Klesneš mrtev na tvrdou zem!“

Vyvolá takto; kníže zděšený
Krvavé ostruhy v bok oři tne,
Cválá, až z úst mu valí se pěny,
Zhůru se plášť s plece do větru pne.

Půda jen drnčí, řeka jen kypí,
Mlhu roztřásá strašlivý spěch;
Řekou a oblohou, blesku co šípy,
Luny dvě rozvířily běh.

„Modli se, kníže! Již se dozvání!“
Opět tu zazní děsící hlas;
Přilba teď knížeti padá se skrání,
Divoce větrem plápolá vlas.

V zoufalém letu se marně namáhá
Kníže vyrazit z útroby jek —
Po lemu pláště škůdce již sáhá,
Chechtá se děsně, co vtělený vztek.

Mlhou se tábor temně již míhá,
V němžto se Čechů voj položil;
Pomsty teď dýku Vršovec zdvíhá,
Volaje: „Zvonek již dozvonil!“

Dýka zableskla — kníže tu klesá,
V trávě se kouří krvavý splev.
„Kate Vršovců!“ tak mstitel zaplesá,
„Pí svou vlastní se pěnící krev!“

Svatopluk vzdechna život vyronil,
Mech toky červené z mrtvoly pil;
K modlitbě zvonek umrlčí dozvonil,
Vršovec dýku nasycenou skryl.

SOBĚSLAV I.

(Roku 1126.)

Ve Chlumském dolu děsné se rozléhají hlasy,
Na půdě sněhem kryté krkavci slaví kvasy,
Neb krutá bitva kupy vojínů krvavých
Přehustě položila na labuťový sníh.

Tam na rovině padly přečetné Němců sbory,
Jež hrdý Lothar vedl přes krušné české hory;
A na pahorku pne se ozdobný králův stan,
A v stanu trudně vzdychá Německé země pán.

Jen malá věrných hrstka při králi v stanu stojí,
Své životy složili ostatní v prudkém boji;
Na meče se podpírá umdlený, věrný pluk,
An zdola k stanu bouří divokých hlasů zvuk.

Tu Lothar se pozdvihna ze stanu ven vykročí,
Úžasem sebou trhne, neb vůkol chlumu zočí,
An zdvihá se palcátů a sudlic hustý les,
A z lesa slyší hučet vítězů hrůzný ples.

Neb jak když vichr řvoucí se v proudy Labe vryje
A vlnou rozbouřenou pokraje skály bije:
Tak lid se k chlumu valí, hrozících mečů třesk
Z pukléřů hrůzně křeše smrtící pomsty blesk.

A tu král Lothar zvolá: „O věrní milí moji!
Své rámě napínejte teď k poslednímu boji;
S životem rozlučme se — tam vítěz Soběslav
Se blíží — za ním valí se krutých Čechů dav!

Náš posel se nevrací — vrahové soptí k stanu —
Poručme zemi tělo a duši nebes pánu!“
A hlasem zvučným volá, vytrhna z pošvy meč:
„Oceli věrný, zhůru! toť poslední má seč!“

Hle! tu již houfy Čechů se k stanu vyrojily
A s pokřikem zuřícím Lothara obklopily,
A hlas teď rozdrážděných vojínů burácí:
„Usmrťte jej, ať vrah náš úhlavní krvácí!

Ty pak, co zem hubili, stodoly rozmetali,
Ty přinutíme, aby teď sena též hltali,
By tím, což nám pohubil, i zhynul cizí host!“
Tak zbraní řinčíc zuří vojínů lítých zlost.

A hle, tu rytíř statný přichvátá na komoni,
Se sedla se vymrštiv Lotharovi se kloní;
Vojínové tichnouce vrážejí kopí v zem,
Neb kníže Čechů stojí před Němců vladařem.

„Odložte zbraně!“ takto teď Soběslav vévodí.
„Dvakráte matka žádná mocnáře neporodí!
Aj vězte, muži čeští, toť krev zasvěcená,
Tu nevykoupí slza potokem ceděná!“

Tak Čechů pán; tu bouří, jak příval temných zvuků
Se blížícího hromu, odporné hlasy pluků;
Však kníže oka blesky na zástup bujný pne:
Jak mocným kouzlem poután, hlas zpoury utichne.

A Soběslav ku králi velebným mluví slovem:
„My dva se, pane jasný, vládcové lidu zovem;
Náš účel: zvelebiti svěřený Bohem lid
A pečovat o země blaženost, čest a klid.

Bůh, ejhle! sám utratil nepřítele pokoje,
Jenž tebe zrádně lákal v nespravedlivé boje:
Tam Oto mrtev leží, tím zřejmý důkaz dán,
Že přísně jej odsoudil sám na nebesích pán!

Že Češi vlast a slávu nad život milují,
Pro čest a vlast a pána co lvové bojují,
Že pouta cizí vazby zná drtit česká pěst —
Svědectvím toho, pane, porážka dnešní jest!

O králi, věz: my hodni žádáme předků býti
A co svobodní Češi v svých otců zemi žíti;
Tu zprávu, jasný pane, svým soukmenovcům dej,
K nimž my tě propouštíme — s Bohem se pane měj!“

Tu Lothar zvolá, dojat hrdinskou šlechetností:
„Já kořím se, o kníže! tvé bohatýrské ctnosti!
Byv návodem Otovým vylákán v dnešní seč,
Jsem poznal Čechů pána, i českých synů meč!

Co vítěz na svobodu propouštíš zajatého —
I odpusť, Soběslave! polituj bludu mého,
A spravuj v blahém míru hrdinský národ svůj,
Jen přátelství nám stálé a lásku obětuj!“

VLADISLAV KRÁL.

I. SNĚM.

(Roku 1158.)

Z řečniště ozdobného pan biskup Daniel
Shromážděnému sněmu výmluvně pověděl,
Že **Vladislav** král jasný udatné Čechy své,
By vlast svou proslavili, do války cizí zve;

Do vzdáleného boje, by Barbarossa pán
A císař římský zkrotil hrdý Mediolán.
Neskončil kněz, neb řeč mu hluk náhlý zamezil,
Co krupobití naň se hněv pánů vychrlil.

A ve sněmovně prudká teď bouře nastala
A hněvu zpurná slova se kolem ozvala,
A kmeti, vládykové se hlučně zdvihají:
„Utraťte zrádce země!“ zuříce volají.

„Hoj biskupe! tys pána úlisně vyzýval,
By za korunu cizí výplatu krví dal;
Budiž ti za tu radu i krvavý též vděk!“
Tak vůkol hlasy zuří, tak pánů soptí vztek.

Tu dvéře se komnaty rozlítnou do kořen,
A vzteklý hlasů lomoz jest náhle ukrocen;
Veškeren jazyk tuhne, jenž divoce tu lál,
Neb do sněmovny kráčí Vladislav český král.

Věhlasný Čechů vládce přistoupí ke trůnu,
V své ruce žezlo vlády, na hlavě korunu;
V purpurovém se rouchu demantů svítí lesk,
Na tváři plápol hněvu a v oku trestu blesk.

Tak Vladislav obzírá zástupy v mlčení,
A jak by zrakem bystrým rozbodal odění
A v každém prsu četl, co v něm se kvasilo,
Teď každé oko kvapně se k zemi klopilo.

„Vy jste věrnosti sliby složili vladaři;
Též já královským slovem jsem vázán k císaři;
Nechť vládyka neváhá své slovo przniti —
Čest krále velí, sliby královské plniti!

V Mediolánské boje vydám se sám a sám,
Tam k oslavení vlasti krvavý důkaz dám,
Že Čechů pán, byv slavně na krále pomazán,
Korunu českou hájil, jsa od svých oklamán!“

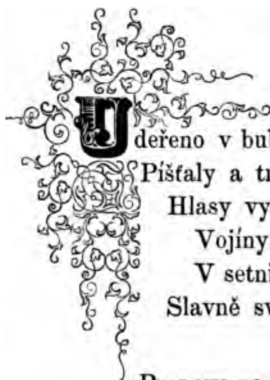
Tu semotamo oko se mnohé pozdvihne,
Neb každé slovo pána kouzelně srdcem hne;
Hle! by v koruně slávy se český národ skvěl,
Rekovný král svůj život odvážit, vydat chtěl.

„Nechť“ zvolá, „panic chlipný v blahosti stoluje,
Nechť u nohou milenky o lásku bojuje,
Ať tráví na svém hradě v rozmaru doby své,
Jej nikoli hlas slávy v boj krutý nevyzve!

Já zovu, věřte pevně, jen mužné hrdiny,
By táhli k bitvám se mnou v Lombardské krajiny,
Jen bohatýry jaré, jimž boj životem jest,
Jenž touží mečem šířit českého jmena čest!“

II. PÍSEŇ POLNÍ VOJÍNŮ ČESKÝCH.

Udeřeno v bubny hlučné,
Píšťaly a trouby zvučné
Hlasy vydávají:
Vojíny
V setniny
Slavně svolávají.

Prapory se hrdě chvějí,
Radostné tu písně znějí,
Dívky sypou kvítí;
Slza však,
Žalu znak
V očích se jim svítí.

„Nermuťte, milenky, tváře,
Vyjasněte očí záře,
V slavný boj my jdeme;

Mine čas,
Opět zas
K srdci vás přilneme!

K čemu pláč a bolné chvění,
Ještě jedno políbení:
Svatý patron země
Vás tu chraň,
Žehnej zbraň
Čechův i jich plémě!

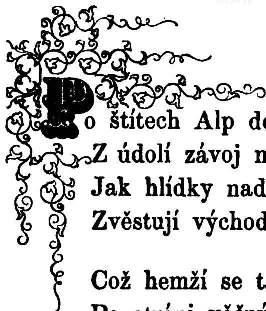
V houfech bereme se valných
Do italských krajů slavných,
Jara květných stanů,
Tam kde ráj,
Věčný máj,
Do Mediolánu!

S Bohem! hvězdy lásky skvělé,
Hoj, již král náš v pluku čele
V bohatýrském hávu;
Hřmící zvuk:
Králi pluk
Provolává slávu!“

III. LOMBARDIE.

(Roku 1158.)

Po štítech Alp den mladý svůj prapor rozvinul,
Z údolí závoj mlhy se zhůru vyhrnul:
Jak hlídky nadoblačné, rozžatou slavně bání
Zvěstují východ slunce tyrolští velikáni.

Což hemží se tam černě v sněhové bělosti
Po stráni věčných ledů v nesmírné vysosti?
Jak řetěz neskončený se vinou strmnou hrází
Přečetné vojska řady přes boky hor a srázy.

Toť válečné jsou pluky, jenž z vlastí severních
Se valí přes Alp ledy do luhů poledních:
Od Vltavy a Ohře, od Krkonošské hory,
Od Šumavy a Labe sem táhnou české sbory.

Nezdobí skvostné hávy statečné zbrojence,
Býkové mají přilby, srstnaté kožence,
Puklíře žilované a sáhodlouhé meče;
Však v prsou mužnost tluče a v žilách síla teče.

Ajhle! teď plynou k dolům s nádhernou skvělostí
Koberce jisker tkané sluneční jasností,
A tamo v dlouhých řadách přejasné štítů lesky
Zaslepně odrážejí ranního slunce blesky.

A spousty mlhy v rokle a sluje klesají,
Tu v záři slunce země i vody plesají;
Jak růže máje vzduchem se ranním rozvije,
Tak v milosti teď jitra se stkví Lombardie.

Jak kouzlem omámeny, tam zraky Čechů dlí,
Kde v sličnosti se květné palouky vlaské rdí;
A mužů krok zaráží kouzelný pohled ráje,
Jenž skvostně rozekládá jezera, luhy, háje.

Tu zbrojnoš na kopí se ohromné podpírá
A okem rozdiveným ten obraz obzírá;
Tam pakostník zapomněl komoni klestit cesty,
A uzda rytířovi vyklouzla z chrabré pěsti.

„Hle v modré dalekosti“ — tak zvolá Odolán —
„Tam v lůně hájů květných se pne Mediolán!
Tam Vladislav nás vede, tam volá trouba slávy!“ —
„„Ať žije král náš slavný!““ hlásají Čechů davy.

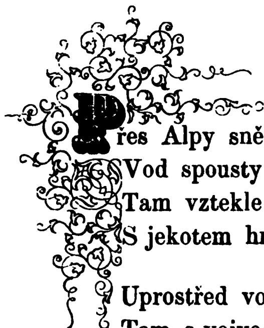
A bystřice jak skalní v pěnění divokém
Úžlabinami k dolům se ženou jekotem:
Tak výskajíce pádí po srázích příkré hory
K Lombardie paloukům severních mužů sbery.

A tam kde myrta šepce milosti sladký sen,
Kde věnec révy poutá zpanile ke pni kmen:
Tam v stínu pomerančů a oliv letorostí
Rozbili plesajíce svůj tábor čeští hosti.

*

IV. ADDA.

Přes Alpy sněžné věje vlažícím dechem jih,
Vod spousty vylévaje do krajin lombardských,
Tam vztekle Adda bouří a luka, pole kalí,
S jekotem hromozvučným pěnící vlny valí.

Uprostřed voje Němců nad Addou pne se stan,
Tam s vojvody se radí Německé říše pán:
Tam kníže Korutanský a Jasomirgott statný,
I Ludvig z Hohenstaufů a Wittelsbach udatný.

A císař Barbarossa pozdvihne chrabrý hlas:
„Jak bystrá vlna řeky, tak spěje drahý čas!
Přes pusté hory pudil nás hněv spravedlnosti,
By zrušili jsme sídlo odboje, zrady, zlosti.

Již zříme, jak se hradby nepřátel v dálce pnou,
Již slyšíme, jak k boji nás hlasy vrahů zvou —
Tu války spravedlivé, vyzvané pomstou kroky,
Hle! zamezují strašně rozlité Addy toky.“

A protož jsme vás pány a slavná knížata,
A velitele pluků, rytíře, hrabata
K vážnému rokování milostně obeslali,
Dle zkušenosti byste své moudré rady dali:

Kterak by most, jejž nával vod vzteklých rozkotal,
Přes řeku vlnodutou nám opět dráhu dal,
By zkrotili jsme Vlachy, již v chlubné bezpečnosti
Na břehu onom dráždí nás k hněvu svou drzostí."

Umlkna císař náhle, přes vodu zraky pne
A v zardění se kvapném se stolce pozdvihne:
„Ejhle! co tam se jeví na druhém Addy břehu?
Co k táboru Milánských se v prudkém žene běhu?

Toť pluk cizího kroje, neznámých odění,
To ni Milánských háv ni italské brnění,
Nerodí vlaská země tak silných údů těla;
Odkud ta vojska rázem tak bujně vyletěla?"

Tak zvolá císař Fridrich, tak páni volají,
An pluky cizí k stanům Milánských cválají;
Slyš! bubnů hluk, třesk bitvy, radostný zpěv i lkání —
Pluk cizí hejna Vlachů již po lukách rozhání!

Tu hlásá Barbarossa, zaslechnuv hlasů zvuk:
„Toť vojínové čeští, to Vladislava pluk!
To hlahol českých bubnů, to českého blesk meče,
Jenž na perutích divu přes vlny letěl v seče!“

A v dálné zvuky bitvy se vmísí Němců ples,
Hlas radostný zalétá v palouky, vody, les:
Tu jezdec sem přichvátá na zbroceném komoni,
Se vrhna s oře, pánu se Římské říše kloní.

„Přejasný veliteli!“ dí panoš, „slavný pán,
Král Vladislav mě vyslal před vlády vaší stan,
Bych oznámil pokorně císařské velebnosti,
Že český král vystaví přes bujnou řeku mosty:

Přes řeku Addu mosty, by Němců slavný voj
Na břehu onom počal Mediolánský boj.“
Tu Barbarossa zvolá: „„Dejž zprávu, chrabrý reku,
Jak přepravil se král tvůj přes rozbouřenou řeku?““

„Velebný císaři!“ tak tu vece dobrý druh,
„My dorazili z vlasti až sem v italský luh,
Již korouhve se české na břehu Addy dují,
Však hle, tu bujné vlny nám dráhu zamezují.

Od rána do poledne tam na břehu král dlel,
A hořce nad průtahem oslavy zaželel;
Tu není lodí žádných, i stržen přechod mostní,
A za řekou smích tropí z nás Milánčané zlostní.

Syn vládyky tu Stříže, udatný Odolán,
A Bernard Soběslavic, z knížecí krve pán,
Ti jinochové jaří, co vzory bohatýrů,
Se na komoních vrhli do děsných řeky vírů.

„My dráhu vám ukážem!“ skočivše vykřiknou,
A tryskem mračna pěny kypící vystřiknou,
A řeka vlny věží a černé doly ryje,
Komoně hltíc, plavce syčícím šumem bije.

Tu Vladislav rozhorlil chrabrého prsu zvuk:
„„Což honosí se dvěma jen reky Čechů pluk?
Aj, jáť chci třetím býti — za mnou, kdo k nám se čítá!““
A do řeky za králem tu muž za mužem lítá.

Co zbrojnoš jsem královský po boku pána plul,
Tu jasný král mi kázal, bych ořem nazpět hnul
A uctivě oznámil císařské velebnosti,
Že Vladislav buď zhyne, neb vám postaví mosty!“

A hle, an zbrojnoš věrný tu dokonával řeč,
Již onde houfec český vítěznou skončil seč,
Tu hynou, tam prchají Milánští v divém spěchu,
Zvuk trouby, rachot bubnů vítězství hlásá Čechů.

A vítězové v řeku pilíře vrážejí,
A na mostnice břevna ohromná házejí.
Již císař římský krále co bratra celuje,
A statným Čechům za most milostně děkuje.

V. DACIO.

Na věže hrdé Mediolánu
Stříbrné lesky luna rozsívá,
S hradby se lidstva bujné plesání
Klidnou nocí hlučně ozývá.

„Ejhle, náš prapor tamo se vznáší,
Trouby vítězné hlásají zvuky,
Dacio, vůdce a obrana naše,
Tam Allemanů rozbíjí pluky!“

Takové s hradby, s věží a tvrzí
Rozradované hlaholí hlasy;
Město volá k hvězdám nebeským
Slávu Dacia, národu spásy.

Luna se topí v sinavé chmury,
Za mrakem černým k západu pluje,
Obraz vítězných Dacia činů
V tmavé roucho noc zavinuje.

Slyšet jen rachot sudlic a kopí,
Úpění bolné, strašlivé stesky,
Slyšet pukléřů drnkot a mečů,
Zříti jen krvavé ocelů blesky. —

Na hrdé věže Mediolánu
Dennice první lesky rozsívá,
Veškeré lidstvo v mlčení teskném
S Mediolánské hradby se dívá.

Rozbila síla Mediolánských
Švábů a Falckého hraběte voje;
Onde však nové hrnou se sbory
Rachotem bouře v krvavé boje.

Jsou to obrovští oni zbrojenci,
Jenž na krvavou zkotili zemi
U řeky Addy sáhovým mečem
Mediolánských jinochů temy.

„Běda, jich kopí hluboce bodá
Našich miláčků bělounká těla,
Běda, jich palcát vztekle rozráží
Našich synů kadeřavá čela!

Strašlivý vůdce v stříbrném hávu
Co střela smrtná v řady jich víří —
Dacio! spáso, naděje naše,
Po tobě orel vítězný míří!“

Matky, nevěsty, starci a dítky
Na hradbách města k zemi klekají,
Slzavé tváře, pláče a prosby,
Sepiaté ruce k nebi zvedají;

Neboť ten vůdce v stříbrném hávu,
Maje v pukléři orla černého,
Dacia prohnal krvavým hrotem,
Porazil k zemi reka slavného.

Na hrdé věže Mediolánu
Slunce již lesky ranní rozsívá —
Veškeré lidstvo v úpění bolném
Slze žalosti horké vylívá.

VI. CHIARA VALLE.

chrám velebný Chiara valle
Skrze okénců mříže
Hvězdy bledé záře lejí
Na oltáře a kříže.

V kobce ticho půlnoc slaví,
Chvílemi větru vání
Oken otvorem zakvílí,
Jako duchů vzdychání.

Aj tu z dálky slyšet zvuky,
Jak by ohlas bolesti,
Jak by žalmy zapěly hrobu,
Temné i kročeje chřestí.

Chrámu dvéře rozstoupí se —
Krvočervená záře
Na sochy se leje tmavé,
Sloupy, oblouky, oltáře.

„Da eis Domine pacem aeternam!“
Zazní v hlubokém zpěvu;
Do svatyně vcházejí, hle,
Mniši v černém oděvu.

Sbor pějících černých mnichů
Na strany dvě se rozstoupí,
Dým plamenů žlutých svící
Štíhlé ovinuje sloupy.

Šlapot zvučných těžkých kroků
K svatyni teď se blíží,
Šest vystoupí sem oděnců,
Rakev jim ramena tíží.

Za první, hle, rakví druhou,
Za druhou nesou třetí,
Za čtvrtou pak sbor vojínů
K rmutné kráčí oběti.

Tam, hle, černý otvor v dlažbě
Blíže oltářní mříže;
Podál leží tmavý kámen
S bílým znamením kříže.

Tam se kladou máry těžké;
Přestalo mnichů pění,
Tichem hrobním jenom slyšet
Zvonku umrlčího znění.

Jaká slavná těla v rakvích
Černá sukna to krejí?
Přilby lesklé s kytem černým,
Prapor a meče tam čnějí.

Modlitby a hlasy také
Nikdy tu ještě nezněly,
Jaké z úst biskupa kněze
Nad umrlými se chvěly.

Mnichům slova jsou neznáma;
Slova oděnci však znají,
Neb skrz hledí slze svítí,
Na prsa hlavy klesají.

Kolena teď k zemi kloní,
Meče na mramoru hlučí,
Rachot mužů klekajících
Hrůzně klenutím zvučí.

„Odpočívejte,“ kněz šepce,
„Po úsilí a boji,
Světlo věčné ať vám svítí,
Spětež v svatém pokoji!

Klidně spěte, junové chrabří,
V zemi Čechům neznámé;
Zvěsti vašich slavných činů
Drahé vlasti podáme.

Spětež v Pánu, rekové čeští,
V slavné jste padnuli seči!
Přijmětež obět druhů věrných,
Kolem rakví jenž klečí.

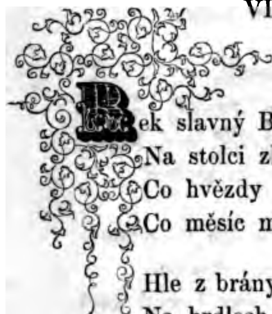
Žádný nápis nezdobí hrob váš,
Křížem jen znamenán kámen;
Vaše pamět však bude žíti
V národu na věky — amen!“

K rakvi každé čtvero rytířů
Stoupilo v černém odění,
Ti třesoucí rukou těla
Spustili v tmavé sklepení.

V bolném žalu klečí oděnci,
Přestalo zvonků znění.
Ticho hrobní proniká jen
Temné mnichů modlení.

VII. KORUNA.

ek slavný Barbarossa, co vítěz nad hrdostí,
Na stolci zlatém sedí v císařské velebnosti;
Co hvězdy vůkol slunce, se leskne vůdců dav,
Co měsíc mezi nimi král Čechů Vladislav.

Hle z brány vycházejí teď přední města páni,
Na hrdlech meče nahé, na znamení pokání,
Majíce skleslé hlavy zhyzděny popelem,
A za nimi se berou plačící ženy sem.

Tak řadami těch krutých severních bojovníků,
Již s tasenými meči se pnou v hrozícím šiku,
Odbůjcové Milánští se tváří zděšenou,
Sevřeni hrůzou smrti, teď k soudu pomsty jdou.

Jen jediné kynutí, a zableskly by meče,
Jen slovo velitele, a krev tisíců teče;
Tu muži, ženy, dítky před trůnem klekají,
„O, smilování, pane!“ žalostně volají.

A císař Barbarossa pud pomsty opanuje,
Odpuštění a milost Milánským oznamuje.
„O díky! díky!“ zvolá lid v prachu klečící,
Radosti hojné slze před trůnem ronící.

Milostí překvapení Milánští plesají,
A ženy, dítky mužům na prsa klesají;
Tu svírá se hruď mnohá, již tvrdý ocel kryl,
Neb císař nejen mečem, i srdcem zvítězil.

Hle! slavný Barbarossa teď sstoupí se trůnu;
S purpurového stolce pozdvihnuv korunu
Tam kráčí, Vladislav kde rekovný Čechů král
Pod praporem své vlasti v rytířském hávu stál.

„Náš milý králi český!“ dí císař Římské říše,
„Tvé činy anděl slávy ohnivým pérem píše;
Odměnu přijmiž, kterou jsi slavně vydobyl!“
Tak mluvě Vladislava korunou ozdobil.

Tu provolání slávy vojínů českých znělo —
Ne všechněch, kabonilo se tu a tam i čelo,
Neb některým se zdálo, že zlatým okovem
Se k cizí říši poutá svobodná Česká zem.

POUSTEVNÍKA POHŘEB.

Za Cidlinou zříceniny leží
Nebetyčných, rozvětralých hor;
Husté řady balvanů se věží,
Jako zkamenělých obrů sbor.

Nad zbořeným předvěkých hor světem
Strmí sosny v noční temnosti;
Nad sosnami tiché loďky letem
Pluje luna proudem jasnosti.

Vrcholy jen skalin luny záře
Bledým stříbrołeskem lemuje;
Ve hlubinách skalného žaláře
Čírá, němá temnost panuje.

*

Z údolí, slyš! chvěje hlasů pění,
Ze tmy lesk vyplynul červený,
Do trudného hrobních žalmů chvění
Zvonku hlas co pláč anděla zní.

Pod skalou tam černě se věžící
Zář pochodní chýši odkrývá,
Tam chaloupku potok bublající
Vlnou rozjasněnou objímá.

A jak duchů sbor v obludních parách
Zástup mužů u chaloupky vznik',
Nesa máry, a na černých marách
Odpočívá mrtvý poustevník.

Zvonku hlas umírá, dál a dále
Mužové se s rakví vzdalují,
Až pak v svitu jitra se na skále
U hrobu s mrtvolou stavují.

K rakvi starý žoldnéř tu přikročí,
V rukou se mu meč a přilba skví;
Zdvihna k nebesům slzících očí
Žalostivým hlasem promluví:

„Odpočívej, poustevníče země,
Tu kde neznámý jsi putoval;
Neznalo tvou mysl lidské plémě,
Pán jen na nebi tvé srdce znal!

Odpočívej v klínu tvrdé skály,
V tvrdé skále srdce najde klid;
Že jsi drsný, lidé tobě láli,
V duchu tvém však lásky planul cit.

Z tisíců ti jeden sluha zbývá,
Ten tě klada v tmavé lůno skal,
Slze díků nad tebou prolívá,
Neb jen těch ti osud zanechal!“

Starý vojín u mrtvoly kleče
Líbá ruku těla siného,
Slza žalostného citu teče
V brázdách tváře kmeta věrného.

Nyní klade zbrojnoš vedle pána
Meč a přilbu s jasnou korunou,
„Spi tu,“ zvolá, „do soudného rána
S knížete památkou jedinou!“

K umrlému blíž se lidé drali,
Zástup hleděl s podivením naň;
Poustevníka pobožného znali,
Nikoli však jeho skvostnou zbraň.

„Což neznáte bledé tyto líce?"
Starý zbrojnoš nyní vyvolal,
„Onoho neznáte reka více,
Jenžto vás co otec miloval?

Ejhle! pro vás on svou krev vylíval,
On vás štítem milosti své kryl,
Věrným strážcem chudiny on býval,
Mrtvý ten — **Soběslav** kníže byl!"

A tu v bolném, hlasném naříkání
Kleká na zem houfec chudiny,
Skála skále hlásá bědování,
Žal proniká les a skaliny.

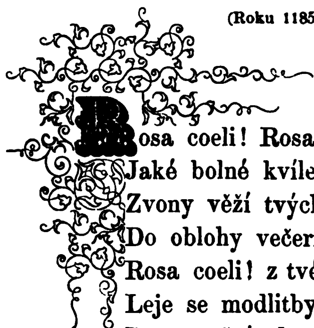
Bez slávy a nádherného lesku
Soběslav byl v hrobku položen;
Nad mrtvolou hlasy bolných stesků
Rolníků se ozývaly jen:

„Putuj do království nebeského,
Kam tě vůle krále králů zve,
Otče dobrý lidu chudobného,
Oroduj tam za sirotky své!“

SEKERKOVÉ.

(Roku 1185.)

Rosa coeli! Rosa coeli!
Jaké bolné kvílení
Zvony věží tvých vyzvání
Do oblohy večerní?
Rosa coeli! z tvého chrámu
Leje se modlitby zvuk;
Do zvonění, do modlení
Z dálky bouří bitvy hluk.

Jihlavo, ty řeko tichá,
Proč zarážíš toku běh?
Jak by vlnám nazpět plouti
Kázal zpupných větrů dech.
Běda, strachují se vlny
Úžlabinou plouti dál,
Nebo do jich starších sester
Červený tok zaplakal.

Červený tok horké krve
Údolím se k řece lil;
Nepřestává dosud téci,
An již večer luhy kryl.
Bitvy hrůzné první útok
První uzřel slunce blesk,
Nekonejší večer klidný
Krve proud a smrtný třesk.

Přemysl tam vůdce Čechů
Válčí s bujným Kunradem,
Císaři jenž v léno podal
Moravskou korunní zem.
Kletba stará, hrdost Němců,
Rušíc v Čechách zdar a klid,
Vyštvala jest k bratrovraždě
Statný, jedné krve lid.

V čele rázných Moravanů
Vilém Kounic bojuje,
Jako blesk, vyslanec smrti,
Meč se jeho zjevuje.

Nechť se krev rekovská prýští
Skrze brázdy krunýře,
Rány nepodrobí ducha
Moravského rytíře.

Okřídleni valným plukem
Moravským a družinou
Uhrů, též i Rakušanů,
Češi v krvi pracujou.
Český bojovník kam zjitra
Mužnou patu zasadil,
Tam i večer ještě strměl,
Neb svým tělem šlápěj kryl.

Luna z mraků vystupuje,
Mrak již rosou zaplakal—
Do noci ryk bitvy hučí,
Do lesů a černých skal.
Běda, hrstka Čechů topí
Se v rozhluklý Uhrů roj,
Rameny ji železnými
Objímá moravský voj.

Darmo skutky bohatýrské —
Darmo lil se krve tok:
Vilém Kounic prorazil již
Českého rytířstva bok.
„Bratři!“ volá vůdce Čechů,
„Dokrvácí naše moc!
Na štítech svých v krvi usnem;
Bratři milí — dobrou noc!“

Slyš! teď kvapně vyrazilo
Z lesa hlasné troubení,
Za hlasem, hle, vyskytnou se
Jezdci v černém odění:
Na vítězné Moravany
Černý pluk se rozletí,
Sekerami kácí voje,
Smrti kácí oběti.

Češi divem zotaveni
Teď v radostném jásání,
Umdlené napínaj' údy
K novému potýkání.

Nechť i chrabrý Vilém zuří,
Nechť zaklíná pekla tvor:
Voj se jeho nezastaví,
Až v úkrytu dálných hor. — —

Do stříbrných mráčků klínu
Bledá luna vplynula,
Dennice již plášť purpuru
Na nebi rozvinula;
Po bojišti hrůzném plynou
Země vlhké výzevy,
Hustou parou kmitají se
Mrtvol strašné výjevy.

Bohatýři bitvy noční
K stanům teď se vracejí,
Na havranných tam komoních
Řadami se stavějí.
Zástupové cizích reků
Šíří se co černý mrak,
Na přilbicích, na pukléřích
Blýská se jen krve znak.

Vítěz Přemysl tu zvolá:
„Vás jak ctít, jak slavit mám?
Rcete, statní bohatýři,
Jaká vlast a jmena vám?“ —
Černý vůdce hledí zdvihne,
Na svůj sbor ukázav kmet
Zvolá: „„Jasný Přemyslovče,
Hle tu mého rodu květ!

Rodu jmeno žádáš znáti? —
My jsme statných Čechů plod;
Znaky nám však rozlomeny,
Z vlasti náš vyhostěn rod!
Ku pomoci Čechům spěli
Vnuci českých Vršovců,
By jen jednou v živobytí
Spatřili vlast praotců!“ “

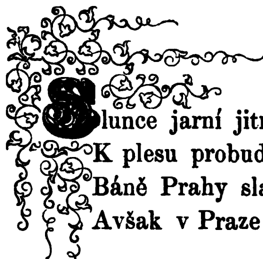
Aj, tu slavný Přemyslovec
Ratibora ruku jal,
Radostně pohnutým hlasem
Spásy vlasti přivítal:

„Sekerami jste dobyli
Čechům brány vítězství:
Ve znaku ať Vršovců se
Sekera vítězná skví!“

BRATŘI.

(Roku 1197.)

Slunce jarní jitro horám zvěstovalo,
K plesu probudilo luhy, vody, les,
Báně Prahy slavné zlatem lemovalo,
Avšak v Praze slavné nevzbudilo ples.

V Praze matce vlasti strach a žal panuje,
Nebo z brány táhne Pražských synů voj;
Nepřítel se v hněvu k městu přibližuje,
Nesa v prsou krutost, pomsty lítý boj.

Na Bílé tam hoře Přemysl rek stojí,
Horou se rozložil vojska jeho kruh;
Chrabrým slovem pluky rozněcuje k boji
Černín, bohatýrský Přemyslovce druh:

„Praha korunu nechť Vladislavu dává,
Přemyslu proklestí dráhu k vládě meč;
Bojovníci čeští, obhájcové práva!
Pána Čechů dnešní ustanoví seč!

Vladislav převrátil zákon rodu svého,
Staršímu jenž káže řídit vlády člun;
Mužové vy statní! knížete pravého
Bitva ustanoví — meče nesou trůn!“

Zbraně bojovníků rachotí a znějí,
Blízkou seč uvítá jásající pluk;
Přemyslovy líce hrdě se zardějí,
Vítězství mu věstí houfu jarý zvuk. —

Ejhle, husté mraky prachu tam se valí
Od Strahovské hradby blíž a blíže sem;
Nad mrakem obloha široce se kalí,
Pod mrakem otřásá dupot koní zem.

Hle! co pruhy zlaté svítí hroty v mraku,
Pavezy co hvězdy v něm se zablesknou,
Na žerdích se třpytí barvy hrdých znaků —
Vladislav se blíží s Pražskou družinou!

Z čela houfů pražských vojín teď vybočí,
Semo se s rytířem komoň cvalem pne;
Přemysla jak mile cizí jezdec zočí,
Hledí přilby zlaté kvapně pozdvihne.

„Vladislave!“ zvolá v blahém překvapení
Přemysl, poznaje jinochovu tvář:
Bratr to milený, v krásném jenž zardění
Naň upírá oka laskavého zář.

Vladislav pozdvihne srdečného hlasu:
„Podej mi, o bratře, milou ruku svou!
Rozbroj krve vlastní boří mír a spasu,
Uvaluje zkázu na vlast předrahou.

Vojsko mé se tamto valně rozprostírá,
Věrné páže k bitvě kruté hotoví;
Na nás s výše nebes Pán však pánů zírá,
Nad každým jenž vlasem tvora svého bdí;

Svatý jeho zákon svornost bratří žádá —
Nuže, bratře! stolec slavných předků měj!
Vladislav ti vládu země odevzdává,
Jen mu za to stálou bratra lásku přej!“

Přemysl proniknut slovem bratra svého
Pravici tu zbožnou s citem vroucným jal;
V náruč Vladislava tiskna mileného
K srdci svému vinul a jej celoval.

„Bratře milovaný!“ Přemysl dí jemně,
„Spravujmež pospolu této říše člun;
Dobrota ať tvoje blaží české plémě,
Zdobící co drahá perla otcův trůn!“

S podivením vojska na své vůdce patří,
Černín bohatýrskou rozraduje tvář;
Slunce s nebe žehná milovaných bratří,
Na smířené Čechy blahou leje zář.

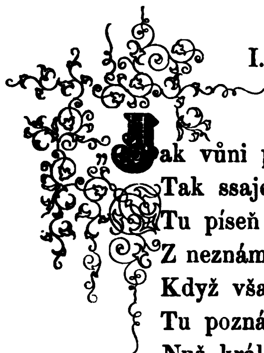
Slunce den překrásný Čechům zvěstovalo,
K radování zovouc luhy, vody, les,
Báně Prahy slavné zlatem lemovalo,
Probudilo v Praze blaženosti ples.

KRÁLOVNA DRAGMÍRA.

(Roku 1205 — 1213.)

I. PLAVBA.

„Jak vůni prvních jara květů,
Tak ssaje duše píseň tvou,
Tu píseň ze vzdálených krajů,
Z neznámých hlasů složenou.
Když však mé srdce k tvému přilne,
Tu pozná význam zvuků tvých;
Nuž královno má! opětuj mi
Svou píseň z luhů vzdálených.“
Tak mluví král, jenž v skvostném člunu
Objímá vroucně drahou choť,
An leskem luny vlna mořská
Ku břehu houpá lehkou loď.

*

A sličná žena v blahém chvění
Své modré oko k nebi pne,
A v milostném pak uzardění
Svůj líbezný hlas pozdvihne:

„„Jasná luno, lásky přítelkyně!
Tam ty hledíš, na zem otců mých,
Tam vyléváš, svatá nebes kníně,
Živé proudy stříbrolesků svých.

Cizí hlahol, cizích hvězd tu lesky —
Cizí duch mne vůkol ovívá,
Upím co viola, jež své stesky
Tichou slzou v noci vylívá.

Nakloň luno jasné líce blíže
K zvukům mým zde ach osamělým —
V cizině tvá záře srdce víže
K milé vlasti kouzlem spanilým:

Kouzlem lásky! tímto darem nebe
Též dvě duše v jednu splynuly,
Kouzlem lásky můj miláčku tebe
Andělé mi k srdci vinuli!“ “

„O díky za milostnou píseň!“
Král Dánů líbaje choť dí,
A vlhký lesk jemného citu
Se jasně v oku jeho rdí.
„Než však“ zašepce, „v libém zpěvu
Se rmutná touha ozývá,
Jak slza, jižto něžná růže
V svém lůně tajně ukrývá.
O zjev mi touhu svou, své žaly,
Játť svatosvatě přisahám,
Že vše, co žádá srdce tvoje,
Svou pevnou vůlí vykonám!“

„„Ach slavný pane! obmezena
Jest osudem i králů moc,
Nemůžeť měsíc lesk sluneční
Vylévat v tichých spánků noc;
Než jako vůkol břeh a vlny
Milostně zdobí luny zář,
Tak může vůle tvá, o pane,
Rozblažit národu i tvář.
Nuž králi! vyslyš prosbu vroucí:
Požehnej mírem zemím svým,
A neuvaluj na pluh daně,
Dej svobodu uvězněným!““

„Tvá láska velí — tak se stane,
Slib vyplní tvůj Waldemar!“ —
„„O díky, pane, vroucné díky
Za velký, královský ten dar!
Než sok tvůj dávný, pro zradu jenž
Byl v tuhý žalář uvržen,
I biskup Waldemar, vnuk králův,
Buď na svobodu propuštěn!““

Tu král se mračí, přísně vece:
„Ni slunce ani luny lesk
Nevniká v zrady tmavé sluje,
Tam cestu zná jen hromu blesk!“

Tu v oku dcery českých králů
Zakmitne bolné slzy stín:
„„Mocnější, pane, síla lásky,
Než střela slunce, blesku klín:
Té lásky síla, jež na kříži
Krev božskou za nás vylila,
Jež hříšné plémě ze tmy věčné
K životu světla vzkřísila.

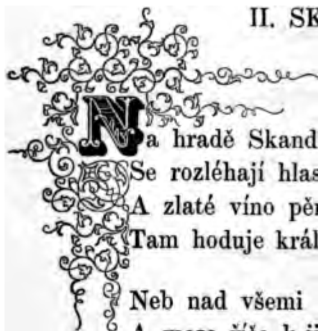
Hle mocí tou se k tobě vinu,
Tou láskou lnu teď k prsoum tvým,
Tou silou tebe k věčné slávě
A vězně z vazby vyvodím!‟‟

„O zbožná, krásná kouzelnice,
Kdož čaru tvému odolá?
Nechť nevděk za milostí kráčí —
Staniž se, družko, vůle tvá!‟ —

A Dragmíra když s Waldemarem
Na břeh květoucí vstoupila,
Tichounká noc již perličkami
Vše listí kolem skropila,
A z nebes báně lesky luny
Se v perlích jasně kmitaly,
Jak by tu nebešťané kvítí
Na blahou cestu živobytí
Spojencům lásky sypali.

II. SKALDŮV ZPĚV.

Na hradě Skanderburku v komnatě kamenné
Se rozléhají hlasy radostí nadšené,
A zlaté víno pění se v rozích stříbrných:
Tam hoduje král dánský uprostřed manů svých.

Neb nad všemi odpůrci král Dánů zvítězil
A meze říše k jihu až k Labi položil,
A panství nad Bodrci a Baltu krajinou
Mu slavně potvrzeno císařskou listinou.

A protož pozval k hodům své věrné many král,
Jichž prapor v bitvách četných tak vítězně byl vl
Tu zvučná zazní struna, hluk bujný utichne,
A kamennou komnatu zpěv skalda pronikne:

„Jásá duše skalda!
Pamět Waldemara
Hlásat bude vnukům
Zvučných zpěvů les!

Pod hlubokým ledem řeka dřímá,
Pod vysokým sněhem země spí —
Nezbudí ji rudá záře jitra,
Ani vřava komoňů a mužů
Rozložených širým táborem.
Vůdce Němců hrdým okem hledí
Na své vojsko k vraždění sebrané;
Aj tu zove krkavců jej krákot,
Aby zdvihl k východu svých zraků,
Odkud táhne černých ptáků mrak.
Opět volá krkavců krákání,
Aby zdvihl k severu svých zraků,
Odkud druhý táhne dravců mrak.
Obě mračna v jedno spojila se,
A to, jako živý černý štít,
Z něhož hrůza srší blízké bitvy,
Visí mezi táborem a sluncem.

‚Aj, což shluklo se to ptactvo dravé,
Jak by čenichalo krev a mrchy?‘
Zvolá Atholf; ‚kdyť pak vlna morská,
Překlenutá tvrdých ledů spoustou,
Nemůž' k břehu nésti lodi škůdců,
Hrdých Dánů, jenž teď hodujíce
Vánoce vyzvánějí poharem.‘

Posel spěchem tu přichvátal: ‚Pane!
Od východu vojsko nepřátelské,
V čele Niklot, Obotritů král!‘
Druhý posel tu přichvátal: ‚Pane!
Od severu vojsko nepřátelské,
V čele jeho Dánský Waldemar!‘

Atholf hledě v pravo spatří v dálce
Brázdy černé na koberci sněhu,
Z nichžto srší jiskry kovů četných;
Hledí vůdce vlevo, žasna spatří
Brázdy černé na koberci sněhu,
Z nichžto srší jiskry kovů četných.
Pěsti zatne, zuby skřípě Atholf,
Pozdvihne zrak hrozný, proklínaje
Věštbu dravců, hladových krkavců,
Vrhne přilbu na kadeře plavé,
Spěje v čelo pluků svých.

A již krutě srazila se vojska,
Příval mečů již se rozbouřil:
S plukem valným německých oděnců
Vrazil Atholf v přední voj Bodrců;
Hustý šípů proud jej přivítal.

Železný déšť na štíty se leje,
Červený pot kropí kladiva,
Helmy drtící a bílá čela.
Hle tu Waldemar co lítý ostříž,
Plašící peřenců plachá hejna,
Přiletěl sem na peruti síly;
Kam on skočí, rána se otevře,
Mlat kam hodí, vrah se na zem kácí,
Kroky jeho šlápěje smrtící,
Z nichž se kouří pára krvavá,
Lákající k hodům ptactvo dravé,
Ježto krákorajíc nízkým kruhem
Obletává mrtvol hromady.

Jásá duše skalda!
Pamět Waldemara
Hlásat bude věkům
Zvučných zpěvů les!

Ejhle! pod Atholfem komoň klesá,
Jemuž hruď prorazil ostrý hrot;
Atholf krví zbrocen pozdvihna se
Zvolá: ‚Běda! zapadá má hvězda —
Koně — koně sem!‘ . . . .“

Zpěv další skalda náhlý hluk kroků překazil,
Hle! Dragmířin tu panoš sem kvapně přirazil:
„O králi můj!“ bezdechý teď posel vyvolá,
„Po tobě touží v Ribbě milostná králová!

Bolestí sklíčena jsouc nebesa prosila,
By tvář milého chotě jen ještě spatřila!“ —
Tu Waldemar na posla zděšené oko pnul,
Pak prudce vstana stolec divoce převrhnul.

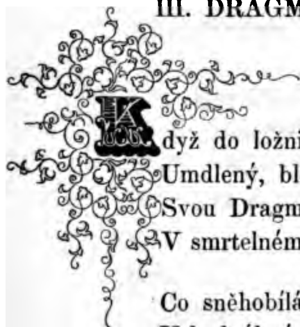
„I hvězda má zapadá! ó koně — koně jen!
Bych k Dragmíře své milé byl letem unešen!“ —
Na hradě Skanderburku v komnatě kamenné
Se rozléhají nyní jen hlasy bolestné.

A pod ořem když krále most Skanderburský hřměl,
Sto jezdců silný zástup s ním cvalem uháněl.
Když k mostu u Gridstetu král koně pobodal,
Tu sbor jich patnácti jen již pána sledoval;

Když pak divokým cvalem Randbilským luhem spěl,
Tu s ním Dragmířin panoš jen jediný již jel;
I oř panošův klesá — a druhů všechněch prost
Přeletěl samotný král Ribbského hradu most.

III. DRAGMÍRY SMRT.

Když do ložnice Waldemar
Umdlený, bledý vkročil,
Svou Dragmíru milovanou
V smrtelném spánku zočil.

Co sněhobílá lilie
V hedvábném lůžku leží,
A kolem dívek věrných pláč
A žalmy znějí kněží.

Král, na kolena vrhnuv se,
K milence hlavu sklání,
Studené tváře líbaje
V žalostném bědování:

„O družko milá, procitni!
Zde jsem — ty's mne volala —
O proste Boha v nebesích,
By z mrákoty povstala!

O neopouštěj, hvězdo má,
Oblohu žití mého,
Pohlédni ještě jednou jen
Na Waldemara svého!“

Tu zachvěje se bílá tvář
A víčka se pozdvihnou,
A modré oči milostně
Ku králi zhůru hlídnou.

„„Ty budíš mne, můj manželi,
Jáť jsem tak klidně spala,
Mne sladká píseň andělů
Ve spánku kolébala.““

„Ach, ona žije! nebe, hle,
Modlitby vyslyšelo!“
Tak v radostném to žasnutí
Teď kolem lůžka znělo.

Královna šepce: „„Choti můj!
Na dobu zpomeň blahou,
Když loďka nás unášela
Milostné luny dráhou.

Tenkráte vroucné prosby jsem
Na srdce tobě kladla:
I opětuji prosbu, by
Tvá milost neuvadla;

Bys miloval svůj dobrý lid,
Chudině neublížil,
Bys v marné bitvy nechodil,
A daní nepřitížil.

A prosím, abys miloval
Synáčka, drahé robě,
By lásky nepohřešoval
Matičky spící v hrobě! —

Jediný hřích" " zakvílí teď,
„ „Porušil klidu mého,
Že v neděli jsem vroubila
Lem roucha hedvábného;

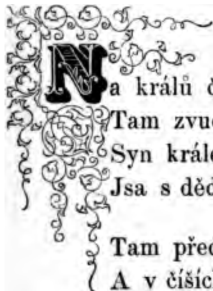
Než Pán nebeský odpustil
Mi toto provinění,
Neb slyším andělíčků zpěv
A svatých zvonků znění!" "

A ona mlčí, leží hle,
Jak by tu blaze spala —
Neb dušičku již andělům
Nebeským odevzdala.

HODY KRÁLE VÁCLAVA I.

(Roku 1246.)

Na králů českých hradě se skvostný strojí kvas,
Tam zvučí rachot bubnů a píšťal jasný hlas:
Syn krále Váceslava svatební slaví den,
Jsa s dědickou Rakouska, Gertrudou zasnouben.

Tam přední panstvo země s mocnářem hoduje,
A v číších drahocenných mok zlatý koluje;
Po krále pravém boku junácký Vladislav
S nevěstou sedí sličnou, oděnou v zlatohlav.

Po krále boku levém se jeví statný pán,
Aj, z vážné příčiny mu ten čestný stolec dán,
Neb hosté z Polska přišlí tu hledí s obdivem
Na pána s hvězdou zlatou, již nese v pásu svém.

A zvučněj' trub a kotlů se hlahol rozléhal,
Když Polsky vyslanec své poselství vykonal:
Že na trůn panovníků národu polského
„Ojczyzna“ zove syna mocnáře českého.

Tu bujně rozjařil se královský hlučný hod,
Neb v záři slávy nové skví Přemyslův se rod;
Hle v oku krále svítí se slza blahosti,
Na královice tváři ruměnce milosti.

Aj, zvuky hlučné plesu teď náhle zmlkají,
Neb harfy libé hlasy se tu ozývají;
O pilíř mramorový opřený harfeník
Své struny hladě věstí hrdinských zpěvů vznik.

A slavný Václav nyní milostně pokynul,
A národní tu pevěc strun rázněji se tknul;
Teď k slavnému prozpěvu po harfě prsty hnal
A píseň bohatýrskou tak zvučně započal:

„Zvěstuju vám pověst veleslavnú
O velikých pótkách, lutých bojech;
Nastojte, i ves svój um sbierajte,
Nastojte, i nadivno vám sluchu!“

Do písně bohatýrské se pěvec zabírá
A pěním brány dějův osudných otvírá;
A z hrobů budí pěvce kouzelné velení
Úžasných činů stíny a slávy zjevení.

On pěje, kterak Tatar, roznícen pomstou, vstal
A proudem krve lidské ku západu se hnal,
Jak se, co mraků hromných děsící, černý roj,
Rozbouřil po dědinách křesťanských škůdců voj.

Tu píseň vypravuje, jak vzteklých vrahů skot
Ztroskotal Kiov starý a slavný Novgorod;
Jak marně Uhrů chrabrost vlast milou hájila,
Jak marně potokem se krev lidu valila.

Nastojte! zlé Tatarstvo již Polsky dobylo,
Již, hle, se proudem krve až tam dobrodilo,
Kde Olomúc vévodí nad ladnou krajinou —
Tam divochové krutí svůj tábor rozbijou.

Kde spása, kde obrana? — o strašné úpění!
Křesťanů teskné lkání, krvavé zemdlení —
Tak harfeník tu pěje s kouzelnou trudností,
Až dech se v každém tají nesmírnou teskností.

Tak harfeník vylévá ze strun a prsou zpěv,
Jak v zápasu by smrtném kanula tiše krev —
Až mnohý, bolem jatý, se zděšen pozdvihne,
Jen rytíř s hvězdou zlatou své oko k zemi pne.

*

Tu rokotají struny plesáním vítězným,
A za hlasem strun píseň se křídlem orlovým
Povznáší ku klenutí, na srdce dotírá,
Když zvukem přeradostným tak pevěc zavírá:

„Ajta! Jaroslav jak orel letě,
Tvrdú ocel na mohúcech prsech,
Pod ocelí chrabrost, udatenstvie,
Pod helmiciu velebyster věhlas;
Jarota mu z žhavú zrakú pláše.

Jaroslav, ves ve krvi s ořem sbrocen,
Mečem Kublajevica zachváti,
Ot ramene šúrem kyčlu protče;
Takož spade bezduch mezi mrchy,
Zarachoce nad niem túlec s lukem.

Uleče sě ves lud Tatar lutých,
Otmetáše dřevce séhodlúhé,
Polováše tu, kto téci móže,
Tamo otkad slunce časno vstává.“

Tak dokonal, dozpíval svou píseň harfeník;
Tu kolkol radostného obdivu hlahol vznik',
A v každém oku českém se hrdá leskne zář,
Jen rytíř s hvězdou zlatou upírá na zem tvář.

Tu číši napěněnou pozdvihna Váceslav
Nadšeným zvolá hlasem: „Nechť žije Jaroslav!“ —
„„Ať žije zhoubce chána, náš slavný hrdina!““
Tak cinkotem pohárů hlaholí hostina.

A rytíř s hvězdou zlatou, ten jarý vítěz vstal,
Se kloně králi svému i hostům děkoval.
A druhou číši zdvihne teď král napěněnou:
„I této **písně zvuky ať** velebeny jsou!

Dokud náš český národ, dokud slovanský rod
Nezhyne, má i žíti básnický tento plod!“ —
Jak hromu vítězného se zdvihne k nebi hlas:
„Ať žije píseň slavná na věkuvěčný čas!“

PŘEMYSL OTAKAR VELKÝ.

I. VSTUP.

Mám tě vítat plesem čili v hoři,
Králi králů slavné vlasti mé?
Letem orla, slávoleskou zoří
K věčnosti se nese jméno tvé!
Králi, jemuž z nebeského kruhu
Objevil se v štítu jasný lev,
Nad Čechy jenž's klenul slávy duhu,
Má tě vítat žal neb slávozpěv?

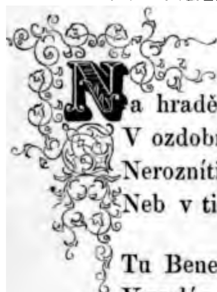
Králi, jenž jsi říše dálných zemí
Ke koruně České připojil,

Žezlem spoutal moří dvojích lemy,
Nad Baltem kříž víry zakotvil —
Běda! že jsi srdce svého lidu
Sobě k srdci poutat obmeškal:
Tím se zbořil základ tvého klidu,
Nad tebou tvůj anděl zaplakal!

Zaplakal tu anděl české slávy,
Srdce krev když vylil Čechů pán;
Tenkrát, běda! toky živné šťávy
Proudily se z vlasti strašných ran:
Ztroskotáno, král co velký spojil,
Ušlapáno zlaté osení,
Udušeno, duch co jasný zplodil,
Nezbylo než—krve znamení!

Krve znamení a jméno reka,
Jejž Evropy letopisy ctí! —
Dokud šumí českých hvozdů řeka,
Dokud Sněžka k nebes mrakůmční:
Dotud svítit budou jarým leskem
Otakara slávy pletence,
Najde zvuk ten ohlas v srdci českém,
Najde slzu v oku vlastence!

II. KTERAK KRÁL OTAKAR POLE SBÍRAL.

Na hradě Poděbradském pohary kolují,
V ozdobném večeřadle tam páni stolují;
Nerozníťily hody však panskou veselost,
Neb v tichém zatrudnění tam sedí každý hosť.

Tu Beneš Choustník, starý na Poděbradech pán,
Vyvolá: „Bratři milí! nechť smutku výhost dán,
Nechť přátelé tu blaze dnes ještě hodují,
Játť za měsíc se teprv z Poděbrad stěhuji.“

Z Oseku Boreš pěstí teď na stůl udeřil,
Až z číší rozhoupaných se po stole mok lil,
A zvolal: „Ejhle! tobě milostnou lhůtu dal,
Mě z hradu mého nakvap náš milý králík hnal!“

Pan Bůvoj volá: „Mně též chce statky odjímat,
Budu se tedy Bůvoj z Žebráka jmenovat!“
Pan Černín hlásá: „Již jen jedinou vísku mám,
Pročež se z Chudenice Černínem nazývám!“

Pan Hynek též naříká: „Žalostná poroba!
Teď rodiny mé jméno jest: Waldštein Chudoba!“
I Žerotín a Seberk a každý kolem host
Vylévá prudkým slovem svou netajenou zlost.

„Žel mu!“ tak z Vítkoviců Budivoj hrozně klel,
„By v blesku samovlády sám jediný se skvěl,
Nás kotí v prach — nad námi trůn jeho hrdě ční;
Však vlastí širou věštba záhuby blízké zní!“

A však, ta slova slyše, se mnohý zarazil,
Neb Otakar trůn český vítězstvím oslavil.
Slyš! s věže trouba hučí — ruch náhlý v hradu vznik' —
Již do komnaty vkročil královský komorník.

Toť posel Otakarův; ten vůkol pánů sněm
Pozdraviv oznamuje, co jej přivádí sem:
Kterak, by kříž nebeský byl šíře veleben,
Král český věrným pánům položil k sjezdu den;

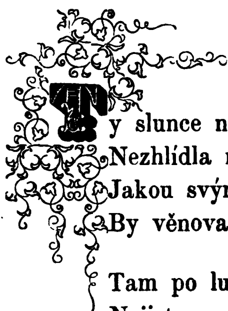
Kterak s sebraným polem, s českými hrdiny
Přejasný pán chce táhnout v pohanské krajiny:
Pročež kdo slávu vzývá, kdo vlast a víru ctí,
Ten s družinou ať dobrou ku králi přirazí.

Odstoupí posel. — „Ejhle, již pomstou hrozí čas!“
Tak vášnivě zahouří teď Budivojův hlas;
„Nechť táhne hrdý králík k pohanským dědinám,
My zde si vydobudem — snad víc než odňal nám!“

Pán z Chudoby však zvolá: „Kde česká hřměla seč,
Tam svítíval přejasně i rodu mého meč!“
A Waldštein, meč vytáhna, co anděl slávy stál:
„My táhnem, kam nás volá vlast, čest a slavný král!“

III. PÁNOVÉ ČEŠTÍ.

Ty slunce naše české! tvá blahoplodná tvář
Nezhlídla nikdy v Čechách tak slavných kovů zář,
Jakou svým mocným slovem rozsvítil Otakar,
By věnoval své vlasti oslavy nové dar.

Tam po luzích, až k dálce kde šeromodrý lem
Nejistou mlhou dělí oblohy kruh a zem,
Se četné řady stanů v bělosti sněžné pnou
A vojska nesčíslná tam rozložena jsou.

Pukléře, hávy, helmy se v blesku slunce skví,
A oštěpů a mečů přehustý les tam tkví;
Nad oštěpy a meči v nádherné pestrosti
Se vznášejí korouhve k nebeské modrosti.

Rozmanitě se míhá oděnců cizích kroj,
Jenž vůlí Přemyslovce se v jeden shlukli voj;
Tam Rakouský a Slezský i Moravanů sbor,
Tu Lužané a mužstvo ze Štyrska tmavých hor.

A pluk, jenž až od Rýna sem k vojsku přirazil,
Se vedle Braniborských zbrojenců postavil;
Zde Durynkové, tamto válečných Sasů lid
Vypíná hrdý prapor a leskných helmů kyt.

A v čele vojska skví se královský Čechů rek,
Jejž slavně pozdravuje křižáků zvučný jek;
A vůkol Otakara na hrdých komoních
Se zástup knížat hemží a vůdců popředních.

Teď cválá král k pravému okřídlí táboru,
Nad nímž se pne lev bílý v červeném praporu,
A pána zvučnou slávou víťají Čechové.
„Vítám tě,“ král zaplesá, „můj slávoskvoucí lve!“

Hle, jak když kolem luny se hvězdy rozblesknou,
Tak vůkol lva se pánů korouhve pestré pnou:
Tam orel Kolovratův, tu zlaté Růže lesk,
Zde hvězda Šternberků vydává jasný blesk.

Zde střela Strakonická a ostrev Hronovců,
Tu trojlist pánů z Řičan a hřeben Boskovců,
Tam lekno Kounicův i Martinicův znak,
A Michalovský lev se povznáší do oblak.

Na blízku rozložili svých druhů valný řad
Pan Žerotín a Seberk i Choustník z Poděbrad,
A z Žebráka a z Dubé se páni hrdě pnou
S nahými meči, každý před valnou družinou.

A tam pan Hynek stojí z Waldšteina slavný kmet,
A kolem erbu jeho překrásných junů květ.
Tu král na pány české, jimž hrady odejmul,
Zalité slzou oko s úžasem blahým pnul;

A pana Hynka nyní osloví Otakar:
„Mé díky za ten vzácný jinochů jarých dar!
Však odkud, rci, pod znakem slavného praporu
Vyzval jsi panošů těch do kříže táboru?"

„„Můj králi veleslavný!"" pan starý Hynek dí,
„„Dvůr Chudoby nižádných již manů nehostí —
Těch čtyrmecítma junů, jenž vůkol mne se pnou,
Ti, pane, krev má vlastní, synové moji jsou!

Nechť jsi odejmul statky, dopřej nám slávy jen,
By v chudobě i skvěl se můj staroslavný kmen,
Neb mečem vydobývat si slávy ratolest,
To, milý králi, velí českého pána čest!""

Tu líce krále polil červené záře pal;
Ont bodna oře svého vyletí v divý cval —
„Hoj zhůru, voje!“ zvolá, rozšvihna meče blesk;
Tu zazní hlahol trouby a bubnů zahřmí třesk.

IV. OTAKAR V SAMBII.

(Roku 1255.)

Skrz Sambie močály a lesy mlhavé
Král veleslavný vede vítězné houfy své;
Rytířům kříže již se podařil mnohý boj,
Tu proti nim však táhne Litvanů strašný voj.

Ku králi zajatý teď jest stařec přiveden,
Jemuž co náčelníku se kořil mocný kmen;
Tu v huňatém koženci pohanský vůdce stál,
An plamen hněvu z očí zapadlých starce plál.

Tu zvolá král: „Hoj kmete, obzírej vojska má
A rci, zdali té síle tvůj národ odolá?“
Hle, vůkol stanů táhne se širá planina,
A planinou se klade křižáků třetina.

A starý Prusín šedou teď hlavu pozdvihna
A na oděnců sbory své děsné zraky pna:
„Tvé pluky“ bujně zvolá, „věz, zkáze neujdou,
V Litevských houfů vlnách krvavě utonou!“

A hrdě hlavu zdvihna rozkáže český král,
By druhý pluk vojínů se na planinu bral:
„Nuže, pohanský reku! obzírej vojska má
A rci, zdali té moci tvůj národ odolá?“

A Prusín starý hlavu podruhé pozdvihnul
A žasnoucí své oči na obě vojska pnul.
„S pomocí bohů věčných“ po chvíli vyvolá,
„I vojům těm mých bratří statečnost odolá!“

Tu Otakar se v hněvu na bujném oři pne:
„Nuže, ať prapor český se zhůru pozdvihne!“
Již trub a bubnů zvuky sem houf ten valný zvou,
Rytíři země České, hle, hrdě vyjedou.

„Což ani s touto silou tvou nepodrobím zem?“
Tak, an v bujaré kráse rytířstvo cválá sem,
Teď Otakara krále hlas plesající zněl.
Tu stařec oko zdvihnul — je sklopil — oněměl.

A valně do šírosti se pluk ten rozřadil,
Jenž pohledem svým krále tak hrdě oblažil;
Třesoucí se však rukou kmet bledou kryje tvář,
Neb v oku leskne se mu bolesti smrtné zář.

V. ČECHOVÉ U MOŘE BALTICKÉHO.

(Roku 1855.)

Již květou růže z mráčků libých zoře,
  Jež východ klade jitru na oltář,
A z hladiny vln Baltického moře
  Teď oko světa zdvihá svatou zář;
Zrcadlo vln přijalo již v pokoře
  Do lůna svého slunce blahou tvář,
V modrosti jasné zlatý blesk se koupá,
Větýrek tiše jen vlnami houpá.

V tichosti světí moře i pokrají
  Plamenné koule v nebe stoupení,
Jež zvěstujíce vlny pospíchají
  K pobřeží, kde co sníh se rozpění.
Již blesky jitra na pahorku hrají,
  Jenž tu povolně nad pomořím ční;
A ticho nad vlnou a břehem pluje,
Skřivánka zpěv jen slunce pozdravuje.

Tu náhle zavzní ryk a rohů hluky,
Tu zarachotí bubnů zvučný třesk:
Na chlumec cválají oděnců pluky,
Sluneční prchá ode štítů blesk,
A třikrát rozbouřivše slávozvuky,
Uvítají plamenný moře lesk.
A ticho opět panuje nad strání,
Jen ranní ptáče píseň svou vyzvání.

V podivu kvapném statní rytířové
Na vrchu zastavili ořů skok;
Tam cizích krajů váleční synové
Obzírají nesmírný moře tok;
Hle vyjevili se jim slávy snové,
Jim v lícech rdí se hrdé slzy mok —
V korouhve **české** mořské větry dují,
Lva slávošumné vlny pozdravují!

A ten, jenž vedl voj v severní seče,
Teď vroucně k zemi na kolena kles',
A vůkol hávy, pavezy a meče
Se kořících zařinčí v luh i les;
Tu pluk železných synů války kleče
K jasnému nebi vřelé díky vznes',

A píseň, která v drahé vlasti znívá,
Nad vlnou Baltu nyní zbožně zpívá:

„Svatý Václave, vévodo České země!“
Tak v dálky morské zpěv ten zazvučel,
Budící pod železem city jemné
Vlast milenou všem srdcím připomněl;
A hle, když žehnal zpěv předrahé plémě,
O blaženost potomků příštích pěl:
Tu níže hlavy k zemi se klonily
A oči mužů slzy jsou ronily.

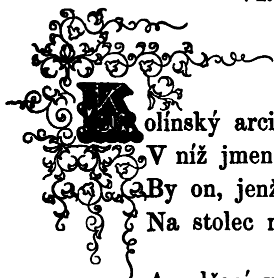
Dokonán zpěv a vůkol Čechův krále
Se rozestoupí reků valný řad —
Tu Otakar, vyzdvihna k nebi hrále,
Je v horu bod', nadšeným citem jat;
„Hle!“ zvolá, „na pomořské této skále
Má město stát a nad ním králův hrad,
Ten svědectví ať příštím věkům dává,
Kam Čechy nesla mužnost — víra — sláva!“

*

VI. KORUNA CÍSAŘSKÁ.

(Roku 1256.)

Kolínský arcibiskup řeč vážně dokonal,
V níž jmenem Římské říše českého krále zval,
By on, jenž nade všecky mocnáře vyniknul,
Na stolec německého císařství dosednul.

A mlčení v sněmovní teď síni nastalo,
Neb každé oko krále českého zpytalo,
Jenž v purpuru a zlatě na trůnu tam se skvěl,
Až konečně velebný hlas Otakara zněl:

„Slyševše moji věrní tu zprávu důstojnou,
Že Němců volitelé nás k trůnu říše zvou,
Nuž, kmetové a páni! podejte rady nám;
Na věhlas váš a rozum svůj osud zakládám!“

Aj tu velebná hlava, pokrytá sněhem let,
Se zdvihne nad sbor pánů: je to slovútný kmet
Pan Jiří z Dražic, jenž teď se králi ukloní,
A takto rada moudrá vážného starce zní:

„Náš králi veleslavný! na tvou velebnou tvář
Sesílá samo nebe nejvyšší slávy zář —
O přijmi skránec skvostný, co svatosvatý dar,
By největší král Čechů slul: císař Otakar!

Nerozmnožíš, o pane, korunou císařskou
Ni zásluhy svých činů, ni moc a pověst svou;
Jen korunou buď římskou potomkům důkaz dán,
Že Otakar nejvyšší v Evropě býval pán!“

Domluvil Jiří z Dražic, an tu Přemysl král
Rozjímaje ta slova, o trůn podepřen stál.
Ach, tenkrát anděl strážný nad vlastí váhu vznes',
By slovem rozhodnul se buď věčný žal neb ples.

Hle tu pan Ondřej z Ričan se hrdě zhůru pna,
Plamennou výmluvností řeč prudkou pozdvihna,
Tak hlásá: „Králi slavný! rovného tobě svět
Mocnáře nezná — pane, tys králů jasný květ!

Jak na nebi se slavně jen jedno slunce rdí,
Tak Otakar v Evropě přeslavně vévodí;
Lesk bledne hvězd, když slunce vítěznou zdvihne tvář:
Tak před korunou českou všech korun bledne zář!

Koří se jménu tvému pokrají mořských vln,
Tvých činů živým leskem je svět veškeren pln —
Jak jméno Otakara by mohlo výše zrost?
Ni nebi lze povýšit tvé slávy velebnost!

Nad českým lidem panuj otcovském na trůnu,
Nech cizincům se starat o vetchou korunu;
Tamť slávu bysi lichou za klam a strastný žel
Ke škodě slávy pracně dobyté obdržel!"

Tu líce krále Čechů se rdějí hrdostí —
On děkuje za žezlo císařské výsosti.
Vyslanec říše rmutně sněm Pražský opustil —
A anděl české slávy slzící oko skryl.

VI. PORÁŽKA MAĎARŮ.

(Roku 1260.)

Ticho na horách, ticho na nivách,
  Temný jen šumot řeky zněl,
Moravy řeky, jež vlnami leje
  Do noci tmavé bolný žel.

Po nebi černé chmury se valí,
  Blesky prorážejí oblaků lem;
Na zemi jezdců houfy se hemží,
  V děsném tichu klusají sem.

Luna zakmitnouc, zděšena klesá
  Nazpět do mraků se věžících hor,
Nebo tu zhlédla postavy hrůzné,
  Divochů zhlédla zuřivých sbor.

Ku řece letí hejna tatarská,
  Na pleci řehce jim toul a luk,
Na koních letí letem vlaštovky
  Půlnocí černou Maďarů pluk.

Moravo! aj ty řeko slovanská,
  Proč je tvůj nepohltí proud?
Jim, co tě pěnili krví moravskou,
  Přeješ vlnami klidně plout!

Slyš, tu do tmavé noci zašepce
  Moravy temně šumící hlas:
Tiše, o tiše, pomsta se blíží,
  Hlučně by strojila krvavý kvas!

Již se dobrodilo plémě tatarské
  Přes řeku Moravu na pravý břeh;
Tam pak Tataři, diví Kumáni
  Opět započnou děsící běh.

Za sborem prvním brodí se druhý,
  Druhý i třetí a čtvrtý již roj —
Běda! kam nese nesčíslné koňstvo
  Obludy děsné a vraždící boj?

K břehu poslední hejno dobředlo —
  Hle! za ním letí z oblohy blesk,
Za bleskem hřímá vítěze hlasem
  Pomsty nebeské hrozící třesk.

Oblohy černé hory se boří,
  Lejíce hustě se proudící mok,
Lejí a lejí, až doly a role
  Vlnami kryje soptící tok.

Morava, hoj, jak divoce vstala!
  Proudy potápějí skálu a strom,
Pochodně blesků osvětlují vlny,
  Do jeku řeky rachotí hrom.

Slyš, tu do hromu a do řeky hlasů
  Vmísil se děsný žalostný zvuk;
Blesků pochodně objevují strašně
  Nazpět k řece pádící pluk.

Houfy to škůdců, jenž o půlnoci
  Brali se řekou klidnovlnou:
Ty se teď hnáni železem českým
  Úprkem nazpět k řece hrnou.

Víru a příměří rušili Uhři,
  Lestně Čechů přepadnuvše stan;
V táboře bděla však vítězů hvězda,
  Otakar slavný, královský pán.

Ten vrahy noční před sebou žene,
Blesky mu svítí v krvavou seč,
Hromy mu hučí píseň vítěznou,
Maďary kácí hrůza a meč. —

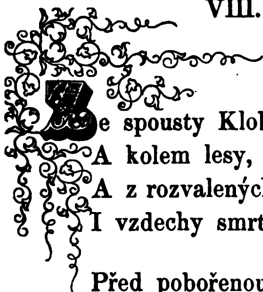
Východ bělavou šeří se mlhou,
Slunce se leká zvěstovat den;
K Dunaji moře se krvavé valí,
Páry se zdvihají z červených pěn.

Přes řeku Moravu šíří se hrůzně
Z šestnáct tisíců pobitých most;
Na most dorážejí krvavé vlny,
Soptící lítou pomstu a zlost.

Slyš, co to řeka Morava hučí? —
„Dennice pomsty se krvavě rdí,
Nad vrahy svých Velehradských králů
Takto se matka Morava mstí!“

VIII. VÍTKOVCI.

Ze spousty Klokotského Hradiště kouř se valí
A kolem lesy, hory i blankyt nebes kalí;
A z rozvalených domů bolestné kvílení
I vzdechy smrti do tmy dusících dýmů zní.

Před pobořenou branou Hradiště bývalého
Se tyčí na komoních rod znaku růžového,
A kolem Vítkovců se přečetný druhů sbor
Teď rozložil po stráni a skalách blízkých hor.

„Nechť“ zvolá otec Růží, na meč udeře pěstí,
„Ty šlehy dýmu zemi i nebi hrůzně věstí:
Že svévoli se krále rod náš nepokoří,
Že, než by hradů vydal, jich raděj poboří!

Přisámbůh! sílu Růže až do nejdelší smrti
Moc krále Otakara nezlomí, nerozdrtí:
Vynaložíme život, poslední srdce krev,
By pokořen v prach klesl hrdého škůdce lev!

Jak záští naše město dnes vlastní zahladilo,
Že králi ani chýše ni duše v něm nezbylo,
Tak chceme zuřit mečem a žhoucím plamenem
Po krále Otakara dědictví veškerém.

Onť sám si proti sobě odpůrců povzbuzuje,
Neb města dada Němcům, z nich Čechy vypuzuje;
Na Pražském mostě nesmí se ozvat český hlas;
Hoj, jaký příval lidu tím zve na pomsty kvas!

K těm hodům pýcha jeho též láká cizích pánů
Z Korutan, Rakús, Štyrska i bodrých Moravanů;
Ti s námi zapřisáhnou se slavně duší svou,
Že zničí slávu krále, jej s trůnu vyvrhnou!“

„„Přemysla slávu zničit?““ vyvolá jinoch statný,
Syn krásný Budivoje, pan Záviše udatný;
„„Ni země moc a síla, ni nebe žhoucí blesk
Nezruší jeho slávu, ni jeho skutků lesk!

Mocnářem být, ne slout jen, to účel Čechů krále;
Rozdrtit musila se na vůle jeho skále
Svévole šlechty bujné, jež zpupným odbojem
Korunní hrady drží a hubí lid i zem.““

„Jaká to slova chvastáš, nevěrný Růže synu?
Ty valíš na krev vlastní našeho škůdce vinu!“
Tak otec hlásá; vůkol Záviše statného
Rozhlučí teď Vítkovci zvuk hněvu kvapného.

„„Ho ho!“ “ tu jinoch zvolá, „„vás k hněvu pýcha pudí—
Což ta jen záští pekla v člověka prsou budí?
Bezděky duch můj koří se králi slavnému;
Však lásky vášeň pudí mne k hněvu běsnému!

Královnu miluji! hle, z těch slov se ještěr krouží,
Jenž lačněji než hrdost po krále krvi touží! —
Nuže, co jste utichli? — aj, věrný strýc to byl,
Jenž vám a duchům pekla se láskou zasvětil!“ “

Tu Budivoj kmet Růží k nebesům meč vyšvihne
A hlasu rouhavého k oblakům dýmu zdvihne;
Hlas přísahy pekelné do města rumů zněl,
An každý opětoval co Budivoj tu klel.

IX. KUNHUTA.

„Ach ty róže, krásná róže!
Čemu si raně rozkvetla?
Rozkvetavši pomrzla,
Pomrzavši usvědla,
Usvědevši opadla?“

Večerem tak libým máje
Ozývá se z loubí háje
Královny Kunhuty zpěv;
Zpěv tichounkým vánkem pluje,
Šeptem sladkým se vluzuje
Tam, kde dlí královský lev.

Do jemného zpěvu vání
Prsou trudné povzdychání
V královské komnatě zní;
Měsíc tam umrlčí záře
Leje na Přemysla tváře
Jako přítel poslední.

„Slyš, jak sladce hlas ten kvílí,
Jenž mi dnes v útrapné chvíli
V srdci rozžeh' pomsty pal,
Jenž rozdrážďiv ducha sílu,
Do krvavých války vírů
Královského lva jest štval!“

Král to zvolav k oknu kročí,
K hvězdám upíraje oči
Zhůru zdvihne pravici:
„Tak to psáno na nebesku:
Vítězství ve slávy blesku,
Aneb rána **smrtící**!

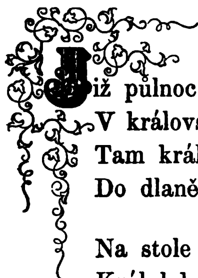
Nechť i tělo v seči padne,
Věnec slávy neuvadne,
Let minulých skvostný dar.
Kunhuto, anděli meče!
Pro tebe ať krev má teče —
Rudolf aneb Otakar!“ —

„„Ach ty róže, krásná róže!“ “
Šepce hlas milostný muže;

Mlčí zpěv — ozvěna jen
Z dálky do komnaty šumí,
Jak by lkaly lásky dumy,
Věrnost že jest pouhý sen!

Otakar však trudobledý
K obloze pozdvihne hledy,
Jak by hvězdu svou hledal;
Od jihu mrak se valící,
Blankyt nebeský kalící,
Běda! hvězdu jeho jal.

X. LIST.

Již půlnoc rozložila se po táboře českém,
V královském stanu lampa se kmitá temným leskem;
Tam král u stolku sedí a trudobledou tvář
Do dlaně tiskna zírá v plaménku tichou zář.

Na stole se před králem popsaný lístek bělí;
Král kdykoli naň hledne, tu nevýslovné žely
Se v oku mu zajiskří a duše leknutí
Vyráží z prsou těžké bolestné vzdechnutí.

Teď opona vyzdvihne se Přemyslova stanu,
A hle, sem vážně kráčí sbor ozbrojených pánů,
A vůkol krále řadí se vůdců statných pluk;
Než Otakar neslyší železných kroků zvuk.

A opět ticho v stanu — po teskné jenom chvíli
Z útroby Otakara bolestný vzdech zakvílí.
Tu Milota pán z Dědic se blíže k stolu hne
A krále rozjímání tím slovem přetrhne:

„Náš králi nejjasnější! rač oznámiti míle,
Proč povolal jsi k sobě nás této noční chvíle?
My vojínové tvoji, jimž rozkaz jest byl dán,
Čekáme, čehož káže přeslavný král a pán.“

Tu Otakar se zdvihne a okem velebnosti
Pohlíží kolem přísně na zástup nočních hostí;
„Čti!“ zvolav, lístek pánu přednímu podává,
A ruce křížem klade na trudná prsa svá.

A Milota se chvěje, v list zírá s hrůzou v tváři,
Na níž se střídá bledost s krvavou prudkou září.
„Čti hlasitě!“ král velí, „by známo bylo vám,
Před kým — a kdo výstrahu osudnou poslal nám!“

Pán z Dědic čte: „Věz, králi, že ve tvém vlastním voji
Se úklady a zrada k zejtřejší bitvě strojí;
Již bídník zvolen, jenž by hrot do srdce ti vklál;
Tu zprávu dává císař — Rudolfus, Němců král.“

List přečten; Otakarův teď hlas se bolně chvěje:
„Hle! přátelé jsou zrádci, a nepřítel nám přeje!
Tak jest-li tomu, nuže — s dýkami, páni, ven!
Proč podlý vrah tu čeká na slunce jasný den?

Úkladně mám-li klesnout v ohavném, zrádném boji,
Tu jsem — tu prsa nažím, tu obět vaše stojí!
Uspořte ran a krve oddaným druhům mým,
Ať za všecky sám jeden již nyní krvácím!"

Tak krále nezdobila posvátná slávy zoře
Ni tenkrát, když podmanil severních končin moře,
Jak teď, an s prsem nahým uprostřed pánů stál,
Co obět bohatýrská, velebný Čechů král!

Před králem na kolena teď vojínové klesli
A k svému pánu ruce a hlasy vroucně vznesli:
„O pane! k slávě vedl nás vítězný tvůj lev,
Věrnosti důkaz jemu dá srdcí našich krev!"

A páni znaku hvězdy, trojřičí, orlice,
Lva, ostrve a lekna pozdvihli pravice;
I Milota, pán z Dědic teď věrnost přisahal,
By nejen vlast a krále — i nebe oklamal.

*

XI. ZÁVIŠE A MILOTA.

Krvavým mrakem slunce vychází,
By zvěstovalo krvavý den;
Morava valí s kvílícím šumem
K Dunaji spoustu sinavých pěn.
Hle, po Moravském poli rozlehlém
Hemží se lidstva a komoňů roj,
Tam k nedozírné táhne se dálce
Římského císaře hrůzný voj.

Naproti Němcům v železném šiku
Pne se národu českého květ;
Vlají tu prapory reků slovanských,
Jenž podivením plnili svět.
Ach, vy korouhve vítězoslavné!
Ranní větérky, jež míle vás dmou,
V děsné se náhle změnivše vichry,
Klenoty vaše rozervou.

V královĕ stanu množství odĕnců,
Uprostřed vojvod Otakar král;
Před Otakarem v kruhu rytířů
Posel pánĕ Závišův stál.
„Králi velebný, pane přeslavný!“
Takto vyslancův ozve se hlas,
„Falkenštein z Růže tobĕ se koří,
Královskou, pane, milostí jej spas!

Falkenštein slibuje oddanost vĕčnou,
Přisahá vĕrným sluhou ti být;
Odpusť mu viny, onť jenom žádá
Dnes v boji státi co pevný tvůj štít.
S četným houfem v seči rakouské
Důkaz chce dáti vĕrnosti své —
Račiž jen, pane, vyřknouti slova:
Otakar Záviše dnes k sobĕ zve!“

Domluvil posel. Otakar zdvihna
Zhůru utrápenou, velebnou tvář
Promluví k poslu, ana mu v oko
Plaje hnĕvu prudkého zář:

„Na věky zrádcem cti svého krále
Záviše bude v dějinách slout;
Oko se hrozí bídníka zhlídnout —
Nebi odkazuji budoucí soud!

Prapor nechť vlaje svatováclavský,
Bůh vlasti klenotu žehnej i nám!
V šiky se řaďte s družinou věrnou,
Já houfy české povedu sám.
Miloto věrný, Miloto statný!
Toběť svěřuji moravský voj;
Vediž bleskem vítězného meče
Houfy udatné v osudný boj!“

Odešel posel — Milota zbledna
Šepce: „„Již nemůž jinak se stát,
Za krev bratra, prolitou katem,
Lev hrdý musí život svůj dát!“ “ —
„Praha nám heslem!“ Otakar zvolá,
„Praha nás slavná provodiž v seč!“ —
Praha! zahlučí hlasy vojínů,
V heslo řinčejí štíty a meč.

Slunce vystoupí na báni nebeské;
Bouří již divoké bitvy lom —
Kopí a meče již krví se kalí,
Od země k mrakům valí se hrom. —
Miloto věrný! Miloto, kde jsi?
Ach, tebe volá k pomoci král —
O pomoc volá klesající národ — —
V šiku nepřátel Milota stál!

XII. MORAVSKÉ POLE.

(Roku 1278.)

Ach ty pole, pole ty Moravské!
Hřbitove královské velebnosti,
Role skropené rekovskou krví,
Lože šíré věrných Čechů kostí!
Již tě opustila bitva hlučná,
Půda tvá teď kolébkou se stala,
V niž Morana, sestra bitvy, tiše
Oběti krvavé kolébala!

Kolébá, ach! Morana oběti,
Moravy jim vlna píseň pěje,
V píseň spánku hroznou tu a onde
Vzdychání umírajících chvěje.
V poli strašném mohyla se zdvihá,
Z nížto dolů potokem krev teče;
Mohyla z těl reků nasypána,
Jejichž pěsti ještě tisknou meče.

Česká stráž to pána nešťastného,
Jenž pro krále srdce krev vylila,
Přísahu věrnosti svatosvatě
Zápasem smrtícím potvrdila.
Věrná stráž, ozdobo českých reků!
Kam odvlekli Otakara tvého? —
Za Dunaj tam, do Rakouské hradby
Zavezli ti krále krvavého!

Krále zrada pekla utratila,
Zrada zpupných cizí země synů;
Zanevřevše na přísného soudce
Mstiliť vraždou vlastní zloby vinu! —
Ve mdlobách vlast smrtelných krvácí,
Krále mrtvola tam v klatbě leží,
Ach! a těla hajitelů vlasti
Na bojišti přehrozném se věží!

Před osudným dnem svatého Rufa
Otvírá tam půlnoc tiché hroby:
Na poli tu šírém nad Moravou
Zdvihají se stíny z dávné doby.

Nad tmavými hávy lebky bílé,
Na lebkách pak strmí přilby černé;
Do noci tak pnou se vojínové,
Podepřeni o své štíty věrné.

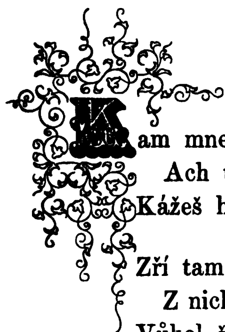
Po bojiště brázdách kráčejíce
Kosti drahé královské hledají;
K severu pak obrátivše hledy,
Na zem v bolném úpění klekají.
Jak když vítr lupením jeseně
Tmavým hvozdem hrůzotemně šumí,
Tak i nyní kvílí o půlnoci
Českých bojovníků hrobní dumy:

„Neopouštěj, hvězdo Přemyslovců,
Oblohu té milé České země!
Žehnej láskou k národu a králi
Vnuků našich oklamané plémě! —
Běda, běda! ruka našich vnuků
Pamět slávy vlastní tam rozrývá;
Slávy ozvěna jen v rumech hrobů
Tajných bolů pláčem se ozývá!

Což té krve bohatýrské proudy,
Které půda nad Moravou pila,
Což ta svatá láska naše k vlasti
Památky si vděčné nedobyla?—
Šlechto česká! neboř slávu otců,
Vnukové! vyslyšte naše lkání,
V pokoji by prach náš odpočíval
Až k věčnému s vámi se shledání!“

VIDĚNÍ.

Kam mne vedeš, anděli mé vlasti?
Ach ty slzavé odvrátiv tváře,
Kážeš hledět hrůzy do propasti!

Zří tam zrak můj rumy a žaláře,
Z nichž se krve páry husté kouří,
Vůkol šlehá měst hořících záře.

Z té pak spousty hlasy zhůru bouří,
Hlasy ducha děsící bolesti,
Vražda, hlad a mor tam národ souží.

Postavy tam vidím z rumů lézti,
Vidím kostlivce, oděné koží,
Ani dráhu mrchami si klestí.

K hnusnému se plazí mrtvol loži,
Pokrm strašný do sebe hltají;
Mnozí k mrtvým druhům se položí.

Muži zuby skřipajíce lkají,
Matky slze smrtných žalů lejí,
Pokrm! pokrm! dítky chrapotají.

Nové ryky zoufalství teď znějí:
Sněhem plazící se rolníkové
V sníh a led krvavé stopy rejí.

Hle! tam žena, jenž se dcerou zove,
Matku vlastní ku plamenu vleče,
Hu! do skráně hřeb jí ostrý kove!

Matčina krev k nohoum dcery teče,
Běda, matky zohavené tělo
Dítě hladem rozvzteklené peče!

Hrůzy také slunce nevidělo! —
Slyš! co mezi rakvemi a rovy
Teď tam rykem šelmy zaskučelo?

Hyena to, jež čenichá hroby?
Lítá zvěř se strachuje té hrůzy —
Člověk to, hledaje drahé kovy!

Sbor to cizí vražedlné luzy
V rakvích hrabe, mrtvoly otvírá —
Zjevení to pekelné Meduzy!

Slzou oko slepne, jež to zírá;
Dost, ach dost! o anděli mé vlasti!
Srdce hrůzným lekáním umírá!

Což kdy země trpěla těch strastí?
Srdce lidské sneslo těch bolestí,
Neb to přelud pekelné propasti?

České zemi bylo hrůz těch snésti!
Volá duch — na mrakonosné skále
Skvěl se velebnosti chrám a štěstí:

Běda! štěstí podvodné, nestálé,
Rozbořivši chrámu sloupy zlaté,
Národ pohřbilo s mrtvolou krále!

D U H A.

(Roku 1283.)

Bouře nade Prahou — v nebes báni
Ryje kříž za křížem rudý blesk;
Znak ten smrti, též i požehnání
Děsící provází hromu třesk.
Hrůzná děva moru Prahou kráčí;
Kde se kmitne střela její, pláčí
Hlasy bolné, zní hynoucích stesk.

Jak v nesmírnou neštěstí nádobu,
V Českou zem se vrhlo všecko zlé,
Nezbylo, ach! vlasti ani hrobů,
V něž by kladla děti umrlé;
V propastech tam po tisících leží
Těl pohřbených bez zvonů a kněží,
Čechy — pohřebiště rozlehlé!

Touha srdce národu českého,
Nešťastného Otakara plod,
Dědic milý trůnu královského,
Jesti nevolníkem cizích psot!
Protož nebe bouří se odívá,
Hojné proudy slzí svých vylívá
Na hynoucí České země rod.

Bouře tichne — nad slzící Prahou
Slunce proudy zlata vylívá;
Ejhle, koule svatá září blahou
Město Přemyslovců odívá;
Aj, a sedm tu nebeských pruhů
Vyklenuvše jasných barev duhu,
Obloukem svým Prahu objímá.

„Hle, toť nebes posvátné znamení,
Zvěstující přežádoucí klid!“
Tak volaje v radostném zachvění,
Rukojemství spásy vítá lid.
Slyš, tu znějí trub a bubnů hluky,
Písní českých známé, svaté zvuky
V prsou budí náhlý blahý cit.

Hospodine politują ny! pěje
Národ z mrákot smrti vzkřísený;
S hradeb Prahy lidstva proud se leje,
A kolkolem lid rozvlněný
K nebi zdvihá díků hlasy blahé;
Neb se blíží pacholátko drahé —
Blíží se již Václav milený!

Osloněn vítěznou nebes záři
Táhne král pod míru obloukem;
Slza rdí se mu v nevinné tváři,
Slza kane na otcovskou zem:
Ejhle! z ní vykvétá rajské kvítí,
Pokoj, blaženost a sláva svítí
Slzavým se kvítka lupenem!

PĚVEC NEZNÁMÝ.

(Roku 1297.)

Praha královská se hlučnou slávou,
Nádherou a leskem naplnila,
Bujně plesající davy lidstva
Po Vltavy břehu rozvlnila.
Nad Vltavou na Smíchovském luhu
Palác přeskvostný se zdvihá zhůru,
Jehož stěny jasně blýskají se
Skvostem zlatohlavu a purpuru.
Hemžejí se kolem hostů davy,
U přehojných stolů hodující,
Na planině jezdců pestré houfy
V lesknėm hávu bujně harcující.
Neb dnes Václav s chotí milou slaví
Hod posvátného korunování,
Jehož nádheru všem krajům světa
Pověst zvučným hlaholem vyzvání.

V stanu královském se ukončilo
Stolování skvostné, a teď znějí
Struny, píšťaly a libé zvonky,
Ježto sladké písně provázejí.
Cizozemští páni, sličné děvy
Poslouchají s úsměvem blahostným
Báje libé, ježto prozpěvuje
Cizí pěvec s zápalem milostným.

Podál stolce královského stojí
Mladý pěvec, jemuž kadeř splývá
V zlatých prstencích po hrdé šíji,
Ten germanských zvuků píseň zpívá;
Pěje o velikých dobrodružstvích,
Ježto bohatýři podstoupili,
Aby mečem sobě sličné děvy,
Poklady a slávu vydobyli;
Pěje o Tristrama a Isaldy
Osudném milosti opojení,
O neblahé lásce, kruté strasti,
O milenců nad hrobem spojení;
Pěje, kterak lásky mučedníci
Pod korunou v jedné rakvi spějí,
Nad nimi jak z přehojných se očí
Slze horoucího žalu lejí.

*

Hle, tu soucitem zarděnou tváři
Nejedna bělounká ruka skrývá:
Slza zřejměji než sláva hlučná
Pověstného mistra báseň vzývá.

Ejhle! králová milostná k pěvci,
Jenž se dvorně koří, teď se béře,
A hle! jemu věnec zlatých listů
Něžnou rukou klade na kadeře.
Král pak Václav pozdvihna se zvolá:
„Díky tobě, ušlechtilý druhu,
Za lahodné cizích krajů zpěvy;
Však nechť zazní v slavném tomto kruhu
Hlas i český, aby vzácní hosté
Poznali, co náš zpěv v sobě tají,
Kterak blahým kouzlem libozvuku
Písně české srdce upoutají!“
A tu čela mnohých českých pánů,
Při cizích jež zvucích mračila se,
Slovem tímto vznešeného krále
Radostně se vyjasnila zase.

Hle! tu kráčí s varytem svým zvučným
Pěvec národní ku stolci krále,

Plamen v oku, v tváři hrdost mužnou,
Nebažící po darech a chvále.
A ten k prsoum tiskna varyto své,
Ze strun stříbrozvuku vlny leje,
Až pak hlasem jasným, milozvučným
Tuto píseň srdcím českým pěje:

„Srdce mocně poutá láska děvy,
Avšak velebnější lásku znám,
Které věnuji své vroucí zpěvy,
Jížto krev a život v obět dám.

Věčně jako pramen řeky jasné
Proud se lásky této temení;
Vlna mizí, pokolení hasne,
Proud a láska ta se nemění!

My, co předkům svaté, drahé bylo,
V zbožném srdci vroucně chováme,
Co nám úctu v světě vydobylo,
Tomu zhasnout, zhynout nedáme!

Láska k národu, již předků statných
Meče vítězné posvětily,

Jižto krve krůpěje udatných
Českých synů jsou pokropily:

To náš poklad, ha! to naše sláva,
Zakotvená v lůně věčných skal,
Heslo, k němuž národ se přiznává,
Jemuž Tvůrce zemi Českou dal!“

Hlas radostný zazní z lidstva sborů,
Jež se valně k dveřím síně dralo,
Aby milým zvukům české písně
Pěvce národního naslouchalo.
Václav pousmav se milostivě
Pěvci kyne, aby dále slavil
Skutky předkův a tím srdce lidu,
Mysl pánův též i krále bavil.
Pěvec kolem hledě hrdým okem,
Lučícím živoucích blesků střely,
Ladnou strunou přizvukuje hlasům,
Ježto píseň tuto otevřely:

„Aj ty slunce, aj slunečko,
Ty-li jsi žalostivo,
Čemu ty svítíš na ny
Na biedné ludi?“

Dále pěje, kterak vládce
Opustil jest zemi svou,
A tu soused, lstivý zrádce,
Poplenil vlast nebohou.

Zlato pobral, lidi mořil,
Pole šlapal kopytem,
Dvory pálil, chyše bořil,
Drahou krví skropil zem.

Cizí vrah tak zemi soužil;
Úpěnlivě národ lkal,
Po vyprostiteli toužil —
A hle, silný mstitel vstal.

Uslyšeltě žalu hlasy
Jarý Beneš Hermanov,
Sebrav kmetský lid, na Sasy
V zuřivý se pustil lov.

Jak by les oděný bleskem
Na černý se valil bor,
Tak vítězných zbraní třeskem
V Němce vrazil český sbor.

Beneš Hermanov kam kyne,
Vítězně tam bouří seč,
Síla Sasíků tam hyne,
Tam je kácí mlat a meč.

Upěti tu bylo Němcům,
Jež hnal třas a pomsty duch —
Hermanov tak cizozemcům
Vyplatil jest starý dluh!

Píseň skončena, tu z houfů lidstva
Zvučí hlasy bujného plesání;
Král se zarděl — z oka hněv mu plaje,
Vesele však hledí čeští páni.
„Smělý druhu!“ král se zdvihna zvolá,
„Nedvorně tu v písni jsi nakládal
S Němci před knížaty německými;
Odkud píseň ta, rci, kdo ji skládal?“

„„Tážeš se, o králi,““ pěvec dí,
„„Odkud zpěv ten, jenžto velebí
Skutky předkův a tvé země čest,
Tážeš se, kde pramen jeho jest?

Aj kdož poví, z jakých zdrojů váží
Jaro vůni a svých květů lesk,
Aneb hrom, jenž skály tam rozráží,
Odkud béře smrtící svůj blesk?
Libých dechů též i blesků zdroje
Příroda tajemstvím odívá:
Tak i národ tajemství má svoje,
Jež jen pěvci někdy odkrývá,
Pěvci, který vánkem lidu dýše,
S lidem rmoutí se a raduje,
Tomu jen duch národu své skrýše
Tajemství posvátných zjevuje,
Aby písnětvorec kouzlem struny
Spojil blesky v jeden žhoucí klín
A co Perun hřímal v zlaté trůny,
V chudé chyše, v hrdých hradů síň.
Ozvěny nezhasnou těchto hlasů,
K příštím pokolením zaletí,
Utěchu nesouce, sílu, spasu,
Nových věků život zasvětí;
Ano, písně tyto budou žíti
V budoucnosti nevystíhlé době,
Když s hrdými znaky budou tlíti
Vaše jména v nepaměti hrobě,
Vaše hrady, ježto s hrůzou děsnou
Se co kruté pěstě v zemi pnou,

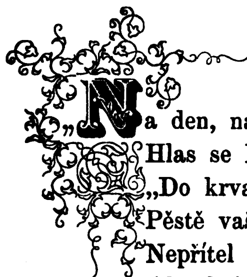
Až i tyto v bídné rumy klesnou,
Až i rum jich větry roznesou! —
Jazyk lidu, ducha jeho písní
Nepřemůže věk ni silný vrah,
Bude žíti, věz to, slavný pane,
Až i někdy v krutých věků tísni
Koruna i česká, klesnouc v prach,
Sokům směšnou pohádkou se stane,
Až tvé žezlo věkem rozhlodané
Pohozeno ležet bude v plísni —" "

„Přestaň! přestaň!" král tu provolává,
Pánů českých taktéž zuří hněv:
„Ejhle! odvážlivce bujný zpěv
Jména, znaky naše pochovává,
O zem mece českou korunou!
Strážci, přistupte a chopte se ho,
V okovech nechť skončí píseň svou!"
Avšak vlny lidu pěvce svého
Pavezy co živé zahrnou.

HORNÍCI.

(Roku 1304.)

„Na den, na den, kovkopové!“
Hlas se Horou rozléhal,
„Do krvavé práce zove
Pěstě vaše vlast a král;
Nepřítel se k městu blíží,
Aby hojnou stříbra špíži
Z vašich skladů rozebral.“

Hoj, tu do šerého jitra zabouří
Z hlubokých dolů divoký vřesk,
Trejby se víří, až osy se kouří,
Kolkolem slyšet rumpálů třesk.
Plamen kahanců již osvěcuje
Temnice [1]) černé stříbrných hor;
Z fortů [2]) a okovů již vystupuje
Na den bezčetný kovkopů sbor.

Hle, tu rumpály s rachotem ženou
Zhůru ohromný, naplněný por [8]);
„Ať se nasytí stříbrnou pěnou
Lakomých škůdců hltavý tvor!“
Hutníci takto bujně volají,
Z poru vážíce smrtící kvas,
Do toků Vrhlice [9]) jedy metají,
Tokem by život nepřítele zhas’.

Živým proudem jedy plynou,
Za vlnami Horský voj
Táhne toku úžlabinou
Tam, kde Němec strojí boj;
Od Rovinských tam palouků,
Z Turkanku a Osla couku [10])
Valí se havířů roj.

Slunce již zlatí Kaňkovské hory,
Báně se chrámu Sedleckého rdí;
Ejhle tu rázných Horníků sbory
Na luhy kolem s úžasem zří:
Tam, kde Rakouské se prapory chvěly,
Požár a popel půdu jen kryl,
Potoku břeh však vrouben jest těly —
Nepřítel pěnu stříbrnou pil.

Tam se, hle! k Čáslavské straně
Plazí dlouhý, černý had —
„Voj to škůdců! rázem na ně,
Ať pocítí kladiv pád!“
Letem Horníků tu roty,
Metajíce střely, hroty,
Drtí prchajících řad.

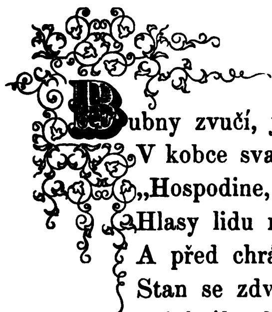
Aj tu od Malínských lesů
Svitne nových kovů blesk,
Hlasy tam českého plesu
Pozdravují bitvy třesk.
Rázně pěst kovkopů teše,
Z vrahů živé jiskry křeše;
Vrahy žene třas a tesk.

Nepřítel prchl v Moravské bory
Za třetí horu, za modrý les,
Horníků statných vítězné sbory
Ozvučil vojska královského ples.
„Horníkům sláva!“ zaznějí hlasy,
Radostný povstal kolkolem ruch.
Nechť žije, Horo, na věčné časy
V bujarých synech předků tvých duch!

POLEDNE.

(Roku 1305.)

ubny zvučí, jasně trouby znějí
V kobce svaté chrámu Pražského;
„Hospodine, chvála tobě!“ pějí
Hlasy lidu rozblaženého.
A před chrámem, z houští vonných kvítí
Stan se zdvihá skvostný nahoru,
Tři královské koruny se svítí
Tam ve stínu slavných praporů.

Lidstva nesčíslné, hlučné davy
Kolem stanu skvělého se dmou,
K velebným těm znakům české slávy
Tisíců se zraky hrdě pnou.
Opět rachotily bubnů hlasy,
V hluky bubnů hlahol trouby zněl;
Tu vystoupí na stolec okrasy
Království Českého hlasatel.

Po třetí zazněly zvuky plesu —
Veškeň ruch teď náhle utichnul,
Jak by v lidstva nesmírném okresu
Pramen života byl zaniknul.
Z chrámu vane zbožná píseň míle:
Svatý Václave, svůj národ spas!
Slavně povznesl, slyš! této chvíle
Hlasatel svůj hrdozvučný hlas:

„Věrní milí království Českého!
Děj vám slavný budiž zvěstován:
Václav, dědic trůnu otcovského,
Na království České pomazán!
Ejhle! korunu velebnou Čechů
Zdobí jasná záře korun dvou,
Uhrů koruny a statných Lechů!
Václava ať dnové šťastni jsou!“

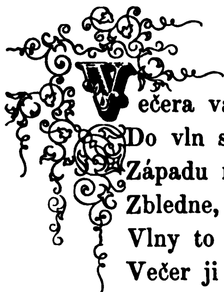
Opět trouby, opět bubny hlučí,
Hlasatel když slov těch provolal;
Po Praze radostný ohlas zvučí:
„Váceslav ať žije, slavný král!“ —

Na poledne slunce vystoupilo,
Na nejvyšší České země hod;
Se sta věží poledne zvonilo,
Ježto slavil Přemyslovců rod!

ZHASNUTÍ.

(Roku 1306.)

Večera vánky Vltavou hrají,
Do vln se topí západu hled;
Západu růžím vlny šeptají:
Zbledne, ach, brzo rajský váš květ!
Vlny to šumí — hasne již záře,
Večer ji mlhou sinavou kryl,
Jak kdyby děvy milostné tváře
Genius smrti byl políbil.

Hladina tmavé řeky se třese,
Luna ukrývá útěchy tvář:
Černou, hle! rakev loďka tam nese,
Vůkol se míhá pochodní zář.
Záře se rudé po rakvi lejí,
Jak by se z víka prýštila krev,
Smutku korouhve okolo chvějí,
Na rakvi leží truchlící lev.

Přeběda! lev to truchlící český
Klesl na rodu onoho hrob,
Jehožto meče a věhlasu blesky
Svítí se nocí minulých dob.
Vítr se zdvihnul, žalostně skučí,
Kvílením svým provázeje člun,
Vltavy vlna rmutně tam hučí:
Osiřel slavných Přemyslovců trůn!

Což to na vrchu Petřínském se míhá,
Tam kde Peruna jevíval se stan?
Jak z luny páry tvořena, zdvihá
Žena se krásná a knížecí pán;
Postavy jasné hlavy své kloní,
Na černou loď upírají hled —
Zdá se, že perly pláče teď roní,
Co rosa lesknná, kropící květ.

„Olivo krásná, ty jsi zvadnula!“
Takto Libušin zaplakal hlas;
„Slávo nejvyšší, tys pominula,
Plod lůna mého krvavě zhas'!“ —

*

„„Krvavě zhas'!‟‟ tak bolně ozývá
Z lesů a skal se ozvěny duch.
Hlasu trudného k nebi teď zdvíhá
Libuše matky knížecí druh:

„Rod můj dostoupil polední báně,
Účel velebný nedokonal;
Ověnčiv trojí korunou skráně,
Konec na věky věků vzal.
Účel velebný národu mého
Kdo doplní?‟ — „„Kdo doplní —‟‟
Od Vyšehradu tak královského
Ozvěnou slova Přemyslova zní.

Loďka se nese k Zbraslavi dále —
Zvonek umrlčí vyvolává,
Prach že slavného Václava krále
Mrtvolu syna očekává.
Zmizelať loďka — noční šerostí
Již se jen kmitá umrlčí blesk;
Jiskra i zhasla — ach, stíny věčnosti
Pohřbily rodu Přemyslova lesk!

HROBY PŘEMYSLOVCŮ.

Sláva duchům jasných bohatýrů!
Sláva budiž našim obranám!
Našim hajitelům práva, míru,
Národ český budiž jejich chrám!
Na památník hrobu českou lyru
Třesoucí se rukou ukládám,
By v posvátný popel chvěla jemně:
„Sláva tobě, Přemyslovo plémě!“

Vlasti má! kde knížat, kde svých králů
Rakve hostíš s drahým popelem? —
Na Vítovskou povystoupni skálu,
Najdeš hroby v stanu velebném;
Tam, co slzy v svěceném křišťálu,
Chová chrám prach drahý v lůně svém;
Kobka svatá věrně tam ukrývá,
Z minulé co slávy Čechům zbývá.

Klekni, Čechu, v trudném rozjímání,
V pantheonu králů velebných;
Mramor tam památku drahou chrání
Velitelů dávných dědů tvých.
Jak by v klidném zesnuli dřímání,
Leží sochy reků kamenných —
Jak by tam, po boku těžké meče,
Odpočívali od pracné seče.

Břetislav tam s Jitkou odpočívá,
Již achillský meč vybojoval;
Kámen druhý Spitihněva skrývá,
Jenž se štítem utlačených stal.
Věk nynější oba věrně vzývá,
Minulý jim květy lásky stlal;
Díky, otče, díky synu tobě!
Blahoslaven spravedlivý v hrobě!

Památka tam ducha přejasného
Rozpadla se před věky již v prach:
Hrobka Břetislava statečného,
Jejž utratil Vršovecký vrah.

A tu pomník bratra nešťastného,
Kterého poháněl hněv a strach
K luhům polským, k skále Rýnských břehů,
Za Tatry až došel konce běhu.

Vítejte mi, sochy v hávu českém!
Sloupy slávy, velcí králové!
Děd ověnčil trůn královským leskem,
Vnuk rozjasnil jméno vlasti své
Zemí, mořem, dalekým nebeskem:
Vítejte mi, Otakarové!
Čechu, jest-li věrná slza tobě,
Roň ji tajně na druhého hrobě!

Svatyně, hle! národu milého,
V níž kamenů drahých skví se zář —
Tam ostatky Václava svatého
Ruka víry kladla na oltář,
Před nimi by lidu veškerého
Jasnila se trudobledá tvář,
By svůj žal, své strasti české plémě
Žalovalo vojvodovi země.

Hledám kámen, pod nějž tělo Jitky
Milované láska vložila,
Jež dobrému Věnceslavu kvítky
Blaženosti v život uvila;
Bědovaly českých luhů dítky,
Když je krásná mát opustila;
Dcero sličná Rudolfa jasného,
Kdož památník zbořil hrobu tvého?

Jako kmet z velebných, dávných časů
Chrám se druhý tamo k nebi pne;
Stáří věků majíc za okrasu
Chová zbytky vlasti milené:
Hostí Ludmilu, světici, spásu,
Vratislava kosti rekovné;
Boleslav tam slavný odpočívá,
Bořivoje česká vlast tam vzývá. —

Svaté pozdravení, tiché hroby!
Sláva věčná, Přemyslovci, vám!
Stínové velební krásné doby,
Opatrujte národnosti chrám:

Lejte vnukům do duše útroby —
Toť s bolestným srdcem zavzdychám —
Lejte do duše jim cit hrdosti,
By nehanobili matky kosti!

Kosti matky — ach, ta slavná máti
Pod nevděkem synů krvácí!
Odrodilý vnuk ji nechce znáti,
Hovor matčin v posměch obrací!
Drápem pekla čest národní rváti
Nehrozí se hnusní bídáci;
Neznajíce řeči slast a slávu
Klopotají v škůdců hlučném davu!

Vnuku, jak se můžeš honositi
Velebností předků slovútných?
Jak na sloupy, hrady, rakve rýti
Znaků, českým mečem dobytých,
An ti českým slovem pozdraviti
V onom světě nelze dědů svých?
Slovem otců nikdy ti neznělo,
Co tvým rodem slavného se dělo! —

Duchové královských vyvolenců!
Opatrujte řeč a národnost,
Žehnejte sbor velebných vlastenců,
V národu rozpalte horlivost,
By ve stínu vašich slávověnců
Pěstoval svých velkých předků cnost —
By, ozbrojen národní hrdostí,
Zaryl prapor lva do skal věčnosti!

POZNAMENÁNÍ.

STYR A SLAVOJ.

(Str. 17.)

Báseň tato opěvuje vítězství, ježto Čechové r. 849 nad vojskem Ludvíka, krále německého, obdrželi. První útok Němců Čechové odrazili, avšak se ztrátou na lidu velikou; protož se odebrali poslancové jich do ležení německého, aby se o pokoj smluvili. Mezitím co rokování trvalo, udeřili Němci proti slovu danému na Čechy, kteří, rozdrážděni jsouce zlomyslností takovou, sebravše síly své Němce na hlavu porazili. Pamět rekovných vůdců českých ve slavné bitvě té dějepis nám nezachoval; jména Styr (Štír) a Slavoj jsou vyňata první z Dalimila, druhé z Kralodv. Rukopisu, poněvadž pověsti národní hrdinské skutky obou těchto vůdců do tétéž doby kladou.

OTEC A SYN.

(Str. 29.)

Boleslav I., ačkoli zavražděním bratra svého, Václava svatého, cestu k vládě sobě proklestil, kál se nicméně z těžkého hříchu svého, a upevniv tuhými ovšem prostředky moc svou knížecí i sílu národu, slávu říše české znamenitě rozšířil. Mladší syn Boleslavův Strachkvas, vstoupiv do řádu sv. Benedikta a jméno Christan přijav, sepsal prý život sv. Václava. Latinská legenda, od starodávna

za dílo Christanovo považovaná, jest však, jak Dobrovský důkladně dokázal, docela jiného původu, pročež jen básníku dovoleno syna Boleslavova co spisovatele legendy té uvozovati.

DUBROVKA.

(Str. 36.)

Martinus Gallus, jenž byl živ v první polovici XII. století, vypravuje v kronice své, že Dubrovka (Dubravka), dcera českého knížete Boleslava I., hned při zasnoubení svém r. 965 pokřestění manžela svého, polského knížete Mečislava I., za výminku položila; dle zpráv jiných letopisců přiklonila teprv po zasnoubení srdce manžela svého líbezným chováním a výmluvností svou k víře Kristově.

STRANOV.

(Str. 39.)

Kronikáři, ovšem pozdějšího věku, Hájek a Balbin, vypravují, že na levém břehu Jizery, mezi Stranovem a Hrušovem r. 973 poslední válečné sbory českých pohanů Bratřimilem Hrušovským, aneb, jak Hájek píše, knížetem Boleslavem II. poraženi jsou. Balbin dokládá (Epit. rer. boh. l. VII. c. X.), že v jedné komnatě hradu Hrušova, dříve než tento ve švédské válce pobořen byl, obraz bitvy té na stěně malovaný viděl.

Rusalky dle domnění dřevních pohanských Slovanů byly bohyně vod (srovn.: O Rusalkách, od P. J. Šafaříka, Čas. Mus. 1833, sv. 3.)

PŘÍTEL.

(Str. 45.)

Jindřich II. kníže Bavorský, vnuk krále Jindřicha Ptáčníka, pokoušeje se po smrti císaře Otty I. o korunu německou, stal se sokem císaře Otty II. Avšak od tohoto v bitvě poražen, vzal útočiště k příteli svému knížeti českému Boleslavu II., jenž ani přemlouváním ani pohrůžkami císaře nedal se pohnouti, aby přítele nešťastného v ruce nepřátel jeho vydal. Otto II. tedy do Čech válečně vtrhnuv svedl u Plzně r. 976 bitvu, v kteréžto vojsko německé náramně bylo potřeno a císař sám přestrojen houštěmi Šumavy do Bavor prchnouti musel.

BŘETISLAV NA VELEHRADĚ.

(Str. 52.)

Kníže Oldřich svěřil synu svému Břetislavovi správu nad vojskem silným, kteréž r. 1028 vyslal k osvobození Moravy od Maďarů. Břetislav, píše Palacký (Dějiny nár. česk. I. díl 297), dokázal hned v prvním tomto boji všecku i chrabrost i jemnotu ducha svého. Jedním úprkem dobyv jako na překot celé země, poháněl před sebou pluky uherské, až konečně pokoj s králem Štěpánem uzavřený stanovil meze obou říší a pojistil Břetislavovi jméno vévody moravského. Praví sám v listině o tom vydané *), že zpomínaje

*) Listina tato, k zlomkům tak řečeným Monseovým náležející, jest v Bočkově diplomatáři Moravském i v Regestech Erbenových obsažena; zlomky Monseovy však, jak vůbec známo, mnozí z novějších badatelů veskměs za podvržené pokládají.

na moc a slávu starých knížat země moravské, cítil se v nejhlubším srdci až k slzám pohnuta, když přišel na svatá ona místa, kdež někdy křesťanství tak krásně bylo prokvetlo, když uzřel slavný někdy Velehrad ve zříceninách a chrámy boží v něm zpustlé a zohavené. — V pobožném nadšení ustanovil celou kořist uherskému vojsku odňatou vynaložiti na nové vystavení a nadání chrámů oněch, jakožto oběť kladenou na oltář toho, kterému zasvěceny a jehožto pomocí zase dobyty byly.

BITVA DOMAŽLICKÁ.

(Str. 63.)

Bitva, v kteréžto Břetislav I. vojsko německé králem Jindřichem vedené r. 1040 porazil, svedena byla u Kdyně, na kterémžto bojišti potom Čechové kapli sv. Václava na památku vítězství postavili. Pozdější však kronikáři vypravují, že Čechové slavné toto vítězství získali u vesnice Pivoňky, na severu od Klenče ležící. Dle Palackého táhl se hlavní proud vojska německého po řece Koubě ku Kdyni, a jinou pak stranou kázal král Jindřich markrabí Otovi obejíti vojsko české a utkati je s zadu; obě pak tato vojska byla od Čechů poražena. Poněvadž Domažlice u prostřed mezi Kdyní a Pivoňkou leží, a mimo to souditi lze, že i pověstný prosmyk Domažlický tenkráte byl taktéž zásekami opatřen a zbraní českou hájen: proto za dobré uznáno ponechati zde název „bitva Domažlická“, v prvním vydání těchto básní položený.

VRATISLAV.

(Str. 74.)

Vratislav, věrný spojenec krále Jindřicha IV., vynikal osobní statečností svou v bitvě u Fladenheimu, jižto Jindřich se sokem svým Rudolfem Švábským r. 1080 svedl. Voigt, jenž obšírně popisuje bitvu tuto v díle svém „Hildebrand als Papst Gregorius VII.“, klade výslovně, volaje se ke kronice Alberta Stadenského a souvěkého Brunona spisu „de bello Saxonico“, že kníže český Vratislav v boji tomto Rudolfovo královské kopí dobyl a je na památku s sebou do Čech vzal.

BOŽETĚCH.

(Str. 77.)

Poslední opat obřadu slovanského v klášteře Sázavském, Božetěch, obdivován byl od vrstevníků svých co výborný malíř a sochař. Ve krasoumě bylo jeho největší zalíbení, neboť netoliko maloval, ale i obrazy ve dřevě řezal, v kamenu tesal, nebo na soustruhu točil; vystavěv nově skvělejším slohem klášter a kostel svůj i náležitá k nim jiná stavení, ozdobil je a nadal hojně vším, čeho potřebí bylo. — U krále Vratislava požíval Božetěch větší přízně nade všecky jiné preláty zemské, tak že i biskupa Kosmasa k žárlivosti o to popudil; nebo když jednou u veliký svátek, sáhnuv do úřadu biskupova, Vratislavovi králi korunu na hlavu postavil, rozhněval se Kosmas a to tak velice, že ho z opatství ssaditi chtěl. Teprv když mnozí páni čeští za opata se přimlouvali, uložil mu mocí svaté obediencí tu neobyčejnou pokutu, aby, vydlabav ze dřeva krucifix, zvící jak on sám,

zanesl jej na vlastních ramenou do Říma i složil tam v kostele sv. Petra. A opat kajícně splnil vše, jak mu rozkázáno bylo. (Pal. Děj. I. 351.) Brzo po navrácení-se Božetěcha z Říma vzala liturgie slovanská konec svůj v klášteře Sázavském; nebo někteří údové řehole slovanské kláštera tohoto, usilujíce vší mocí, aby svrhli Božetěcha s důstojenství opatského, osočovali jej žalobami nejhrubšími, které, kdykoli vyšetřovány jsou, ukázaly se býti ničemnými, až konečně nástupce krále Vratislava, kníže Břetislav II., rozmrzev se nad neustálým tím škorpením, vyhnati kázal z kláštera i opata i svárlivé bratry a uvésti tam mnichy latinské z kláštera Břevnovského.

VĚZEŇ NA HAMMERSTEINĚ.

(Str. 83.)

Bořivoj II., panovník dobrý a lidumilý, zbaven byl stolce knížecího lstivým a bojovným Svatoplukem. Po smrti Svatopluka zmocnil se Vladislav, bratr Bořivojův, žezla vlády, avšak Bořivoj podnikl s ním krvavý boj o korunu. Mezitím vtrhnul na žádost Vladislava císař Jindřich V. do země, pravě že rozepři mezi bratry chce rozsouditi. Tu když přišli knížata česká, kázal císař Bořivoje zajmouti a v poutech zavésti na tvrdý hrad Hammerstein nad Rýnem (r. 1110). Později pak povolal Vladislav, jsa muž dobrého srdce, Bořivoje zpátky do Čech a jemu knížectví navrátil, podržev sobě toliko krajinu Zálabskou. Avšak svornost mezi bratřími netrvala dlouho, neb Bořivoj r. 1120 opět odešel z Čech a v cizině zemřel. — Malebné zříceniny hradu Hammersteinu,

na němž Bořivoj sedm let byl uvězněn, až posud na temeně vysoké skály na pravém břehu Rýna nedaleko města Andernachu se pnou.

VRŠOVCI.

O původu a příčině zášti Vršovců proti Přemyslovcům u souvěkých letopisců žádné zmínky se nečiní. Pozdější kronikáři se domnívají, že Vršovci, z pokolení praotce Čecha pocházející, na rod Přemyslův proto zanevřeli, poněvadž Libuše rolníka Přemysla za manžela sobě zvolila, nehledíc k rodu knížecímu Vršovců. Může býti, že pouhá mstivá vášeň od otce na vnuky dědičně přecházející příčinou byla vražedlných útoků jejich na rod Přemyslův; avšak i možno, že jistým politickým záměrům tímto způsobem průchod zjednati se domýšleli. Jaké tyto záměry byly, píše Zap v kronice své, „zdali jenom povýšení svého rodu na mysli měli, anebo zdali uznávali potřebu, aby Čechové více si přátelství s pobratřenými Poláky hleděli a těch škodlivých svazků s Němci zanechali, to nám již těžko rozhodnouti.“

I. DÝKA.

(Str. 86.)

Břetislav II. r. 1100, když lesem Zbečenským z lovu se vracel, zavražděn byl zlosynem nějakým jmenem Lorek; vražda tato prý se stala návodem Vršovců, Mutiny a Božeje. — Mstižádost Vršovců roznícena byla již dávno předtím, neboť následkem útoku na život knížete Jaromíra Vršovcem Kochanem r. 1003 u Zbečna učiněného byli tenkráte mnozí

z Vršovců na životě trestáni, o čemž svědčí Kosmas, jenž na r. 1003 klade: „Hic interfecti sunt Vršovici." — Výjev v básni této příliš fantastickým způsobem líčený souvisí ovšem jen chatrným pásmem s osnovou historickou.

II. LIBICE.

(Str. 90.)

Za panování Boleslava II. povstala mezi Vršovci a Slavníkovci, z jichžto rodu sv. Vojtěch pocházel, záhubná válka, ve kteréžto Vršovci přízní a pomocí mladého Boleslava (Ryšavého) převládali, až starý Boleslav obě strany k míru donutil. Když pak Soběslav Slavníkovic u císaře Oty III. na křivdy, ježto se rodu jeho v Čechách činily, sobě stěžoval, a pak ke knížeti polskému Boleslavu Chrabrému se odebral, zhoršil se velice stav bratří jeho v Čechách. Vršovci opět záští proti nim počali a tito na jediný hrad Libický obmezeni jsou, až pak i ten r. 996 obležen a útokem dobyt a bratří sv. Vojtěcha od Vršovců zrádně a ukrutně zavražděni jsou. Po 112 letech zastihla osudná pomsta rod Vršovců na místě samém, kde předkové jejich onen ohavný skutek byli spáchali. Mutina, hlava Vršovců, byl obviněn jako by srozuměn byl s Boleslavem králem polským a jemu nebránil do Čech vtrhnouti a zemi hubiti; protož kázal kníže Svatopluk jej s jinými Vršovci na župním hradě Vratislavi zavražditi. Jiní náhončí krutého Svatopluka jeli kvapem na Libici, kde Vršovec Božej s rodinou svou seděl; vrahové všedše do hradu obořili se na nebohou rodinu a zavraždivše Božeje i dítky jeho, hrad vyloupili a zapálili.

III. MATKA.
(Str. 93.)

Vršovců rod byl velmi četný a měl na velikých statcích svých znamenité množství lidu sobě oddaného. Ti, kteří nebyli uchváceni prvním hněvem knížete Svatopluka, postavili se na odpor, avšak marně, nebo konečně vyhlazeni jsou násilnou mocí knížete. Někteří z nich byli stínáni na Petříně u Prahy, jiní zabíjeni na ulicích a v domech. Též i nejmladší dva synové Mutinovi usmrceni jsou. První pokračovatel Kosmasa smrt jejich těmito žalostivými slovy popisuje: „Byla to pacholátka mravů spanilých, oblíčeje krásného a tak milostného vzhledu, že by ani výtečný umělec v kosti slonové ani malíř na stěně je tak zdařile vypodobniti nemohl. Patřili jsme, kterak nebožátka na náměstí byla vlečena, častěji volajíce: „ „Matičko má, o matičko má!“ “ Tu ukrutný kat oběma jako selátkům hrdélka nožem podřezal. Lidstvo v prsa se bijící prchalo, by nepatřilo, jak zlosyn tak ohavnou páše vraždu.“

V. POMSTA.
(Str. 99.)

Léta 1109 císař Jindřich V. s vojskem silným do Slezska vpadl, chtěje polský národ mečem a ohněm ku placení daně přinutiti; kníže Svatopluk, vrah Vršovců, se sborem Čechů k Němcům byl přirazil. Město Hlohov vojem císařským obleženo. Tenkráte Svatopluk časté tajné rady s císařem míval, k tomu ho chtěje nakloniti, aby Bořivoji, bratru jeho, všecku naději k opanování stolce knížectví

Českého odejmul. Jednoho večera, když Svatopluk, stan císařův opustiv, do tábora českého se vracel, přitočil se k němu neznámý jezdec a probodnul jej. Domnívalo se, že vrahem Svatopluka byl Jan, syn Vršovce Tisty.

SOBĚSLAV I.

(Str. 103.)

Soběslav I., za knížete uznán jsa po smrti bratra svého Vladislava I., byl co moudrý a spravedlivý muž od národu milován. Otto Černý, kníže Olomoucký, chtěje Soběslava se stolice knížecí svrhnouti, obrátil se ku králi německému Lotharovi o pomoc. Tento chopiv se příležitosti té, aby mohl vrchní moc králů německých nad Čechy dokázati, povolal jej před soud německých knížat do říše; Soběslav však odpověděl poslům královým: „Doufám v milosrdenství Boží a v pomoc Václava a Vojtěcha, svatých našich, že nebude země tato vydána v moc cizinců!“ Král Lothar vtrhnul tedy přes hory Krušné v tuhé zimě do Čech a v údolí Chlumském svedena bitva krutá, v kteréžto vojsko německé na hlavu jest poraženo. Původce války té, kníže Otto, padl a veliké množství hrabat a šlechticů německých přišli tu o život. Lothar s ostatkem vojska svého utekl se na blízký vrch, kde, vojem Čechův odevšad sklíčen jsa, musel prositi o pokoj. Soběslav uchlácholiv vojíny své po krvavé pomstě prahnoucí, odebral se do stanu Lotharova a jal se mluviti: „Ne proto bojovali jsme, vzácný pane, abychom ubližovali důstojenství tvému, nebo prolévali krev tvých milých, ale jen proto, že jsme nechtěli poddati šíjí svých pod jařmo zákonů nových, otcům našim neznámých. Nyní spravedlnost naše

došla potvrzení soudem božím, pročež není již příčiny k dalším sporům.“ Lothar ztvrdiv Boleslava na trůnu českém propuštěn jest na svobodu v pokoji. — Důkladně píší o bitvě té mnich Sázavský a Otto Freisingský; obšírné vypravování příběhu tohoto položil Raumer do díla svého „Geschichte der Hohenstaufen“ I. str. 310.

VLADISLAV KRÁL.

I. **SNĚM**, str. 107. — II. **PÍSEŇ POLNÍ VOJÍNŮ ČESKÝCH**, str. 111.

Kníže Vladislav II. přijal v Řezně korunu královskou z rukou císaře Fridricha I., jenž získati chtěl pomoci českého panovníka k výpravě proti Milánu. Pražský biskup Daniel, státník onoho věku nad jiné vynikající, nejvíce k tomu přispěl, že Vladislav žádost císařovu vyplnil a tažení do vzdálené země podniknul. Když však Vladislav na sněmu zemském jal se mluviti o výpravě proti Milánu, někteří z předních pánů českých těžce to nesli, že věc tak důležitá uzavřena jest bez jejich vědomí a že Čechy k válce zahraničné zavázány jsou. Někteří tak velice prý se rozhorlili, že pokládali za hodného smrti, kdokoli králi k tomu radil. To směřovalo proti biskupu Danielovi; aby ho uhájil, řekl král, že z vlastního puzení přislíbil císaři pomoc za proukázanou sobě čest, že nikoho nenutí k válčení; kdo půjde s ním, tomu že chce odplatiti službu poctou náležitou; komu se to nelíbí, ať prý zůstane doma a hoví sobě mezi ženami.

Toto volání k bojovnému duchu národnímu zdařilo se lépe nežli všeliké důvody politické; brzy nemluvilo se než

o válce a Milánu. „Celá Praha,“ vypravuje očitý svědek Vincentius, „rozléhala se písněmi o nové výpravě a o pokoření hrdého Milána; všude zbraně sbírány, čištěny a opravovány; sám rolník opouštěje pluh a rádlo počal se cvičiti štítem a oštěpem.“ Mnohé líce ženské, praví týž spisovatel dále, polilo se slzami, když nastala choti doba loučení; nejedna mladice chválivši ještě nedávno chrabrost milencovu nevěděla nyní, jak sobě počíti, nejedna manželka volala chotě nazpět, aby s pláčem ještě políbila jej a dítky spolu plačící ještě jednou jemu líbati dala. (Pal. Děj. nár. Č. I. 2. str. 48.)

IV. ADDA.
(Str. 116.)

Podle zprávy Vincentia, jenž spolu s biskupem svým Danielem v českém vojsku do Lombardie táhnoucím se nalézal, popisuje Palacký přechod Čechů přes rozvodněnou řeku Addu takto: „Všecky mosty na řece byly strženy, všecky brody lidem bojovným osazeny a hájeny. — Asi míli pod císařovými postaveny byly stany Vladislavovy. O poledni dne 23. července, když král s bratrem Děpoltem a biskupem Danielem obědvali, křik radostný zdvihl se v ležení u břehu; i pospíchal tam. Smělý bojovník český Odolen Střížovec, odváživ se prudkosti řeky, pustil se byl přes ni v průvodu dvou druhů. Když octnul se v nejsilnějším peřeji, proud unášel jej tak mocně, že se zdálo, jakoby potácel se brzy pod koněm brzy nad ním: nicméně dostal se šťastně na druhý břeh, a za ním také druh Bernard Soběslavic, kdežto třetí méně srdnatý v polovici proudu nazpět se obrátil.

Král Vladislav, vida je na protějším břehu, dal v okamžení udeřiti v bubny; „jako ti dva,“ pravil, „může i tisícero jiných přepraviti se!“ Tudíž vrhnul se první do proudu, za ním celé oddělení vojska, kteréž u něho bylo. S vítězným hlukem vrhli se Čechové na houfy Milánských. Když pak z německého ležení spatřily se najednou neobyčejné pohyby mezi Milánčany, domníval se císař, že jim přibylo vojska ku posile: ale brzy vytrhly jej z omylu k radostnému jeho překvapení známé zvuky bubnů českých a zmatečný útěk nepřátel. Sotva uvěřil očím svým, dívaje se na krále, an dělal přípravy k opravení mostu, co zatím chrabrému jeho bratru Děpoltovi dána úloha, honiti překvapené nepřátely až do noci co nejdále možná.“

V. DACIO.

(Str. 121.)

Císař Fridrich ustanovil odbojné město Milán přísným sevřením a hladem donutiti, aby se vzdalo. Celá moc císařova rozestavena jest okolo města v sedmeru velkých odděleních, z nichž každé háјeno jest zvláštními okopy. Mezi městem a ležením přiházely se půtky každodenně; hlavní výpad učinili Milánčané dne 6. srpna pod večer proti dvěma prvním oddělením německého vojska, ježto stály nejblíže brány sv. Dionysia; Čechové i tu rozhodli boj, kterýžto popisuje očitý svědek Vincentius takto: „Nastala bitva, s obou stran nejstatečnější bojovníci padají. Kníže Ludvík (bratr císařův) znamenav, že nepříteli odolati nelze, poslal ku králi českému posly s prosbou, aby jemu s vojskem svým ku pomoci přispěl. To slyšev král český kázal v bubny

udeřiti, a bez prodlení s plukem svým na pomoc bojujícím spěchal, což když znamenal Ludvík, snažil se útoky Mediolánských tím statečněji odrážeti. Mezitím sám král český v lesknoucím se hávu svém udeřil se zástupem svým na první voj Milánčanů, a velitele jich a praporečníka Dacia kopím svým probodl, tak že smrtelně raněn padl. Ostatní vojínové čeští vrhají se na nepřátele, štít o štít se tře, noha nohu tlačí a silné rány udatných mužů se rozléhají. — Od večera až do svítání trvá boj. Milánští konečně ztrativše velké množství lidu a nemohouce odolati ranám Čechův, útočiště hledají za hradbou městskou, vojskem českým až k samým branám pronásledováni jsouce.“

VI. CHIARA VALLE.

(Str. 124.)

Vincentius pokračuje v popisu svém bitvy před Milánem takto: „Přemnozí z našich bojovníků vrátili se raněni do stanů svých. V bitvě té padli co udatní lvové ve květu věku mladického Mikuš, Ota, Zvěstek a Heralt, vnuk velkého Hrabiše, ježto jsme s pánem naším Danielem, biskupem Pražským, v opatství Chiara Valle, nedaleko od Milána vzdáleném, s velkou žalostí pochovali.“

VII. KORUNA.

(Str. 129.)

Zmáhající se hlad, nemoci a vnitřní rozbroje donutily konečně hrdé měšťanstvo Milánské prositi císaře o pokoj; prosbě té naklonil se císař Fridrich na přímluvu krále českého a přijal na milost město pokořené pod tuhými

ovšem výminkami míru. — Přední mužové z města kráčeli po dvou od bran městských až ke stanu, kdežto císař seděl na trůnu: nejprvé kněžstvo, potom představení měštští bosonozí, každý nesa nade hlavou nahý meč. Při slavné mši, kteroužto smíření císaře s Milánskými bylo posvěceno, vstavil císař králi Vladislavovi na hlavu korunu drahocennou, kterouž byl nedávno obdržel darem od krále anglického. (Pal. Děj. I. 2. str. 55.)

POUSTEVNÍKA POHŘEB.

(Str. 131.)

Soběslav II., zkusiv mnoho bídy za 12letého vězení svého na Přimdě, byl sice muž mravů neuhlazených, avšak měl srdce útrpné a ujímal se rád lidu obecného proti křivdám úřednictva a mocných pánů, byl tudíž u obyvatelstva sedlského velice oblíben, od pánů však potupně „knížetem sedlským" nazván. Byv sokem svým knížetem Fridrichem poražen v rozhodné bitvě na polích mezi Vyšehradem a Prahou, utekl se na hrad svůj Skálu. Po dlouhém vzdorování moci nepřátelské opustil konečně hrad ten a z Čech se odebral; zemřel r. 1180, neví se kde. Tak historie; básník však, chtěje poměr nešťastného panovníka k lidu obecnému vytknouti, uchýliv se od zprávy dějepisné klade, že Soběslav ve skalách nad Jizerou se vypínajících co poustevník se skrýval a tam život svůj též dokonal.

SEKERKOVÉ.

(Str. 136.)

Císař Fridrich I. přinutil pány české, aby Fridricha, syna krále Vladislavova, jehož ze země vypudili, opět za panovníka přijali; spolu však udělil císař léno země Moravské Konradovi Ottovi knížeti Znojemskému, nazvav jej moravským markrabím, tak aby tuto zemi držel od samého císaře a jen jeho, ne pak knížete českého byl poslušen. Oddělením Moravy od Čech myslil císař napotom tím snáze panovati knížatům obou zemí. Pánové, bojíce se krvavého hněvu jeho, podrobili se těmto rozkazům. (Tomek, Děje král. Česk. str. 78.) Avšak kníže Fridrich, upevniv se na trůnu českém, vypravil r. 1185 bratra svého Přemysla s vojskem do Moravy proti Konradovi Ottovi, aby ho přinutil ku předešlému poslušenství. Přemysl vtrhnul do země Znojemské a setkal se s Konradem v bitvě krvavé u Loděnic, kteroužto bitvu souvěký Gerlach takto popisuje: „Na místě Loděnice nazvaném krvavý a dlouho nerozhodný boj byl sveden, tak že hřmot a křik bojujících, dusot koňův a břinkání mečů bylo doslýchati až i v klášteře Kunickém, vzdáleném více než míli od bojiště. Vilém, zakladatel chrámu Kunického (Rosa coeli), vzal přes krunýř liščí krzno do bitvy, které nesčíslnými ranami rozpícháno bylo, onť však i s bratrem svým Oldřichem šťastně z bitvy vyvázl. V seči té tak veliké množství českých a moravských bojovníků padlo, že do jediné jámy jich 10, 15 i 20 uvrženo, pak rumem a kamením zavaleno bylo.“

Pověst o Vršovci Ratiboru a jeho soudruzích, kteří prý z Polska Čechům ku pomoci přispěli, zakládá se pouze na zprávách pozdějších kronikářů Hájka, Pulkavy, Lupáče atd.

BRATŘI.

(Str. 143.)

Po smrti biskupa knížete Jindřicha Břetislava vybaven jest Vladislav, nejmladší syn někdy krále Vladislava, z vězení a nastolen na stolci knížecím. Přemysl, bratr jeho, zvěděv o tom a co starší domnívaje se míti lepší právo k panství, sebral přátely své, mezi nimiž byl nejpřednější župan Černín, a pospíchal z ciziny domů, aby se pokusil podruhé o dosažení žezla českého. Přitáhl s vojskem svým ku Praze; proti němu se vyzdvihl Vladislav a ačkoli, praví souvěký Gerlach, převýborné vojsko měl, postoupil stolec vlády bratru svému Přemyslovi, chtěje blažící pokoj zemi a sobě lásku bratra zachovati.

KRÁLOVNA DRAGMÍRA.

(Str. 147.)

Dagmar (Dragmíra) byla dcera krále Přemysla Otakara I. z matky Adléty, s nížto se Otakar, stana se králem, rozvésti dal. Provdána byla Dragmíra za krále dánského Valdemara Vítězného r. 1205. Dánské letopisy, pověsti a národní písně líčí s nadšením blahé působení sňatku tohoto. Skvělou řadou slavných činů byl pokoj v Dánsku upevněn za Valdemara II.; severní Polabané jsou žezlu dánskému podrobeni; hrdé a dotíravé požadování císaře německého nalezlo slušného odporu; nová města se zakládala, rolnictví se zmáhalo, obchod kvetl. Za této skvělé doby přišla Dragmíra do Dánska, a sláva země té za živobytí milostné královny ještě skvěleji se množila. Na prosbu Dragmíry propustil král z vězení biskupa Valdemara, jenž z královské krve pocházeje žádal, aby jemu

díl dánské říše odstoupen byl; když pak žádost jeho byla oslyšena, s nepřátely vlasti své se spojiv, zemi dánskou plenil, načež jat byl a do tuhé vazby dán.

R. 1209 porodila Dragmíra syna, jenž později za krále provolán, od lidu Valdemarem Dobrým nazván byl; než mladý král předešel smrtí otce svého. Dragmíra zemřela po osmiletém manželství dne 24. května 1213, v 26. roce věku svého na hradě Ribbe, a pochována v Ringstedu v hrobce královské. Valdemar zdržoval se právě po šťastně skončené výpravě na hradě svém Skanderburku, když žalostnou zprávu o těžké nemoci milované choti své obdržel. Děsnou jízdu jeho ze Skanderburku do Ribbe opěvuje píseň národní. Staré pověsti dánské, velebíce krásnou a dobrotivou dceru České země, kladou, že Dragmíra procitnouc z mrákot smrti prosila manžela svého, aby milosrdenství prokazoval nešťastným a opuštěným, a pak že vysílala modlitby k nebi o blaženost země a štěstí chotě a synáčka svého. Dále praví pověst, že zpověd její obsahovala jen jediný hřích, že totiž jednou v neděli hedvábné rukávy roucha svého vroubila; avšak, praví pověst, to jí pán Bůh odpustil a nyní andělé po ní touží a nebešťané radostně vítají přemilou dušičku. (Naučný slovník: „Dagmar“. Obšírně jedná o královně Dagmaře můj článek v Čas. česk. Mus. 1846.)

II. SKALDŮV ZPĚV.

(Str. 152.)

Skaldové byli básníci skandinavských národů, kteří za dávných časů netoliko skládali a pěli písně rekovné, nýbrž i osobně provázeli krále své do bojů, aby tím živěji válečné

činy panovníků opěvovati mohli. V básni naší, dle spůsobu podobných nordických zpěvů nerýmované, opěvuje skald bitvu, v kteréžto Valdemar II. s pomocí knížete slovanského Niklota porazil hraběte Holštýnského Adolfa III., tak že tento jen kvapným útěkem život svůj zachrániti mohl.

HODY KRÁLE VÁCLAVA I.

(Str. 161.)

Vladislav, syn krále Václava I., zasnouben jsa s Gertrudou, dcerou vévody Fridricha Bojovného, zdědil s ní Rakousy a Štyrsko. Když toho času (r. 1246) kníže Mečislav z rodu Piastova bez dětí byl zemřel, poddávali se i stavové knížetství Opolského pod panství kralevice českého.

Přítomnost vítěze nad Tatary při hodech, k oslavení rostoucí moci koruny české na hradě Pražském odbývaných, odůvodňuje se podstatně dějepisem, neboť teprv čtyry léta byla uplynula od slavného vítězství nad Tatary u Olomonce, velebeného v Kralodvorské básni „Jaroslav“, kteréžto ohlas ozývá se při hodech krále Václava I.

PŘEMYSL OTAKAR VELKÝ.

I. VSTUP

(Str. 166.)

Přemysl Otakar II., jakkoli muž povahy ušlechtité a panovník slavný i rekovný, nicméně nebyl přítelem národnosti české, neboť počal v rozsáhlejší ještě míře než otec a děd jeho zaváděti živel německý do České země, rozprodávaje pomezní lesnaté krajiny a kusy země na královských stat-

cích německým osadníkům. Vypudil taktéž ze župních sídel obyvatelstvo české a Němce tam uvedl, kteří tu dle německého spůsobu a práva města zakládali. Tak se i dělo na podhradí Pražském, nynější Malé straně. „Z jara r. 1257“ vypravuje souvěký letopisec, „vyhnal král Otakar Čechy z podhradí a usadil tam cizozemce“ (Cosmae contin. p. 390). „Rozmnožením německého obyvatelstva“ píše Tomek (Děje král. Česk. str. 150) „a udělením jemu přednosti před domácími zasadil Přemysl símě nových, dlouho trvanlivých třenic v zemi, kteréž po mnohém utrpení národu od pyšných cizinců přinesly ovoce krvavé.“ Tím tedy odůvodněna jsou slova v básni naší položená:

„Běda, že jsi srdce svého lidu
Sobě k srdci poutat obmeškal:
Tím se zbořil základ tvého klidu,
Nad tebou tvůj anděl zaplakal.“

II. KTERAK KRÁL OTAKAR POLE SBÍRAL.

(Str. 168.)

Hned po smrti otce svého, krále Václava I., povolal nástupce jeho Přemysl na hrad Pražský všecky pány, kteří od času války mezi ním a králem Václavem obdrželi statky korunní v odměnu za služby tomuto prokázané. Dostavivše se na hrad nuceni jsou odříci se statků nepravým spůsobem nabytých. Tím ovšem mnozí z pánů českých na krále svého zanevřeli, zvláště pak mocní Vítkovci, kteří znamenitou újmu statků svých tudíž utrpěli. — Zmínky o názvech k rodinným jmenům přidaných: ze Žebráka, Chudenice, Chudoba atd. vyskytují se teprv u kronikářů pozdějších věků.

III. PÁNOVÉ ČEŠTÍ.

(Str. 171.)

Pověst o Hynkovi z Valdšteina, jenžto se čtyrmecítma jinochy, syny prý a vnuky svými, přirazil k vojsku králem Otakarem k tomu cíli sebranému, aby Prušané, národ kmene litevského, na víru křesťanskou násilím obráceni byli, vyskytuje se v kronikách věku pozdějšího, poskytujíc pouze látku básnickou.

IV. OTAKAR V SAMBII.

(Str. 175.)

Král Otakar, vtrhnuv s vojskem 60.000 bojovníků silným do Sambie, porazil vzdorující jemu pohany v bitvě veliké, načež přednější z lidu litevského pokřestiti se dali.

Pověst o zajatém náčelníku, jemuž král český kázal, aby mínění své o síle pluků křesťanských projevil, nalézá se teprva v pozdějšího věku kronikách.

V. ČECHOVÉ U MOŘE BALTICKÉHO.

(Str. 177.)

Otakar II., podrobiv litevské Prušany, založil město Královec (Königsberg), asi hodinu od břehu moře baltického na pahorcích se rozkládající.

Mělť se Otakar ku pokřestěným Litvanům laskavě, ale tím více utiskovali je pak rytíři řádu německého, jimž bylo panství nad nimi odevzdáno.

VI. KORUNA CÍSAŘSKÁ.

(Str. 180.)

Souvěký pokračovatel Kosmasa obšírně vypravuje, kterak arcibiskup Kolinský s jinými pány německými od volenců říše k Přemyslovi posláni jsou se žádostí, aby král Český důstojenství císařské přijal. Přemysl, svolav pány a rytířstvo české, oznámil jim, co jemu od poslů říšských podáno bylo, při tom od nich žádaje rady, co má vyslancům za odpověd dáti. — Ondřej (z Řičan), komorník království Českého, jenž byl nad jiné výmluvnější, takto promluvil: „O veleslavný králi Český a pane náš! rozvaž, prosím, sám u sebe, kdo z lidí smrtelných může se tvé moci přirovnati. Pán Bůh na nebi kraluje, a ty dopuštěním jeho na zemi panuješ i nad knížaty, a není žádného, jenž by směl se protiviti vůli tvé. Neznámé a nejisté věci jsou, ku kterýmž tebe potahují cizí národové; seď na stolci otců svých; moc a sláva panování tvého rozhlášena jest po všech krajinách světa, jméno tvé ozývá se po březích moře a dle kynutí tvého sami knížata se spravují. Ano, v případu potřeby bude sám císař poslušen tvému velení a mečem i štítem tobě ku pomoci přispěje.“ Otakar slyšev těchto řečí naklonil se k nim, a moha volně a svobodně přijíti důstojenství císařského, od sebe je odstrčil. (Script. rer. boh. p. 417.)

VII. PORÁŽKA MAĎARŮ.

(Str. 183.)

Zachovaly se hojné souvěké zprávy o veliké bitvě a slavném vítězství krále Otakara u Kressenbrunnu nad Maďary získaném; mezi těmito vyniká zpráva samého krále

českého v listu k papeži Alexandru IV. obsažená (viz Pal. Gesch. v. Böhm. II. 1. 176 atd.).

České vojsko rozložilo se na pravém, uherské na levém břehu Moravy. Když obě vojska více dní proti sobě stála na prázno, umluveno mezi králem českým a Belou IV., uherským panovníkem, aby Otakar udělal Uhrům místo k volnému přechodu na pravý břeh Moravy, načež král český, ucouvnuv s pluky svými nazpátek, rozdělil je daleko od sebe. To zpozorovavše Uhři neočekávali času k bitvě dle úmluvy určeného, nýbrž přebrodivše se tajně v noci přes řeku, přepadli z nenadání zástupy Otakarovy u vsi, řečené Kressenbrunn. Tu Otakar první útok Maďarů se svými muži železnými statně odrazil a svolav všecky zástupy vzdálené v hromadu svedl bitvu krvavou, v nížto Uhři neslýchanou porážku utrpěli. 18.000 mužů zabilo na bojišti, ostatní hnáni jsou do řeky Moravy, v nížto 14, dle jiných zpráv 16 tisíc mužů vojska uherského utonulo. O hrozné bouři, ježto se tenkráte strhla, a kterak Morava, vodopády z oblohy se chrlícími rozvodněná, se pozdvihla, vypravuje obšírně Kosmasův pokračovatel. (Script. rer. boh. I. 397.)

VIII. VÍTKOVCI.

(Str. 187.)

Příčinou nešťastného pádu krále Přemysla Otakara byli z veliké části pánové, jimž korunní statky, ježto v nepravém držení měli, odejmuty byly. Zvláště páni z Rosenberka z téléž příčiny zahořeli záští proti králi svému. Vítkovci Sezimovi z Klokot a z Landšteina odejmul král Otakar hrad pevný Hradiště a založil při něm nové město na místě, kde později

*

od Husitův nynější Tábor byl vystaven. Páni Rosenberští (Vítkovci), zanevřevše na obyvatele nového města, přepadli je velikou mocí právě o výročním trhu a město spálili a pobořili. — Stará báseň z XV. stol. „Král Přemysl Otakar a Záviš“ (viz Mus. Čas. r. 1828) klade, že město Hradiště páni z Rosenberka v držení měli a Otakar že se snažil města tohoto zradou dobyti, nebo prý měšťané někteří králi příchylni byli:

„ale pan Sezema, když to zvědě,
bratřím svým takto povědě:
dříve než bez naší vuole míti bude,
chcemeť je raději ohněm spáliti.
I spálichu město Hradiště,
v trh najvětší když běše.“ —

„Na Pražském mostě nesmí se ozvat český hlas.“

Podotknutá stará báseň praví, že Otakar nechtěl, by na Pražském mostě který Čech byl slyšán, a Dalimil slova Přemyslova uvozuje:

„Chcu Petřín povlakú německú potříti,
a na Pražském mostě nebude Čecha vidieti.“

Nicméně znamenati třeba, že udání toto pochází od spisovatelů nakloněných straně králi Otakarovi nepříznivé, že tedy ne-li zcela nepodstatné, alespoň zajisté jest přehnané.

IX. KUNHUTA.

(Str. 190.)

Záviše z Falkenšteina, hlava Vítkovců, „vybraný rytíř mezi rytíři“, jak jej Dalimil nazývá, jest osobnost historická, leskem romantickým ozářená a tragickým osudem

svým pověstná. Byltě Záviše muž nad jiné vzdělanější, o němž domníváno, že básně v Kral. Rukopisu obsažené, mezi nimiž, jak známo, milostná píseň „Ach ty róže, krásná róže“ se nalézá, od něho pro královnu Kunhutu sebrány, z části snad i skládány byly. — Svrchu uvedené skládání z XV. století praví, že Otakar pana Záviše z Falkenšteina proto ze země vypudil, poněvadž u králové „na freji byl“.

X. LIST.

(Str. 193.)

Na večer před osudným dnem sv. Rufa povolal Otakar přední vůdce vojska svého k sobě a vkročiv neozbrojen mezi ně pravil, kterak jej listem z ležení nepřátelského výstraha došla, že ve vojště jeho zrada proti němu se kuje; „jest-li tomu tak,“ zvolal, „nechť vystoupí zrádce a na místě mne usmrtí; neboť lépe, abych dnes sám padl, než aby zítra tisíce věrných bojovníků se mnou zahynuli.“ Vůdcové však svatou přísahou se králi svému zavázali věrně a statečně s ním bojovati (viz Palacký Gesch. v. Böhm. II. 1. 271). —

„A páni znaku hvězdy, trojříčí, orlice,
Lva, ostrve a lekna pozdvihli pravice.“

Hvězda jest znak pánů ze Šternberka; *polotrojříčí* znak pánů z Litic, Potenšteina, Risenberka, z Černína; *orlice* znak pánů z Janovic, ze Žirotína, Kolovrat; *lev* znak pánů z Lemberka, Vartemberka, z Michalovic, Valdšteina; *ostrev* znak pánů z Lipé, Dubé, z Ronova, z Lichtenburka; *lekno* znak pánů z Kounic, Martinic, Choustníka.

XI. ZÁVIŠE A MILOTA.

(Str. 196.)

Záviše z Falkenšteina, jehož Otakar pro zradu ze země byl vypověděl, přišel před bitvou na Moravském poli k vojsku královu a vznesl skrze posla prosbu na Otakara, aby jej opět na milost přijal a dovolil, aby v nastávající bitvě jemu k pomoci přispěti směl. Avšak král již nevěřil jemu a k sobě ho nepřipustil.

„Za krev bratra prolitou katem
Lev hrdý musí život svůj dát!“

Beneš z Benešova a z Falkenšteina, tajný rada krále Otakara, byl r. 1265 ze zrady nad králem svým obviněn, hrdla odsouzen a na hradě Veveří sťat; bratr pak jeho Milota z Benešova a z Dědic za nevinného uznán a později na úřad nejvyššího komorníka země Moravské povýšen. Jemu svěřil Otakar oddělení vojska zanechaného v záloze, ježto v rozhodné době bitvy na poli Moravském králi ku pomoci přispěti mělo. Když však Otakar velel, aby Milota na nepřítele již ve zmatek uvedeného udeřil, tu vyvedl Milota zradu, obrátiv se s vojskem svým na útěk a i jiné zástupy, kteří ještě táhli ku pomoci, na cestě obrátil, pravě, že již po bitvě a vojsko královo poraženo. Příčina hanebného jednání Miloty byla bezpochyby žádost dlouho utajená, aby se nad králem za to, že bratra jeho odpraviti dal, pomstil.

XII. MORAVSKÉ POLE.

(Str. 200.)

„Za Dunaj, tam do rakouské hradby
Zavezli ti krále krvavého.“

Tělo krále Otakara rozkázal císař Rudolf do Vídně vézti, kdežto v klášteře Minoritském třicet neděl nepohřbeno leželo, aby se každý naň podívati a že Otakarovo jest, svědčiti mohl; z Vídně pak do Znojma přeneseno a tu v chrámě Minoritův pochováno, až pak léta 1296 rozkazem krále Václava, syna Otakarova, do Prahy odvezeno a v kostele sv. Víta žalostivě pohřbeno bylo.

„Zanevřevše na přísného soudce
Mstili vraždou vlastní zloby vinu.“

Otakar znamenaje zradu nevěrného Miloty, nestál již o život svůj, i uvrhnul se tam, kde byla seč nejlítější. Sám císař Rudolf praví v listu svém k papeži Řehoři X.: „Král český nechtěl ustoupiti, nýbrž obrovským i duchem i namáháním s podivuhodnou udatností se bránil.“ — V tísni boje padl pod ním kůň, i klesl král na zem a obklopen od nepřátel, raněn a odňata jemu zbraň; i v tom přihodil se rytíř Berthold Šenk z Emmerberka, Rakušan, jehož bratr byl někdy pro zločiny k rozkazu Otakara popraven. Ten poznav krále vylil na něm pomstu svou a bezbranného probodl, kterýž zahynul ranami as sedmnácti. (Tomek, Děje král. Česk. str. 163.)

„ . . . . . těla hajitelů vlasti
Na bojišti přehrozném se věží.“

V listu svém k papeži píše císař Rudolf, že v bitvě té znamenitější z pánů českých padli. Jména jejich, bohužel, souvěcí dějepisci nezaznamenali; jisté však jest, že s jedinou výminkou Miloty z Dědic prameny naše žádného zrádce ve vojsku Otakarově neznají. (Srovn. Pal. Gesch. v. Böhm. II. 1. 274.)

„Běda, běda! Ruka našich vnuků
Pamět slávy vlastní tam rozrývá!“

Připomenouti třeba, že tyto a následující řádky básně té psány byly před 26 lety, a že od té doby poměry národnosti české utěšenějšího pohledu nabyly.

VIDĚNÍ.

(Str. 204.)

Jak ukrutně Otto Braniborský, jemuž po zahynutí krále Otakara správa království Českého svěřena byla, v naší vlasti sobě počínal, ji loupil a hubil, a jaké následky z hrůzné této vlády povstaly, to vše Kosmasův pokračovatel co očitý svěděk živými, ač strašnými barvami vyobrazil. Martin Pelcl v kronice své děsnou tuto dobu dle zpráv onoho souvěkého svědka takto popisuje: „Vladař země České kázal svým Braniborcům, aby se v zástupích po vší zemi rozešli a Čechy hubili. Čechové to slyšíce a zvláště ti, kteří ve vsích neohražených bydleli, opustivše své příbytky, s ženami a s dětmi i se svým dobytkem v lesích a skrýších obývali tak dlouho, až zima přišla a sněhové spadli, tu je teprv Braniborci jako slední psi zvěř lesní vyhledávali a jímali, je loupili a rozličnými mukami mučili, chtíce od nich peněz míti; kteří čeho dáti neměli, s těch šaty ano i košile pobrali. — Okolo Mělníka a jinde mnozí sedláčkové, kteří peněz dáti nemohli, i do Labe uvrženi a stopeni, jiní až do smrti trápeni, mečem zmordováni, ohněm spáleni a jinými ukrutnými spůsoby o život připraveni jsou. Role a polní hospodářství ladem ležela. Z toho vznikl hlad mezi lidmi.

Sedláci a řemeslníci, rozprodavše svých nábytků, žebrat chodili. Do měst Pražských puštěni jsouce almužny prosili, měšťanům jídla od ohně brali, aby hladem nezašli. Potom když brány městské zavřeny byly, lid ten hladový okolo Prahy mrchy scíplých koní, psů a jiných hovad požíral, a že čas zimní nastal, mnozí před branami pomrzli. Některé matky, lásky mateřské zapomněvše, své děti zabíjely a jedly; ve vsi Hora řečené, k chrámu Žateckému náležející, dcera vlastní svou matku zabila, na kusy rozsekala, pekla a snědla. Jiní oběšené s šibenic sňavše jich žráti sobě neošklivili. — Potom pak počal býti veliký a náhlý mor. Taková rána morová když se víc a více rozmáhala, v Praze někteří domové, z kterých lidé vymřeli, pusti zůstali. — Obec Pražská zjednala mnoho dělníků, kteří prostranné jámy kopali tak, aby se do každé as tisíc těl mrtvých zahrabati mohlo. — Na jaře, když země rozmrzla, vozili těla mrtvých za bránu a tu je pochovávali, a tak se počítalo, že na 20.000 měšťanů v Praze od moru pomřelo. Venku po krajích třicetkrát více, t. 600.000 lidí morem tím zahlazeno bylo.

DUHA.

(Str. 207.)

Pokračovatel Kosmasův vypravuje na r. 1283: Při konci tohoto roku, t. šestmecítmý den prosince ukázala se nad Prahou duha velmi jasná a veliká, všecko město obloukem svým od severu k jihu obkličující. Taková věc že se času zimního ukázala, všickni se divili a z toho mnozí soudili, že bude pokoj v České zemi, neb jako duha bouře zasta-

vuje, tak Pán Bůh všemohoucí svou milostí takové bouřky a těžkosti lidské že zastaviti a přetrhnouti ráčí. — A stalo se tak, neboť přijeli poslové do Prahy, pravíce že Václav, kníže český, do Čech jede.

PĚVEC NEZNÁMÝ.

(Str. 210.)

Za krále Václava II., syna Otakarova, panoval v Čechách blažící pokoj, země po krutých nehodách předešlé doby zotavená a hojnou úrodou požehnaná radostně prospívala a kvetla; i meze říše České rozšířeny jsou získáním veliké části Slezska a království Polského. Tu umínil sobě král Václav slaviti své a Juty, milostné choti své, korunování s takovou slávou a nádherou, jaká byla vídána někdy u dvora otce jeho Otakara.

Tu bylo hostů jeho 28 knížat z rozličných zemí německých, nade všecky jiné nejslavnější Albrecht Rakouský, který přijel se sedmi tisíci koní, neb podle četného komonstva počítala se sláva knížat. Všichni hosté, domácí i cizí, kteří přišli, měli s sebou koní dohromady 191.000; na Pražském trhu kázal král učiniti studně, ze kterých víno teklo. Veliká byla skvostnost v oděvích královských; toliko koruna cenila se na dva tisíce hřiven, meč a štít za tři tisíce. Tu k hodům královským vystaveno bylo veliké stavení dřevěné na lukách při Vltavě, kdež nyní jest Smíchov. Rytíři v turnaji se potýkali, ve městě tancovali a veselili se, domy měšťanů pokryty byly sukny a šarlaty skvostnými, a v noci všecko slavně osvíceno mnohými pochodněmi.

(Tomek, Děje král. Česk. 173.) — Souvěký annalista píše o slavnosti té: Rex Bohemiæ, filius Ottochari, curiam celebravit, qualem unquam aliquis regum, nec Assyrius nec Salomon creditur celebrasse. (Annal. Colmar. apud Urstis. II. 30; srov. Pal. Gesch. v. Böhmen II. 1. 374.)

„Podál stolce královského stojí
Mladý pěvec....
Ten germanských zvuků píseň zpívá.“

Známo, že za posledních Přemyslovců jazyk a zpěv německý zvláště u dvora královského byl oblíben. Otakar II. dal dodělati Ulrichem z Turlina báseň Wolframa z Eschenbachu „Willehalm“. Německý básník Heinrich z Friberka dokončil Gottfrieda Strassburského báseň „Tristram“ pro českého pána Raimunda z Leichtenburka. Dle německých básní Gottfrieda Strassburského, Heinricha z Friberka a jiných skládána česká báseň „o Tristramu a Isaldě“. Báseň „Tristram“ opěvuje dobrodružství rytířská, vilnou lásku a požívání rozkoše. — Srovnavše toto a podobná cizozemská skládání s památkami básnictví českého XIII. a XIV. století nalézáme, že v mravním ohledu staročeské básně vysoko se povznášejí nad souvěká skládání romanských a germanských národů. Kdežto v osnově těchto, byť i cenou poetickou vynikajících básní, baženi po rozšíření vlády, dobývání cizích zemí, zlata a krásných dívek přední místo zaujímá, shledáváme, že v našich domácích básních hájení domova před násilím cizinců a láska k vlasti zbožnou myslí pojatá v popředí vystupují. Protiva mezi živlem cizozemským a tímto domácím vytknuta jest v básni „Pěvec neznámý“.

HORNÍCI.

(Str. 219.)

Císař Albrecht spojiv se r. 1304 s papežem, rozkázal králi Václavovi, aby jemu vydal korunu uherskou i polskou, i aby jemu postoupil přebohaté stříbrné doly Kutnohorské na šest let. Král Václav sebrav rychle vojsko vtrhnul do Uher a přitáhl až do Budína; tu vzal syna svého i s korunou uherskou a vrátil se s ním zpátky do Prahy. Císař Albrecht vtrhnul se silným vojskem do Čech, plenil zem přehrozně a přitáhl až ke Kutné Hoře, neb její poklady lákaly jeho lakomost nejvíce. Ale Horu hájili statečně pan Jindřich z Lipé a pan Jan z Vartemberka, i bylo marné jeho úsilí. Mnoho lidstva mřelo na rozličné nemoce, kteréž přičítali vodě z blízkého potoka, pravíce, že horníci napustili ji utrýchem. Konečně přiblížilo se vojsko Václavovo, i neosměliv se Albrecht bitvu s ním svésti, zdvihl se se vším vojskem svým a obrátil se spěšně ze země. (Tomek, Děje král. Česk. str. 176.) O tom, že horníci jedovaté látky do potoka Vrhlice vpustili, píše výslovně Beneš z Weitmile: „Fuliginem purgamentumque scorearum argenti — fluvio ibi decurrenti caute miscuerunt, ac ubi homines, jumenta seu equi de exercitu aquam hauserunt et biberunt, protinus mortui sunt tot et tanti, qui numerari non poterant.“ (Script. rer. boh. t. II. 210.)

Méně známé hornické názvy, v básni „Horníci“ se vyskytující, Jana Kořínka „Staré paměti Kutnohorské“ takto vysvětlují:

1. *temnice*, díra, kterou se do dolů leze.
2. *fort* (Fahrt), řebřík.

3. *Vlašský hrad*, t. nazvaný Vlašský dvůr, hrad králem Václavem II. v Kutné Hoře založený, kde skrze prejíře z Vlach povolané peníze raženy byly. Hrad ten, z veliké části alespoň, v původní podobě své jest zachován.
4. *Hutníci*, jenž při hutěch dělají. *Roštíři*, kteří syrové rudy ohněm měkčí. *Ramíři*, jenž v hutích rudy k šmelcování strojí a uhlí na pece sypají.
5. *pemrlice*, ruční kladivo havířské.
6. *kamp*, visutá skála jako klín.
7. *couk*, pramen stříbra aneb jiných rud, zemí protažený.
8. *por*, nádoba, do níž mnoho centnýřů vchází.
9. *Vrhlice*, potok u Kutné Hory tekoucí, vůbec Pách nazvaný.
10. *Turkanků a Osla couků.* Popisy těchto couků a hojné zprávy o nich v Kořínkových „Pamětech Kutnoh." nalezti lze.

POLEDNE.

(Str. 223.)

Žádný král český tolik království a zemí neměl jako Václav III., když po smrti otce svého, Václava II., na stolec království Českého dosednul. Spojeny byly tenkráte s korunou českou království Polské a Uherské, knížetství Slezské a markrabství Moravské, též Lužice, země-Míšenské a Chebsko. Bylť to nejvyšší stupeň mohutnosti rodu Přemyslova.

ZHASNUTÍ.

(Str. 226.)

Nešťastný mladík Václav III., panovav jen jediný rok, v Olomouci úkladně byl zavražděn. Sestra jeho Alžběta kázala později tělo královo na Zbraslav přivezti a tu vedle otce jeho pohřbiti. — A tak zhasla svíce hořící království Českého, i zahynul kmen králů slovanských, kterýž měl počátek od Přemysla Stadického a v Čechách panoval téměř sedm set let a z kterého pošlo knížat panujících dvacet devět a králů sedm.

